483971B 8s 6d
£B12
Bat 66 - 329
A I p
Grafton (London)
8/6
8 May 28

4:7835

DE RE MEDICA

Diſſertationes quatuor

THOMÆ SIMSONI,

Medicinæ & Anatomices, in Academia SCOTORUM ad Fanum *Andreæ*, Profeſſoris CANDOSSENSIS.

Omnino ſcientia ex Naturæ lumine petenda, non ex antiquitatis obſcuritate. Nec refert quid factum fuerit; illud videndum, quid fieri poſſit. BACON. Impet. Philoſ.

Omnium magnarum artium, ſicut arborum, altitudines delectant; radices, ſtirpeſque non item. TULL. in Orat.

EDINBURGI,
In Ædibus THO. RUDDIMANNI, M.DCC.XXVI.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ORNATISSIMO VIRO,

JACOBO,

Duci CANDOSSENSI, &c.

Univerſitatis ad Fanum *Andreæ* Cancellario digniſſimo:

Profeſſionis ibidem Medicæ Conditori munifico:

PATRONO ſuo plurimùm colendo, verendoque;

HAS DISSERTATIONES MEDICAS,

tanquam frugum primitias,

quâ par eſt obſervantiâ,

dicat conſecratque

Cliens devinctiſſimus,

THOMAS SIMSONUS.

INGENUIS
MEDICORUM
FILIIS
S.

EN tibi, quiſquis es qui Medicinam colis & proſequeris, libera quædam iſthuc ſpectantia cogitata; unde ſcias nondum ita artem illam numeris eſſe abſolutam ſuis, ut defutura ſit materia, in qua & ingenium & induſtriam tuam abundanter exerceas. Quamvis enim divinus HIPPOCRATES *inter* Græcos, *elegans inter* Latinos CELSUS, *aliique non pauci, cùm veteres tùm recentiores, viri egregiè docti, multa cum laude, nec parvo labore, artem illam, pro ſuis quiſque viribus, excolere contenderunt; multa tamen adhuc ad perfectam con-*

ſummatamque diſciplinam deſiderantur, multa adhuc ſupplenda, multa corrigenda, nec pauca expurganda ſuperſunt.

Hoc ut oſtenderem, ante omnia mihi de MATERIA MEDICA *agendum cenſui, quòd ea pars omnium viſa eſt infirmiſſima, peſſimiſque adhuc accepta modis. Licet enim non ita pridem ſolers* HARVEUS, *repertâ forte quâdam majoribus ignotâ ſanguinis animalis rotâ, novam viſus eſt munire viam ad veram ſolidamque medicinæ theoriam; prorſuſque jam inde alia obtinuit machinæ humanæ explicatio: tamen, quod mireris, adeo non mutata eſt, aut in melius novata (pauca ſi excipias) veterum praxis, ut potiùs ad eam, tanquam ad aram ſacram, tutamque veri normam, à pleriſque etiamnum provocetur, qui in id ferè unum incumbunt, ut antiquam curandi rationem novis Anatomicorum experimentis illuſtrent atque confirment: unde effectum eſt, ut exquiſitiſſima nobiliſſimaque recentiorum inventa, quæ lucem ſanè haud vulgarem medicinæ fœneratura videbantur, in meros abiêrint fumos; dum unis antiquorum placitis, nimiùm per ſe vagis*

&

& incertis, exornandis commendandiſque ſerviliter addicuntur.

Sed quia fortaſſe petulantis eſſe hæc, atque rei Medicæ nimis ignari, convitia ducent, qui tot glorioſa remedia ſingulis ferè morbis tam affabrè accommodata in ore ſemper habent, laudant, admirantur; quorum alia, ſi credis, incidant, alia diſſolvant, variiſque modis mutent emendentque pravos humores corporis, quò, tanquam ad metam ſibi unicè propoſitam, nituntur conſpirantque nunc omnia propemodum Medicorum in morbis curandis vota & conſilia: ideo non ab re facturum me putavi, ſi paulò diligentiùs conſiderarem, quæ quibus valetudinum indiciis remedia vulgò adhibeantur, quàmque id conſultò cogitatèque fiat: deinde ſpeciminis loco morbum illum nominatim enucleandum ſubjicerem, quo nullus omnium, noſtri certè ſoli cœlique homines, frequentiùs graviùſque angit & perturbat, cui, à cauſa effectrice, adhæſit nomen Frigoris.

Hunc ego morbum, niſi me fallit animus, neutiquam à corruptis humoribus, (quæ vulgi eſt opinio) profluere oſtendi: eâdemque operâ in ejus curatione fruſtra advocari ab aliis Incidentia, *ab aliis*

liis Diſſolventia, *aut* Aperientia, *aut ſi quæ his ſimilia ſunt* Specioſa, *multumque decantata remedia : idemque in aliis quoque morbis perperam temerèque fieri, ubi tamen iſtorum maximè percrebuit uſus.*

Atque hæc tibi præbebit tertia, itemque quarta, quæ ſequitur, Diſſertatio, viz. poſt ordine pertractatam, generatimque prius, ut oportuit, excuſſam, Materiam Medicam.

Ubique libero uſus ſum judicio, refragante licet antiquitate, principumque adeò artis noſtræ auctoritate, atque etiam conſenſu vulgi; quia, uti dudum ſagax monuit VERULAMIUS, *prorſus perſuaſum habeo,* " *Nimiam in his re-" bus religionem ingenia hominum ve-" luti excantâſſe, proſperumque ſalu-" taris hujus artis curſum jamdudum " ſufflaminâſſe :" Tum quia iſtam libertatem æquam, hominumque ſaluti in primis utilem, exigere videbatur cùm officii ratio, tum* Patroni, *qui nobis hæc otia fecit,* ſumma atque perpetua obſervantia.

De

Erroribus tam veterum quam recentiorum hominum circa *Materiam Medicam*

CONCIO INAUGURALIS.

Tantum præjudicata opinio poterat, ut etiam ſine ratione valeret auctoritas. TULL. de Nat. Deor.

Medicamentis multum antiqui Auctores tribuerunt, horum autem uſum ex magna parte Aſclepiades non ſine cauſa ſuſtulit. CELS. Præf. ad lib. 5tum.

Siquidem in morbis, cum multa fortuna conferat, medicamentaque ſæpe ſalutaria, ſæpe vana ſit, poteſt dubitari, ſecunda valetudo *medicinæ* an *corporis* beneficio contigerit. Id. Præf. lib. 7.

EXSPECTATIS forſan, qui huc adeſtis animis erectis, intentiſque auribus, diſſerentem protinus audire *novellum* medicinæ magiſtrum, de *Divina origine*, *ſumma utilitate*, atque adeo *neceſſitate*

artis Medicæ, Medicorumque præcipua poſt homines natos *dignitate*: quòd hæc peroranti & ad *gratiam* captandam, & ad *exultandum*, latiſſimum videantur præbere campum.

Diſſertationis totius Argumentum.

§ 1. At cum verba blanda ſpernat *Veri* indagandi cupidus, in fructumque ſolidum quàm in præconceptam ſuæ *Artis* famam intentior animus; ignoſcetis ſcilicet, ſi omni, quantum poteſt, præjudicio liber, vanâque artis noſtræ obſervantiâ, in ipſa ejus penetralia ſtatim invadam, dogmata excutiam, atque varias diverſaſque expendam medendi vias & rationes. Neque enim temerè ſuſpicari videor, nimiùm hucuſque invaluiſſe fucum & pigmenta; nobilioraque hujus Artis præcepta, ſub immenſa apparatuum mole, tanquam ſub rudere, oppreſſa atque ſepulta jacuiſſe: omneque illud priùs amoliendum eſſe rudus, quàm in Artis vera fundamenta penetrare liceat.

2. Sed opus aggredi jubet illuſtriſſimi ſereniſſimique Herois, Jacobi Candoſſenſis, ſumma bonarum artium colendarum cura, ſimul & veſter honos, Academiæ curatores inclyti, quorum ille hortatu maximè *munificentiam*, quam principiò ad alia deſtinabat ſtudia, deinceps

ceps ad Medicinam Andreapoli excolendam perpetuò conſecravit.

3. IGITUR apud Vos colendæ medicinæ jam operam navaturus, rectè mihi videor & *auſpicatò* provinciam datam ingredi, ſi ante omnia in aperto ponam, perſtringamque varia & diverſa vitia, quibus jam inde à principio contaminata eſt, & etiamnum obruitur *Materia Medica*, dum ejus cura atque cultio, tanquam ab homine medico aliena, chymicis inanibus, aut ſedulis herbariis, aut medicamentariis putidis ſolùm committitur: quorum ab ingenio malè facto, ſiniſtrove ſtudio, tantus eſt exortus exſtructuſque inutilium, incertarum, indigeſtarumque obſervationum acervus, ut vel nullus, vel exiguus admodum operæ fructus inde reportari queat, atque adeò ut impediatur potiùs quàm juvetur exoptatus medicinæ ſucceſſus.

4. FATEMUR equidem Chymicos, Botanicos, Pharmacopœos, varia cùm Artis tùm Naturæ effecta, *medicamentorum* nomine, deſcribendo, ingentes exhauſiſſe labores ad prolixam *Materiæ Medicæ* inſtitutionem adornandam: quin etiam rerum ſibi objectarum faciem externam, & locum natalem, & formas varias, atque ex reſolutione chymica, diverſiſque

Chemici, Herbarii, Pigmentarii Hiſtoriæ naturalis, non Medicinæ veræ adjutores.

verſiſque miſtionibus ſubinde emicantes mutationes accuratè notando, egregiam quidem operam navaſſe ad *Hiſtoriæ Naturalis* ſummam, aſt ad *Medicinam* mehercule parum: cum nihil interſit Medici, quâ facie, quo loco, quanto opere res aliqua producatur, quamque inſignes ſint ejus jam productæ, atque ad diverſa corpora applicatæ *Vires*, niſi etiam certò ſciat, quemadmodum ſeſe iſtæ exerant vires in hos illoſve humani corporis *Morbos*; quâ ſolâ conditione apud Medicos nititur, aut certè niti debet, medicamenti, ſeu *Remedii* cujuſcunque, cùm nomen, tum opinio.

Quid propriè dicatur medicamentum, ſeu Remedium.

5. In confeſſo eſt, magnam Medicorum partem non priùs fidere remediorum viribus, quàm in ægrotantibus eaſdem aliquoties exploraverint (unde ex profeſſo ſe nuncupant Empiricos) at ex annalium monumentis, palam eſt, bonos illos viros parum animadvertere, * "Ipſi "Medicinæ ratione opus eſſe inter na-"turales actiones, ipſamque experien-"tiam per ſe ſolam non uſque-quaque "noſtris reſpondere votis, niſi regulis "ſubjiciatur. Ut enim difficilis eſt ad "experimenta aditus ſine ratione, ſic "abſque

Regulis ſubjicienda ſunt experimenta.

* Celſ. Præf. lib. 1.

" abſque ratione experimenta nunquam " Medicorum uſibus certò accommodari " poſſunt."

6. SED inter illos quoque qui *rationalem* profitentur Medicinam, maxima ſæpe lis eſt de rationum allatarum momentis, dum ſuo quiſque gaudet gloriaturque ſenſu. Quod ergo, inquies, erit Criterion, cujus ope inter tot ſententias diſcrepantes, cognoſcatur veritas? At nos, ut id ſciatis, nullum neque admittimus neque petimus Criterion.

Eæque regulæ communi Criticorum cenſuræ.

7. ITAQUE veſtram, Auditores, patientiam tantiſper oro atque deprecor, dum vulgò receptas inveſtigandarum remediorum virium rationes excutio; vobis deinceps integrum ſervaturus, ut, quid ſit inter tot opiniones diſcrepantes verum, veritative proximum, ipſi ſtatuatis.

Præſens M. M. ſtatus Criticorum cenſuras in primis exigit.

8. QUOD ſi argumentis brevibus rectiſque evincam, de maxima eorum parte, quæ pro certis adferuntur in *Materiæ Medicæ* inſtitutionibus, maximum ſupereſſe dubitandi locum, utique propoſiti noſtri compotes erimus. Nullum quippe artium progreſſibus putamus intervenire poſſe gravius impedimentum, quam ipſa magiſtrorum artis præjudicia: contrà nulla re juvari magis æquum veri-

 tatis

tatis inveſtigatorem, quàm ut præjudicia, quibus aliquando temerè occupatus fuerit, maturè odoretur. Noſtræ enim rerum naturalium notiones anticipatæ, ab ipſo ſæpe naturæ more & inſtituto nimiſquam abhorrent, etſi erroris noſtri ægrè convincamur, quamdiu ignoratur, quid ipſa faciat feratve natura.

Experimentorum rectè inſtitutorum indicium certum.

9. ERGO, naturâ duce, in propoſito examine procedere nobis certum eſt; idque duntaxat pro legitimo admittere experimento, cujus omnes & ſingulæ conditiones dilucidè exponantur, ita ut, cum opus eſt, quivis è vulgo artifex poſſit id eâdem fiduciâ repetere, atque Phyſicus ritè inſtructus poteſt unum aliquod Neutoni de coloribus experimentum. Quippe extra conjecturam poni debet res medica; neque abſque deſperata ægri ſalute tentare licet anceps remedium. Quid enim, amabo te, viro bono indignius, quidve imprudentius, quàm dubiis & malefidis experimentis credere charam ſanctamque popularium vitam? hic audiamus licet Tullium. "Quid temeritate, inquit, turpius? Quid tam temerarium, tamque indignum ſapientis gravitate atque conſtantiâ, quàm aut ſentire falſum, aut quod non explorate perceptum ſit & cognitum ſine

"ulla

" ulla dubitatione defendere?" Aſt ea & ſcribere, & quâ valent auctoritate apud credulos divendere, multò etiam turpius: quod tamen illi factitant, qui tanquam experientiâ roborata tradunt poſteris, quæ non niſi lubrico nitantur conjecturæ talo. Malè inſtitutorum pernicies.

10. Neque illi ſe dant meliùs, qui obſcurè & oſcitanter adeò tradunt res ſibi oblatas, ut ab aliis per nimiam illam tradendi ſupinitatem nunquam poſſint intelligi. Nam ita fit, ut poſteris perinde ſint illorum hominum reperta, ac ſi nunquam fuiſſent. Neceſſaria eſt totius proceſsûs plena delineatio.

11. Et quidem à multis retrò ſeculis multùm jactantur remediorum vires: ſi autem de virium iſtarum cauſis quæras, nullas invenies; quin potiùs unde perſuadearis, ingentes ſæpe vires levibus de cauſſis attributas eſſe medicamentis, quibus mox alii, heu! nimiùm creduli, hominum ſalutem committentes, mirum quot quantaſque excitârunt tragœdias. Leviter nimis temerèque jactantur remediorum vires.

12. Agnoscunt facilè omnes ultimam *Materiæ Medicæ*, non ſecus ac totius *Medicinæ*, *Originem* eſſe abſtruſiſſimam: atque hinc fabularum amantes, ut genio indulgerent ſuo, amplam garriendi copiam, quanto ſecuriùs tanto lubentiùs arripuiſſe, indolem præ- Incerta M. M. origo.

 ferentes

ferentes vulgi profani ſimilem, cui nihil æquè magnum ſonat ac prodigia. De miraculis planè incompertis mirè efferunt ſeſe: quicquid extra ordinem fit & naturæ legem, arridet plurimum: contrà, quod naturæ moribus reſpondet, id velut ignavum quidpiam & ignobile, parumque divinum, floccifaciunt. Pari modo Medici Principum artis ſuæ conditorum immensâ capiuntur admiratione, iiſque ſemper plus honoris deferunt, qui carminibus, amuletis, ac præſtigiis magicis, aliquid in Medicina præſtitêre, quàm qui certis indubiiſque experimentis remediorum vires explorârunt.

Fabuliſque referta.

QUOT jam, quæſo, ſecula famam ſuam protulit Polydius, ob Glaucum Minoïden, ſi placet, vitæ redditum, adhibitâ unâ herbulâ, quali ſerpentem aliquando feliciter uſam viderat, ad enectam ſerpentem reſuſcitandam. Melampus item, quòd Iphiclum, bonis, ut aiunt, avibus, proli generandæ aptum effeciſſet remedio, quod vulturis admonitu primus didicerat. Hujuſmodi præſtigiatores multi celebrantur apud veteres Medicinæ ſcriptores, apud quos utramque ſemper paginam complet ſagax & dextera ſomniorum, extorum monſtrorumque interpretatio. “ Primum omnium fuiſſe Orpheum,

“ quos

" quos memoria novit, qui de herbis " curioſiùs aliquid prodiderit, refert Pli- " nius: cujus tamen viri peritiam omnem in ſuperſtitioſo quarundam herbarum, & canoræ cytharæ uſu conſtitiſſe deprehendimus.

13. Quamquam hìc Ægyptios ob ſummam uſque ab ultimis temporibus in Medicina laudem præterire nefas eſt; nihilo tamen ſecius, ubi eorum *Inveſtigata* mecum reputo, nihil fermè non ſive ex oraculis, ſive aſtris, ſeu denique ex beſtiarum monitu erutum comperio. Hoc unum iis proprium eſſe dixeris, quod plantas in Deorum numerum retulerint, quorum religionem inſanam meritò ſic ridet Satyricus. † Ægyptii fabulatores maximi.

O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur
in hortis
Numina!——

14. Atque hujus farinæ fabulæ à priſcis ſive Medicis ſive Poetis compoſitæ, per alioſque mox, tanquam fæcunda quædam ſemina, in vulgus ſparſæ, chimeras multas, & *informes* quaſi medicamentorum *Molas* poſtea excluſerunt, M. M. corruptrices fabulæ.

† Juven. Sat. 15.

runt, quas ſimplici & incauto populo pro genuinis artis fœtibus, quibus egregiæ ineſſent vires, non ſolùm ad morbos contumaces retundendos, verùm ad Dæmonum quoque inſultus & veneficorum furias extemplò averruncandas audacter obtruſerunt. At de artis ipſius regulis altum apud illos ubique eſt ſilentium, niſi fortè fraudem nobis fecerit hiſtoria: id quod non ab re mihi videor ſuſpicari ex auctore antiquiſſimo Hippocrate, qui diſertis paſſim verbis affirmat, "Artem "Medicam multis ante bellum Pelopon-"neſiacum annis haud ſegniter fuiſſe "excultam: de qua ille idcirco, tanquam de re vetuſta, perquam magnificè interdum loquitur.

Quibus ſcatent hiſtoriæ vetuſtiſſimæ.

15. Verum quantumvis illi homines ſagaces fuerint, aut quibuſcunque modis hanc artem exercuerint, noſtra in præſens nihil refert, ad medicamentorum certè vires expiſcandas; quum ad hoc illi quidem nullum certum reliquêre fundamentum aut veſtigium, nedum ullum doctrinæ interioris ſpecimen, niſi quod incertâ ariolatione conſequamur.

Ante Hippocratis temporá nihil in arte medica integrum.

16. His itaque miſſis, ut incertis & futilibus, ad Hippocratis ſcripta noſmet convertamus, qui quidem non immeritò Medicinæ *Parens* dicitur, cùm ante ejus

ejus tempora nihil in arte Medica integrum aut illæſum comperiatur. Is igitur, qui ab omnibus pro viro habetur *arte inſigni*, quin undique expenderit ſummam illam obſcuritatem, quæ Policitis veri indagatoribus intervenire priùs ſolet, quàm ſibi ritè viam ad experimenta muniant; quin etiam varias ac multiplices conditiones circumſpexerit, quarum in experimentis defungendis nunquam non habenda eſt ratio, ecquis facile dubitet? Præſertim quum ſolenni Aphoriſmo ipſe pronuntiet, *Periculoſam eſſe experientiam, judicium verò difficile*: maximè ſi Galeni audiamus commentarium huic Aphoriſmo ſubjectam, cujus hæc ſunt verba. "Nam, ut verum fateamur, difficilis hæc res eſt, & inventu rara, cùm poſt multa remedia ægrotanti adhibita, quodnam ex iis in cauſa fuiſſe dicatur, ut melius pejuſve habeat æger: ut ſi, *e. g.* bene dormierît, deinde unctus, mox emplaſtrum adhibitum, tum clyſter injectus, vel ſponte naturæ ſecuta eſt alvi dejectio; deinde comederit, certoſque cibos ſumſerit, ad poſtremum juvamen ſenſerit aut nocumentum: non facile, inquam, dictu ſit, quodnam ex iis quæ circa eum geſta ſunt, aut juverit aut nocuerit."

Is experimentorum difficultatem notavit quidem, monuitque alios.

"erit." Hæc ille. Quod ſi præterea conſideremus ex quot, quamque variis componatur partibus corporis humani machina, quotque in eam perpetuò agant cauſſæ, maximè ubi multiplicantur ingeſta, foriſque applicata, Galeno quidem facili negotio aſſentiemus, rem eſſe arduam, inventuque raram, immò tantæ difficultatis, ut ipſe Medicorum princeps Hippocrates, quanquam alieni periculi cautor, non tamen hac in parte ſibi ipſi viam expediverit.

At in ſcriptis ſæpe non ſatis ipſe cavit.

17. Atqui hoc loco obſervatu digniſſimum mihi videtur, Hippocratem, ubi de *Morbi* ingenio ſatis conſtabat, non niſi pauca præcipere remedia; ubi verò (quod idem hodièque uſurpatur) ex objectis ſignis ad morbi indolem penetrare non licebat, ſed vaga tantùm & obſcura ſuppetebant indicia, ad morbi ſpeciem definiendam certamque prognoſin inferendam neutiquam idonea, (cujuſmodi ſunt ea ferè quæ hoc temporis affectionibus ſcorbuticis arque hyſtericis vulgò tribuuntur) tum demum ingentem conſpici apud eum remediorum turbam. *At ignotum morbum remediis ignotis velle pellere, id verò præcipitis conjecturæ, laboriſque improbi, non artis opus.*

morbo intellecto pauca, ignorato plurima propinat remedia.

18. Horum

18. Horum autem veritas liquidò apparebit, ſi quis inter ſe contendat ea quæ tradit in libris de morbis populariter graſſantibus, quæque alibi promit de *Natura muliebri.* Nam illic perdiſtinctam atque enucleatam tradit morborum rationem, remedia verò pauciſſima; hîc verò, propter deſcriptionis inopiam, dubios relinquit lectores de ipſa morborum natura, quibus curandis incumbat, at remedia confertim ac plenâ manu ingerit: ita tamen, ut ſatis appareat, adhibendi vel nulla adfuiſſe ei indicia, vel certè ita obſcura, ut nulla inde erui queat lux in uſus noſtros. Qui exempla cupit, expendat modò quales hæ ſint morborum notationes. Exempla ex § 5. P. 580. Ed. Fæſ.

"Si uteri ad ventrem vergant.——

"Si uteri ad crura & pedes vergant.

"Si mulierem ex uteri dolore invadat cibi faſtidium, febris, & rigor.——

"Cum mulier ex longo intervallo non conceperit, menſeſque comparuerint."——

Quam ſint hi caſus vagi & ſoluti, quàmque indefiniti, cuilibet in proclivi eſt. Ubi autem non definiuntur caſus, quid dicemus tandem de appoſitis remediis? Sed ut hujus rei, in qua tam crebrò tamque turpiter non ab illo uno, Remediorum ab Hippocrate præſcriptorum ad morbos ignotos.

ſed

ſed a toto ferè peccatur Medicorum grege, exemplum proferamus, audite ſanè præſcriptum, *ad omnem uterorum dolorem.* *

℞ Violæ albæ ſemen, quantum tribus digitis comprehenditur; ſtercoris caprini pilulas quinque aut ſex. Hæc vino odoratiſſimo permiſce, adhibeque, poſt fomentum ex aqua & oleo ſedenti adminiſtrandum.

——Braſſicam edendam, & ſuccum ſorbendum dato: Fraxini pilulas circiter decem ex vino propinato.

Ecquis jam obſecro dicet ex arte inſtitutum eſſe hoc remedium? Quando tam diverſa, ſine ulla temporis notatione, vel ſymptomatum indicio cumulatim præſcribuntur. Quis non hìc dormitare dixerit bonum Homerum noſtrum, quem, ſine ullo delectu, contra omnes etiam uterorum dolores, *Catholicum* videat proponentem remedium, nihilque interim laborantem, an ab inflammatione, abſceſſu, ulcere, uterive procidentia oriantur; an dolores ſint ex menſtruorum ſolutione (quæ quidem ipſa, ut præteriens id moneam, à multis variiſque pendet cauſis) an denique ex puer-

* Pag. 571.

puerperio: qui certè omnes, uti genere multùm differunt, ſic remedia longè diverſa poſtulant.

19. Quod ſi hoc unicum eſſet in Hippocrate exemplum præſcripti perfunctorii, id ſanè injuriâ carperemus: cùm autem ab illo raró proponantur remedia luculenter indicata, utique ſperamus neminem ægrè laturum eſſe has noſtras de ejus *præſcribendi ratione* querelas. Quod ſi nobis ſermo eſſet de ejuſdem viri peritia in morbis curandis, agnoſcere haud pigeret, permagnum hac in parte fuiſſe ejus ingenium; non id quidem ob remediorum accuratam aptationem, verùm ob mirificum in prognoſi acumen. Quemadmodum enim ſedulus gubernator in puppi ſedens, tempeſtivo conſtantique gubernaculi objectu, contra ſæviſſimas venti procellas fluctuumque impetus, magnæ molis navem, parvulo inſtrumento, quocunque vult, agit dirigitque: ſic ille acuto expromptoque prognoſios telo, facilique rerum *Non-naturalium* accommodatione, morbos truculentiſſimos latiſſimèque ſævientes pacavit atque edomuit.

Hippocrates in prognoſi mirus, in præſcribendi ratione non item.

20. Hippocratem dum laudo, in mentem venit conſimilis planè viri, *Aretæi Cappadocis*, de quo proinde pauca mihi dicenda.

Aretæus quidem uſus eſt remediis, quorum vires erant

pernotæ, at nullo cum delectu, ex indicio antegreſſo.

dicenda. Ex ſcriptis apparet, eum quidem in remediis adhibendis diligenter reſpexiſſe ad proprias cujuſque vires, vel (ut Sydenhamus loquitur) ad indicia *curativa:* at in morbis obſcurioribus multa videtur obſervâſſe indicia, multiſque paruiſſe, citra ullam, quantum quidem ipſe docet, neceſſitatem. † Ubi Cephalææ *v. g.* curationem tractat "modò "ſanguinem mittere, modò liberaliùs "alere, alvum moliri, cucurbitulas ad-"hibere, ſternutamenta movere, atque alia plurima facere jubet, quorum licet per ſe ſatis manifeſti ſint effectus, ex promiſcuo tamen adhibendi modo ſatis conſtare videtur, illum inter hæc ignorâſſe quaſnam ea morbo mutationes inductura eſſent. Id quod ipſe etiam diſertis verbis confiteri videtur ad locum modò adductum, ubi poſt omnia adhibita remedia, de eorundem effectibus dubia hæcce verba ſubjungit. "Quibuſcun-"que verò per hæc non depulſus fuerit "morbus, iis reliquum eſt, ut veratro "utantur." Itaque palam eſſe puto, ex Aretæi ſententia, Cephalæas alias citiùs, & remediis paucioribus, alias non niſi pluribus & longo tempore perſanari.

Hoc

† Cap. de Cephalæa.

Hoc ampliùs. Ubi Cephalææ hiſtoriam tradit, varias ille quidem ejus morbi ſpecies enumerat; at in curatione eas nullo diſcrimine habet, verùm omnes ſimiliter ſanare inſtituit, atque olim ad lacum *Betheſdæ* factum accepimus, ubi poſt unam ſimplicemque aquarum turbationem, qui primus deſcendebat æger, ſanus evaſit, quocunque demum teneretur morbo. Quamvis itaque Aretæo hæc omnia licebat indifferenter & fortuitò experiri; non tamen video quorſum iſta memoret, nedum commendet aliis, cùm non videantur tentantis reſpondiſſe votis. Cæterùm ob hoc debetur Aretæo laus, quòd Medicinæ ſtudium à *ſapientiæ* ſtudio disjunctum uſque retinuerit, neglectis planè omnibus Medicaſtrorum ſectis, ut Hippocratem hac in parte ſequeretur ducem, qui omnium primus, ut fidem facit Celſus, diſciplinam alteram ab altera laudabiliter ſeparavit, quas poſtea Galenus turpiter remiſcuit & contaminavit. De cujus nunc ſcriptis quædam ordine notanda cenſeo, ob magnam ſcilicet hominis apud pleroſque famam & auctoritatem.

21. Is omnibus nervis, ut aiunt, remediorum viribus venandis exquirendiſque incubuit, nullam non attentans viam; — Galenus medicinæ corruptor, immenſam adjecit, ſed

fatuam plerunque molem.

viam, anſaſque arripiens cujuſquemodi: unde factum eſt, ut peringentis equidem laboris vaſtæque molis opus exegerit, at idem, ſi verum quæris, rude & indigeſtum. Tametſi enim multorum ante-ſeculorum laboribus, Ariſtoteleis quoque diſtinguendi legibus præmunitus inſtructuſque erat, nihilominus in anfractuoſum ingreſſus Labyrinthum, huc atque illuc, ab incerto biviorum occurſu, miſerè diſtractus, ſine fine errat: dumque de variis medicamentorum principiis, de *propriis* & *communibus*, & *ab-accidente-facultatibus*, innumeriſque aliis diſtinctionibus agit, omnes ſimul ſenſus conſulens, omnia confundit, & contra ſe ipſe ſæpe arguit: in quem proinde non immeritò ſuo transferas quod de Ægypto alicubi cecinit Homerus.

Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα,
πολλὰ δὲ λυγρά. Οδυσσ. Δ.

Fertilis Ægyptus rerum medicamina miſta
Optima multa, ſed & deterrima plurima profert.

MULTA quidem ille proponit clarè, ſæpe neceſſariis utitur diſtinctionibus, multa-

multaque dudum pervagata Medicorum dogmata meritò rejicit; & tamen ſibi, neſcio quo fato ductus, temperare non poteſt, quin ſciens prudenſque aliquandò erret. Quis enim in re medica veriorem utilioremque ſuggeſſit unquam obſervationem, quam Galenus, libro de *ſimplicium medicamentorum facultatibus*, ubi, ſuper Abrotano verba faciens, hæc habet. " Qui ex ratione artem hanc " tractare volent, iis opus eſt curandi " methodo; alioquin damnum potiùs " quàm utilitatem ferent ex tali enar- " ratione. Sanè Hippocrati, qui in A- " phoriſmis ſcripſit, *Dolores oculorum* " *ſolvit meri potio, aut lavacrum, aut* " *fomenta, aut ſanguinis miſſio, aut* " *purgatio:* nec adjecit, quoſnam do- " lores vini potio, quos lavacrum, quos " fomentum, quos detractio ſanguinis, " quos denique purgatio curet; igno- " ſcendum forſitan quis putet variis de " cauſis. At qui non in aliis libris de ta- " libus copiosè ſcripſêre diſtinctionibus, " ſed aphoriſticè tantùm breviterque " ſcribunt, aut ex multis tantùm unum " indicant, ii profectò nos plus lædunt " quàm juvant. Quippe cùm ſint mul- " tæ ophthalmiarum differentiæ, qua- " rum una duntaxat prædictum poſtulet

Unam proponit aliis obſervationem optimam.

 " cura-

"cataplaſma, dum aliæ omnes ab eo læ-
"duntur, ſi quis iſtud ſine diſcrimine
"adhibet, multò plus lædet quam ju-
"vabit." At idem Galenus, ubicunque de medicamentorum compoſitione loquitur, eundem errorem, quem in Hippocrate reprehendit, ipſe errat. Nam cap. de *Nephriticis*, v. g. ubi de renum morbis agit, varia proponit morborum renalium genera: at ubi remedia præſcribit, nullam omninò rationem habet iſtorum morborum differentiæ. Itaque ad renum & veſicæ affectiones aliàs præcipit confectiones quas vocat renales; aliàs ad veſicæ affectiones, ad urinam ciendam, ad hepaticos, hydropicos, ictericos, nephriticos unum proponit commune remedium, quod idcirco, me judice, haud ineptè dixeris *Remedium milleforme*. Ex his igitur exemplis pro ſe quiſque judicet, Galenus an Hippocrates remedia diſtinctiùs tradiderint.

Quam ipſe tamen negligit.

Omnibus æquè favet ſectis.

22. Hoc unum in præſentia addo. Ad doctrinam aliquam comprobandam fruſtrà advocari Galeni auctoritatem; quæ paſſim omnibus Medicorum, quotquot ſunt, ſectis æquè faveat. Per eum namque omnis doctrina de remediorum viribus in ſterilem verborum pugnam vertitur, dum in hiſtoriæ naturalis

locum

locum ſua cerebri commenta ſurrogat. Quare ad Galenum ejuſque ſectatores accommodes licet nobilis Verulamii dictum in Philoſophos Græcos. " Habent il-" li certè, inquit, quod puerorum pro-" prium eſt; ut ad garriendum prompti, " ad generandum verò ſint inhabiles." Similiter enim Galeni ſapientia mihi quidem verbis gravida, at rerum operumque ſterilis atque inanis videtur.

23. Post Galeni tempora quis Materiæ Medicæ ſtatus fuerit, pudet pigetque proloqui. Ruebat ſemper in deterius, cùm, ut in re præcipiti plerumque fieri ſolet, Arabes ſubitò exorti prioribus hujus diſciplinæ cladibus, ex ſchola Ariſtotelis plurimùm promanantibus, novas addiderunt corruptelas ex arte ſua *Chemica*, quæ tum, iratis Dîs ſalutaribus, haberi cœpit unicum, aut certè præcipuum, labantis medicinæ fulcrum. Ex hac malorum Lernâ prope ſuffocata eſt quæ hominum ſaluti præſidet ars melior. Inde enim Medici, craſſiſſimis immerſi tenebris, paſſim in agyrtas improboſque circulatores, de arcanis remediorum viribus, de primis rerum naturalium elementis, de reſolutionibus & miſturis chymicis, tanquam naturæ myſteriorum clavibus, multa & magnifica

Arabes ex arte Chymica in medicinam calamitatem importârunt.

crepantes, degenerârunt. Effectumque eſt ſanè, ut *Materia Medica* ad immenſam nunc obſcuramque molem increverit, poſtquam ſanioribus veterum inventis admiſtæ horum nugæ ad nos pariter deſcenderunt: quibus pol expurgandis, atque, ut par eſt, diſcernendis, non ſecus atque olim Augeæ ſtabulo, opus nunc eſt altero Hercule. Quandoquidem, uti fert canon æquiſſimus, vel *num incertum experimentum, multis copulatum certis, omnia ſimul incerta reddat; ignavis ſaltem, qui ex auctoritate ſola evidentiam quærunt*. Sic enim nutat omnis ſcriptorum fides atque auctoritas, eòque magis quò plura promunt incerta.

Adhibenda in experimentis cautio.

24. Hunc ſi nos canonem ad illorum conſuetudinem accommodemus, qui ſeculo proximo ſanioribus accenſiti (ob inſtaurata poſt longam deſuetudinem Hippocratis præcepta) gloriam meruere, Holerium dico, Duretum, Jacotium, Platerum, Riverium, Etmullerum, horumque ſimiles: inveniemus profectò maximum adhuc ſupereſſe dubitandi locum de remediorum quæ adhibuerunt viribus, apud quos *ſanguinis miſſio, vomitus, purgatio*, variaque *alterantium* genera, à principio uſque ad finem morbi

Incerta ſæpe res eſt, unde celebratas medicamentorum vires deduxerint poſteriores rei Medicæ ſcriptores.

ita

ita indifferenter præſcribuntur, ut ne quidem ipſi Æſculapio in promptu ſit dicere, quid cui nocuerit, aut juverit, quæve fuerint ſingulorum partes ſymbolæque in morbo profligando: adeò apud illos nulla certa comparent veſtigia, unde vel ipſi remediorum vires inveſtigaverint, vel nobis id nunc facere liceat.

25. Hoc cùm animadverterent multi inſignes noſtræ memoriæ viri, rem totam ad incudem revocare cœperunt, alii ſecundum tritas vetuſtorum vias, alii novis rationibus ad ſanguinis *circumductionem* non ita pridem repertam exactis. Quæ nunc mihi examinanda veniunt. Quod ſi quis exiſtimet nos hactenus leviori pede veterum percurriſſe ſcripta, is veterum rationibus eaſdem modò regulas admoveat, quibus nos hodiernorum hominum methodos jam nunc examinaturi ſumus: nam id ſi fiet, omnibus cumulatè ſatisfactum iri ſperamus.

26. Ad rem ergo ipſam aggrediamur, initio ab illis ducto, qui nos ab *externis ſenſibus* diſcere jubent remediorum vires. In his eminet vir doctus D. Joannes Floyer, qui, ut ex ſcriptis liquet, ad explorandas remediorum vires aliud nihil poſtulat quàm *guſtûs* experientiam.

* *By the Taſte*, ſays he, *we diſtinguiſh the Sweets into their ſeveral Claſſes, and we diſcern* Tempers *and* Digeſtions, *and Mixture of their Principles, and hence eaſily gueſs at their Effects in Animals.* Hac ille inſiſtens viâ, tractationem de *Materia Medica* duobus voluminibus comprehenſam evulgavit. At quis ſit inter ſenſus noſtros & morborum cauſas nexus, ut ex illorum teſtimonio rectè definiamus, quantum quidque valeat ad morbos depellendos, me equidem fugit quàm longiſſimè. Neque enim alia mihi videtur quàm hiſtrionum eſſe ſubtilitas, quæ ex ſolo *v. g.* equiſeti guſtatu vim eruat hæmorrhagiis inimicam, aut ex plantaginis aquaticæ ſapore deprehendat ſcorbuti hydropiſque antipharmacum. Quot ſodes plantæ ſunt ſaporis aſperi, amari, dulcis, quæ, ſaporem ſi excipias, vix quicquam commune habent, quæque aliter quàm per linguam exploratæ diverſiſſimas oſtendunt qualitates. Quo jure igitur linguæ, præ cæteris omnibus noſcitandi organis, concedetur, ex iis quæ ſeſe ei offerunt qualitatibus, de aliis, quæ non niſi aliter cognoſcuntur, pronunciare,

Quidam à judicio ſenſuum vires medicamentorum deducere aggreſſi ſunt, infeliciter.

* Phil. Tranſ. per Jones Vol. 5. Pag. 408.

ciare. Phyſicis ſanè conſtat, ex nova corporum inter ſe collatione novas quoque oriri rerum facies; ſaltem ante periculum ſciri non poſſe quin eventuræ ſint. Quare cum innumera ſint corpora, quibus, in hujuſmodi facierum, ſeu Phœnomenῶn, productione, aliàs aliud — poſſit corpus conjungi, utique manifeſtum eſt omni omninò corpori ineſſe ſine numero vires diſſimiles inter ſe. Dicitur enim id omne *vis* & *facultas* corporis, cujus interventu quælibet alterius corporis qualitas aut conditio immutetur, ut ab unius corporis in alterum effectis, ad ejuſdem in tertium aliquod effecta argumentari abſurdum ſit: nedum ab hujuſmodi collatione remedium invenire, quod pluribus ſimul ſatisfaciat morborum indicationibus: quod tamen omninò neceſſarium eſſe duco, antequam vel hydrops vel ſcorbutus curationi cedat. Verùm ut de guſtu cæteriſque ſenſibus, quibus multi abutuntur in remediis eligendis, penitiùs agamus: nonne plurima videmus medicamenta maximam in corpore humano vim habentia, quæ, ſi admoves ſenſibus, parum eos certè aut non omninò afficiant? Quis tandem odor eſt vel Chryſocollæ, (quæ vulgò Borax dicitur) vel Ipecacuanæ? præ

Cùm cujuſvis corporis planè innumerabiles ſint vires.

quibus

quibus tamen nulla ſunt certiora ſubſidia, hâc ad vomitum, illâ ad ciendos quandoque menſes. Ecquo modo linguam naresve afficiunt vel † hydrargyrum, vel ‡ ſtibium, quæ tamen manifeſtiſſimas in corpore animato producunt mutationes? Quodnam denique cogitari poteſt medicamentum, cujus familiaris germanuſque tam ſapor quàm odor non mutari queat, ſalvis ejuſdem cunctis ad morbos viribus.

Cumque ex notitia unius proprietatis, haud rectè inferatur ipſius rei notitia.

27. ATQUE eodem planè modo, mutatis paulùm verbis, redarguuntur alia multa auctorum dogmata & argumenta ſuper remediorum viribus, præſertim illorum, qui vires iſtas conjectare ſatagunt, ex iis quæ conſpicienda veniunt per eorundem remediorum miſturam cum ſyrupo violarum, ſale tartari, ſpiritibus acidis, &c. quæ quidem jamdudum extiterunt criteria quædam publica, unde medicamentis adjudicatæ ſint vires. Hinc quoque refutantur eorum argumenta, qui ex caloris, frigoris, ſiccitatis, vel humiditatis gradu, vel ex ſpeciali rerum gravitate, vel ex ſtabilitis vulgò primis rerum elementis, remediorum metiuntur vires. Liquida enim res eſt, omnes di-

verſarum

† Mercurius. ‡ Antimonium.

verſarum ſectarum principes, in ſuis argumentis tantùm unam alteramve corporum qualitatem, fortè fortunâ ſeſe exhibentem, attendere, dum aliæ latent innumeræ, de quibus inconceſſum eſt, ſine aliis adminiculis, quicquam præſagire certi; quænam ſcilicet qualitas hoc in caſu; quænam in illo proditura ſit, vel non. De chryſocolla *v. c.* pericula à Medicis facta in uſus ſuos neutiquam docent, quemadmodùm eadem chryſocolla inſerviat aurificibus aut pictoribus; & vice versâ aurificum pictorumque circa chryſocollam experimenta Medicis inutilia ſunt: neque pol quenquam unquam credo artificem, vel linguam, vel ſyrupum violarum, vel thermometrum, tanquam oracula, ad artis ſuæ ſubſidia conquirenda, conſuluiſſe, præter delirantem Medicum, qui rerum adeò infirmarum nixus teſtimonio, medicamenta audet ingerere humano corpori, in quo agunt regnantque tot diverſa ſolida & fluida. Ut docent exempla.

28. Illi demum rem videntur accuratiùs tetigiſſe, & experimentorum conditiones attentiùs evolviſſe, qui ex remediorum miſtione cum ſanguine, ſive adhuc circumacto, ſive extravaſato, eorundem vires in diverſis morbis defi-

nire

ſinire inſtituerunt, ſperantes ſcilicet hoc ſe pacto dubios per *Autopſiam* * convincere. At, niſi me fallit animus, ne hæc quidem experimenta Phyſicis circumſpectis ſeduliſque facient ubique ſatis: neque enim perinde eſt ſive medicamentum circumeunti adhuc ſanguini injicias per venam ſectam, ſive per *primas vias* ad venas tranſmittas; quia ab ore uſque ad venas ſubclavias longum eſt & circumductum iter, in quo aſſumpta plurimis occurrunt mutationum cauſis, ſalivæ ſcilicet, muco, ſucco pancreatico, lymphæ, &c. quarum rerum occurſu, uti evincunt quotidiana & certiſſima experimenta, maxima ingeſtorum pars, dum hâc paulatim ſerpunt, priſtinam ponunt indolem, aliamque ſumunt novam; ut nullo jure exſpectare liceat eundem fore medicamenti ſic mutati effectum, atque non mutati. Equidem Mercurialia quæ dicuntur, aliaque nonnulla, variis licet modis corpori admota, & per diverſas introducta vias, eoſdem tamen ſemper edunt effectus: at idem de cæteris quoque ſtatuere non proinde tutum eſt, priuſquam eventus comprobet. Certiſſimè enim conſtat innumerabiles eſſe res, quæ plurimùm

Ejuſdem rei per venas ad ſanguinem celeriter, & per primas vias tardè introductæ diſpares ſunt effectus.

---

* Joannis Friend. Emmenol.

plurimùm mutentur per *primarum viarum* machinas, dum iſta intacta tranſeunt. Itaque nequaquam hîc admitti debent generales regulæ, quibus plerumque ſubeſt fraus, antequam periculorum inductione conſtet, quouſque pateant & pertineant cujuſque medicamenti vires: id quod in aliis quoque ſcientiæ naturalis partibus viri graviſſimi ſedulò ſemper inculcârunt. Etenim experientiâ teſte, aqua fortis argentum quidem ſolvit, non aurum; *regia* autem quæ dicitur, aurum, non argentum; at hydrargyrum & aurum, & argentum & cuprum, &c. peræquè ſolvit. Unde ſequitur, *diſſolventium* (ſive *menſtruorum*) alia pluribus, alia paucioribus eſſe diſſolvendis; deinde non aliter quàm experientiâ duce deprehendi proprios cujuſque diſſolventis limites.

29. Atqui experimenta rerum ſanguini foràs educto permiſtarum, ad remediorum vires pernoſcendas, multò etiam pluribus opportuna ſunt erroribus. Quippe ipſis oculis cernimus, multùm inter ſe differre ſanguinis animalis intra vaſa propria gyrantis, & extra eadem vaſa educti ſtagnantiſque conditiones. Sanguis enim vaſorum contractione agitatus & confuſus, eſt *æquabilis re-* Sanguis ſua vaſa obiens, multùm ab eodem extravaſato & quieſcente differt.

rum

rum diverſarum in unum quaſi corpus coitio, quarum unitis viribus concretum mixtumque corpus agit quicquid agit : at ſanguis extra vaſa eductus ſtagnanſque, eſt *rerum congeries ex ſanguinis animalis nuperque circumacti ſeparatione prodeuntium, quieſcentium, aërique expoſitarum, quarum ſingulis propria ineſt vis.* Exemplo res fiet clarior. Lac, quod totius ſanguinis tantùm pars eſt delibata, poſtquam corpore eductum ſtagnat & quieſcit, ſtatim in ſuas partes, ſerum ſcilicet, caſeum & butyrum reſolvitur, quæ diverſæ partes poſtea ingeſtæ corpori effectus quoque exhibent, cùm inter ſe, tum a toto lacte diverſos. Hinc patet experimenta ſupra dicta neutiquam profutura eſſe detegendis remediorum viribus in humores ſani integrique corporis.

Experimenta capta de corpore ſano non monſtrant rerum vires in morboſo.

30. Quod ſi eadem adhibentur ad remediorum vires in morboſo corpore explorandas, perſpicuum eſt, ea tanto magis à propoſito abhorrere. Hìc enim certè valet ſenis ſagaciſſimi pronunciatum, nempe " Homines neceſſitate co-
" actos principiò adinveniſſe artem Me-
" dicam, quòd nimirùm ægrotis oblata
" nihil contulerit rectè valentium diæ-
" ta : unde concludit neminem animum

ad

ad medicinam adjuncturum fuiſſe, ſi eadem victûs ratio ægris pariter & ſanis aptus fuiſſet. Ecquis Medicorum eſt qui non experiatur humores corporis in omnibus fermè morbis plurimùm differre ab iiſdem in ſtatu ſano integroque? Quisve neſcit arterias, vaſa lymphatica, nervos, variaſque glandulas, diverſos continere liquores? Quis autem adeò ſtolidus eſt, ut exiſtumet liquida hæc, ſi vitiantur, & violenter coarctantur in vaſorum faucibus, eodem medicamento tenuari diluique poſſe, quo attenuatur ſanguis adhuc fluidus per intimam ſui & illius confuſionem. Quod ſi hi auctores coagulatam ſanguinis partem ſuis diſſolventibus ſubjeciſſent, ſubjectamque diſſolviſſent, tum ſanè eorum argumenta rationi magis fuiſſent conſentanea: quanquam in quibuſdam morbis ne ſic quidem deforet dubitandi locus, quamdiu non oſtendunt liquidum illud, ex quo coagulato morbus oritur, idem planè eſſe, & ab eadem cauſa coagulatum, atque id de quo ipſi experimentum ceperunt. Adde quod diſſolventia rebus diſſolvendis accommodari debeant, & ad *datam quantitatem*, & ad *tempus datum*: quas illi conditiones, quamvis neceſſarias, nuſquam tamen definiunt.

Hinc

Hinc quoque patet quàm intutum ſit, rerum proprietates ex analogia & proportione deducere, quàmque malè hucuſque comparata fuerit iſta analogia ad remediorum vires inveniendas.

Imperfectè & inutiliter traduntur remediorum vires, quamdiu referuntur ſolùm ad genera, non autem ad formas ſpeciesque morborum.

31. Ut verò pleniorem ejus, quæ nunc obtinet, *Materiæ Medicæ* efformemus imaginem, publicas nunc evolvamus *tabulas*, ſeu claſſes medicamentorum, & ſi quid in iis memoriâ dignum eſt, notemus. Ex tabulis verò ſatis apparet, Medicos hac in parte nimis fuiſſe ſegnes & ſecuros, cùm in tabulas non referant, unde peculiarem medicandi vim & efficaciam elicuerint. Id autem in primis manifeſtum eſt ex titulis ſummorum capitum claſſiumve, in quas remedia ſua vulgò redigant, quorum alia appellant cephalica, alia hyſterica, alia hepatica, &c. ſine ulla prorſùs morbi hiſtoria, quo mehercule nihil aut inſcitius aut tenebricoſius eſſe poteſt. Quis enim nudis hiſce inſtructus characteribus conſtituet de ullius medicamenti viribus? In iſtorum titulorum examinatione facilè damus, quod petunt, qui in iſtis explicandis maximè deſudârunt, admittimuſque, per *Cephalica* intelligi ea tantùm quæ cerebrum directè ſpectant, quæque ſpirituum animalium morbis opitulantur.

Eſto

Eſto igitur ſanè hoc ſenſu remedium aliquod cephalicum; at cui tandem qualive capitis morbo deberi judicabit hoc remedium, qui iſta legit? Nihilne hærebit, interque tot pendebit cerebri morbos, cujuſmodi ſunt lethargus, apoplexia, catalepſis, paralyſis, epilepſia, nervorum tremor, phrenitis, mania, aliique multi ſub eodem titulo comprehenſi? Adeat nunc, qui volet, horum morborum deſcriptores Medicos, teneatque quot ſint cujuſque generis diverſæ ſpecies, à diverſis oriundæ cauſſis: quamque ſæpe eadem ferè mala efficiantur à *compreſſione*; ſive ea compreſſio accepta ferenda ſit inflammationi, ſive extravaſatis liquoribus, ſive *Plethoræ*, quam nulla comitetur obſtructio: tum ſanè facilè intelliget, quàm ſit abſurdum, caſibus adeò variantibus unum aliquod *catholicum* aſſignare remedium. Sed multæ ſunt præterea affectiones cerebri, à venenis puta & opiatis oriundæ (quorum, ut id obiter notem, operandi ratio nimiſquam nobis incomperta eſt) quibus ſanandis ne hilum quidem proſint famoſa iſta *cephalica*; cùm tamen multùm ſæpe proſit tempeſtivus aquæ calidæ hauſtus, ſiquidem iterato rejiciatur vomitu (id quod abundè docet Wepferus

in ſuo elaborato de cicuta aquatica opere) etſi aquæ ipſi nihil omnino inſit aromatici ſive odoris ſive ſaporis, qualibus certè gaudent omnia pervulgata cephalica. Non equidem inficior cephalica jam deſcripta in caſibus ſimplicioribus reficere interdum ſolere languentes corporis vires; attamen prudentis non eſt, de medicamentorum viribus à caſibus ſimplicibus ad implicatiores, à levibus ad graviores argumentum trahere. Quia per hanc largitatem, contrà quam ſperatur, mediocres illæ cephalicorum vires propriæ, inter uberiores illas quæ gratis confinguntur, incertæ planèque inutiles redduntur.

32. Sed his modò relatis medicamentorum epithetis alia adjiciunt aliûs generis, quæ quia manifeſtiores certioreſque habent effectus, propterea in *Titulis* rectè collocata, meritòque retinenda dixeris: cujuſmodi ſunt *Calefacientia*, *Soporifera*, *Diſſolventia*, *Incraſſantia*, *Purgantia*, *Diuretica*, &c. quum ſint morbi, in quibus calefactio opus eſt, alii in quibus juvant ſoporifera, diſſolventia, purgantia, &c. quanquam autem hæc paucioribus obnoxia ſint exceptionibus, tamen non parum incerti ſecum trahunt, cum conſtet diverſiſſimi eſſe generis quæ ſub eodem

Inutilia etiam ſunt vel ſimpliciſſima medicamentorum nomina & vocabula.

eodem comprehendantur titulo, alterumque altero certis morborum caſibus convenientius eſſe. Sæpe enim expedit *Mercurialibus*, vel etiam ſucco aloës, quàm ſennæ foliis alvum ciere. Contrà, ſæpe nocent illa, ubi hæc prodeſt, (quòd idem de cæteris dici æquum eſt:) ut rectus horum uſus ab accurata morbi hiſtoria omninò pendeat. De diſſolventibus verò & incraſſantibus intricatior eſt diſputatio; quoniam illi nuſquam, quod quidem ſcio, ipſius liquoris diſſolvendi aut incraſſandi meminerunt. At de diſſolventibus aut incraſſantibus agere, ubi de diſſolvendis incraſſandiſve planè tacetur, perridiculum eſt: mihique ſemper viſum eſt problema abſtruſiſſimum, *Dato remedio, invenire morbum*, quod tamen ab omnibus hujus ſectæ patronis in promptu eſſe videtur, in quibus primas tenent Chemici & Botanici, qui de re herbaria, chemiciſve proceſſibus agentes, nunquam non plantis, igniumque fœtibus maximas aſſignant vires: etiamſi certum ſit, neque plantam, neque aliud quodvis medicamenti vicem gerens, ſi per ſe & ſeorſum conſideratur, ullas habere vires; quum effecta illa, ob quæ tantopere nobilitentur, non minus corpori ad quod applicantur, quàm ſuæ ipſorum texturæ

Niſi adjungatur plena morbi hiſtoria.

Quin etiam quæ de diſſolventibus adferuntur, gratis dicuntur.

naturali debeantur. Itaque fit, ut pro novis diverſiſque applicationibus, nova ſemper & diverſa conſpiciantur effecta. Quiſquis ergo medicamento alicui vires attribuit, non priùs ad amuſſim exacto caſu, fruſtra eſt, operamque perdit. Qua de re ſuprà etiam egimus, ubi de experimentis circa ſanguinem.

33. QUARE ex tota hactenus diſputatione planum eſſe arbitror, nobiſcum eos iniquè & abſurdè agere, qui remediorum hiſtoriam ab hiſtoria morborum ſeorſum tradunt, præſertim ſi in recenſione ſuâ proprias excedunt *ſpecificaſque* notas quibus diſcriminatur una res ab alia.

Quod corporis beneficio contingit, id ſæpe medicamentis attribuitur.

34. SED ut his tandem aliquando imponatur finis, non dubito Medicos mihi aſſenſuros, fuiſſe id tùm olim ſæpe datum, tum adhuc dari remediorum viribus, quod ipſius noſtri corporis facultatibus potiori jure tribuendum erat. Certiſſimum quippe eſt, quoad in corpore peragitur ſanguinis circuitio, ſimul produci omnes illos effectus, qui à calore, attritione, frictione, à calido item ſanguinis inferventis balneo, à variarum glandularum ſecretionibus, &c. proveniunt. Id quod maximè intelligitur ex injectis *Ruyſchianis*, quæ quidem perſpicuè docent, nullam eſſe corporis partem

tem adeò exiguam, quæ non cingatur denſiſſima vaſorum ſanguiferorum ſylva, ne exceptis quidem oſſibus aut tendinibus; eamque ob cauſam, ſi quod eſt vas corporis malè affectum, *v. g.* obſtructum, idem undequaque pariter obſeſſum fore innumeris arteriis, in quibus utique ſanguis æſtuans ordine advehatur. Certiſſimis item conſtat experimentis, quod nihil adeò coagulatos corporis humores diſſolvat quàm ipſius corporis calor, liquorumque in vicinis vaſis comprehenſorum motus & attritus. Quot enim indies obſervantur tumores, qui ſolis hiſce vitæ animalis actionibus diſcutiantur? Itaque ſæpe mirari incidit tantillum hiſce cauſſis tribui, cùm eas omnes nôrint perpetuò agere, quamdiu ſuppeditat vita, cùmque earum vim augeri videant in morbis ab obſtructione ortis.

Corporis motus & calor maximarum ſunt in corpore mutationum cauſſæ.

Nominatim tumorum disjectorum.

35. Sed aliæ item plurimæ, eæque genuinæ, corporis actiones medicamentis temerè adſcribuntur, cujuſmodi ſunt fibrarum firmitudo, & laxitas, humorum craſſitudo & tenuitas, &c. quæ tamen ſolo obtinentur liquorum motu ritè inducto, etiam ubi nulla adhibentur officinarum pharmaca. Nimirum nôrunt omnes unde eveniat hominum ruſticorum robur ac firmitas, qui ſolis tamen utun-

Medicamentis item ſine cauſa tribuitur fibrarum firmitas, humorum tenuitas, &c.

tur cibis culinariis, iiſque maximè duris atque aſperis. Nôrunt etiam quantum pulmones actuoſi, quantùmque faciant omnes arteriæ ad humores incraſſandos. Quòd ſi in hanc rem conſulantur triviales Pharmacopœæ, aut medicamentorum qui dicuntur *Theſauri*, vah! quàm mirifica, quàm à ſenſibus remota ad id depromuntur, *inſtaurantia*, *demulcentia*, *balſamica*, &c, ſi Diis placet, *elixira*; quæ ſumentibus nihil minus ſpondeant quàm morborum immunitatem, aut etiam æternitatem ipſam.

36. Atqui hæ profectò vanæ ſunt hominum imperitorum nugæ, quibus ſimpliciores volunt falsâ ſpe ducere, ſincerique naturæ cultorum mentibus tantas offundere tenebras, ut nihil veri, nihil certi teneant.

Sæpe quod uni debetur medicamento, alteri adſcribitur.

37. Sed præter jam relatas cauſſas, alia porrò fuit, cur falſas atque imaginarias virtutes nonnullis medicamentis primò affixerint, atque ad hunc uſque diem perpetuaverint: nimirùm quòd iis caſu quodam fuerint alia quædam permiſta, opium puta, cortex Peruvianus, evacuantia, & ſimilia, quorum operationes, ut ſunt admodum inſignes, ita poſitæ ſunt extra omnem controverſiæ aleam. Quot, obſecro, indies videmus mixta at-

que

que concreta, ob unius opii ingredientis vim & efficacitatem celebrata? Quo in numero ſunt *confectiones*, *balſama*, *pilulæ*, *emplaſtra*, *julepa* & ſimilia. Quot etiam videmus rei medicæ auctores, qui, quòd non ſatis ſibi ſumant otii ad vires Peruviani corticis ſeorſum explorandas, alia adjungunt tanquam cauſſas ſocias, aut certè adminicula, ad effectum producendum ſolius corticis proprium? De evacuantibus, de corporis exercitio, & ſi quæ his ſimilia ſunt, nihil aliud habeo dicere, præter id quod jam ſupra adduximus è Galeno in primum Hippocratis Aphoriſmum.

38. Cum autem jam inciderit de *compoſitionibus* ſermo, non poſſum ſicco pede præterire *præſcribendi formulas*, extra quas raro nunc quicquam in medicina facienda agitur: nam his profectò obtinentibus, nihil unquam certi, ſi quid video, de ſimplicibus remediis in lucem proferetur. Iſtis quippe formulis maxima ex parte deberi arbitror parùm accuratam illam, quæ hactenus pervagata eſt, *ſimplicium* medicamentorum hiſtoriam. Ut etiam Sydenhamus ipſe, quamvis vir in medicina facienda, in ſtudio atque imitatione naturæ, nemini ſecundus, hac in re tamen lapſus ſit graviſſimè, nominatim

Vulgaribus præſcribendi formulis debetur magna ex parte imperfecta ſimplicium medicamentorum hiſtoria.

 natim

natim ubi de podagra diſſerens, & ſimplicia quædam enumerans, hæc ait, "*Horum ſpecies* aliquot affabrè permiſtæ, humoribus concoquendis rectiùs, ut mihi videtur, adhibebis, quàm ſimplex quodlibet ex eorum tribu deſumptum. Quamlibet enim, quoties ſpecifica medicamenti cujuſlibet virtute opus eſt nobis, regula tenet, *Quo ſimplicius eo melius*, tamen cùm id habemus propoſiti, ut huic illive indicationi ſatisfaciendo ægrum ſanemus, ſingula *ingredientia* ſymbolam pro morbo curando quaſi conferunt: atque hoc in caſu, *Quanto major eſt ſimplicium numerus, tanto potentius medicamentum operabitur.*"

De medicaminum compoſitionibus ſuperſtitioſum ridiculumque Sydenhami effatum.

Quibus pol verbis, quò magis fidem omnibus faceret, probaretque, adſtruere debebat, *cum dextro numine*. Nam hîc quidem nullæ proponuntur regulæ, nullus componendi delectus, nulla innuitur ſuſpicio novorum effectuum ex tam promiſcuo rerum incertarum acervo. Id demum agitur, ut ex infinito ingeſtorum numero morbus ipſe quaſi pro ſe eligat antidotum. O præclaram medendi rationem! nunquam ego quidem Medicos operoſas iſtas formulas venditantes video, quin præſtigiatorum technæ & of-

fuciæ

ſuciæ mihi in mentem veniant, ſimulque Hippocratis illud, de Philoſophis ſui temporis circa quæſtiones obſcuras laborantibus. † " De his agunt, inquit, veluti ſi quis de rebus ſublimibus, aut " ſub terra poſitis diſſerat, earumque naturam ſe noſſe profiteatur, dum ſint, " an non ſint, neque iis qui diſſerunt, " neque iis qui audiunt, ſatis manifeſtum eſt: neque enim datur quò referas cognitionem veri."

39. QUANQUAM ergo temerè atque inconſultò agunt, qui in præſcribendo hanc inſiſtunt viam; ſunt tamen alii diverſæ ſortis homines, qui non minùs temerè, immò arrogantiùs etiam factitant, dum ex *decretis* ſingularum partium viribus *totum* conflare profitentur *decretarum* virium. Tentatur caput, languet ſtomachus, impeditur urina, aliaque ſexcenta ſimul ingruunt mala. Illi ut hos uno velut ictu conficiant morbos, *cephalica*, *ſtomachica*, *diuretica*, &c. accumulant, idque, uti credunt, perappoſitè. Verùm qui ſic agunt, planè oſtendunt ſe & in rebus phyſicis & in numerorum calculis parùm eſſe verſatos. Fac enim ſimplicia quinque commiſcenda

In corpore mixto ſimplicia non retinent vires proprias.

† De priſca medicina.

da eſſe: quanta quæſo nunc erit obſcuritas, quanta requiretur experientia & ſagacitas, ad ſingula ſic ordinanda, ut ſingulis ſua maneat poteſtas in effectu producendo? Atqui quò major adhibetur rerum ſimplicium copia, viginti puta, ut fit, aut centum, eò major erit obſcuritas: quod facilè cuivis demonſtratum dabit doctrina combinationum. Sed ampliùs etiam apparebit abſurditas, quòd quæ nobis *ſimplicia* nuncupantur, ea ipſa ex diverſiſſimis coagmententur partibus. Quod ſi ex antedictis conſtet, medicamentorum ſimplicium vires, prout ab Auctoribus traduntur, admodum eſſe dubias, omnino ſequitur multò incertiores eſſe rerum mixtarum vires, neque unquam ordine analytico perveniri poſſe ad *concretum* aliquod *decretarum virium*, verùm omnium pariter concretorum vires planè ignotas eſſe, eamque ob cauſam indies augeri medicamentorum ignotorum numerum. Cujus ſanè generis remedia natura ipſa ſubminiſtrat bene multa, nondum ſatis perſpecta atque examinata: quanquam iſta quidem examinationi magis patent quàm artis opera; quoniam quæ à natura eduntur plerumque ſunt ſimilia atque uniuſmodi, dum artis opera plus

Concretorum vires expiſcandæ ſunt experimentis, de ipſo quidem concreto, non autem de ſingularum partium ingenio, factis.

ſoluti,

ſoluti, vagi, incertique habent, pluribuſque exponuntur fortunæ caſibus, utpote conflata ex materia diſpari & diverſa, quæ quidem intrinſecus plurimùm mutari poteſt, interea dum ſe foris eandem præbet ſenſibus.

40. HINC præcipuè Galenum erroris juxta & arrogantiæ poſtulamus, qui quidem ad Piſonem ſcribens, cap. 3tio de *Theriaca*, ſic ſe jactat. " Nam, ſicuti " noſti, Piſo, theriaca, ſicut multis è " rebus componitur, ita plurimos habet " uſus. Quamobrem ego ſæpe admirari " ſoleo hominem, qui iſtam primus com- " ponere aggreſſus eſt, videturque om- " nino mihi non temerè, ſed exactâ " quâdam ratione, & exquiſito ſupra " modùm conſilio, tot res commiſcuiſſe. " Nonnunquam nos etiam ſic medica- " mentorum notitiam aſſequimur." Quanquam autem idem Galenus fatetur, eâ præcipuè fini à primo inſtitutam, atque affectam, & tandem abſolutam operoſam illam nobilemque theriacæ confectionem, ut ad manum eſſet præſentiſſimum quoddam adverſus ſerpentium ictus beſtiarumque morſus remedium; proximo tamen capite unam de trivio plantulam, vulgò ignobilem, ob eoſdem planè uſus nobilitare pergit. " *Trifolium*, inquit, " quod

Hinc Galeni jactatio intelligitur.

"quod verno tempore florens eſt hya-
"cinthi ſimile, ſemenque gignit par a-
"greſti cneco, ſi quis valde decoquat,
"commorſumque à phalangio vel etiam
"vipera locum eo decocto perluat, ſa-
"nat illicò & dolores amovet." Sed quò magis pareat viri candor & integritas, quantaque ſit ei habenda fides de remediorum viribus, alteram ejus ſententiam ſuperiori ſubjunctam neutiquam hîc omittendam cenſeo. "At ſi quis, in-
"quit, non percuſſus eidem aquæ par-
"tem immittit ſanam, is ſimilem com-
"morſis læſionem, totidemque ſentiet
"dolores." Verùm de his, ut puto, ſatis ſuperque diximus.

41. DEMONSTRATUM jam à nobis eſſe autumo, quàm deplorandus ſit *Materiæ Medicæ* ſtatus, quàmque confirmetur, quod horſum ſpectans dudum affirmaverat, ſed ſine argumentis, ſimpliciter, & ſolutè, ſuprà laudatus magnus Verulamius, ubi Medicorum ſcita acriùs expendit. Nimirum "illos tantùm è
"longinquo ſolitos naturam contem-
"plari, quaſique ex loco edito *Univer-*
"*ſum hoc* perluſtrarent, ita in genere
"tantùm & univerſaliter de rebus ob-
"jectis pronunciare." Mox conſilium infert planè utiliſſimum in hæc verba.

Utiliſſimum ſuper hac re Verulamii conſilium.

"Sin

" Sin voluiſſent propiùs accedere, at-
" que attentiùs ſingulis objectis incum-
" bere, næ illi multo profeciſſent magis.
" Debebant autem certè tanto ſtudioſiùs
" incumbere, quanto negligentiùs & ſu-
" piniùs eadem tractaviſſent illi ipſi Phi-
" loſophi, in quorum verba Medici huc
" uſque juraſſent. Nam ſi verum eſt,
" ut certè eſt, in caſibus ſingularibus
" parum juvare decreta generalia, mul-
" to ſanè minus juvabunt eadem iſta,
" neutiquam per ſe vera." Quo quidem profectò ſummi viri conſilio nihil, ſi quid video, ſalutarius aptiuſve cogitari poteſt.

42. MACHINA enimverò humani corporis ad Medicos proprio atque perpetuo jure pertinet, cujus phænomena neque ab Aſtronomis, neque Chymicis, neque Agricolis notantur, ut ab eis illa Medici poſſint mutuari. Hujus machinæ prela, cribra, vectes, trochleæ, refractionis inſtrumenta, diverſiſſimæque nutritionis cauſſæ, peculiares mirificaſque vires virtuteſque exerunt, ſibique propria etiam habent vitia; quæ quidem aliter quam experimentis de ipſo corpore humano captis, nequeunt vel explorari vel emendari. Quare ſedulò obſervare opor-

Ut medicamentorum innoteſcant vires, machinæ humanæ leges inveſtigandæ.

oportet quid *ſanum*, quid morboſum corpus ferat; ut hujus viribus cuncta noſtra conſilia, quantum poteſt, committamur. Sed hæc nunc miſſa facio, ut poſtea pertractem fuſiùs, ne limites mihi in hac oratione poſitos excedere videar: ſatis habens in præſentia coram vobis demonſtrâſſe, quàm ſit incerta & inutilis *Res Medica*, à morborum hiſtoriis ſejuncta.

Exitus & determinatio orationis.

43. Ecquod jam, patres ſpectatiſſimi, validius aptiuſque excogitari potuit argumentum, quo patefieret veſtra hujus reipublicæ cura ſtudiumque ſtrenuum, quàm tam inabſoluti Medicinæ ſtatûs demonſtratio? Quare cùm cætera literaturæ genera, quibus juventus rudis paulatim informatur inſtruiturque ad varios reipublicæ uſus, ſub veſtris auſpiciis admodum florerent; ne quid deeſſet uſquam ad integrum bonarum artium orbem, vos, tempori ſervientes, *beneficium* opportunè oblatum, nullâ morâ deſtinâſtis in pretium præmiumque excolendæ apud vos Medicinæ, quam artem utique noveratis inter *liberales* non minimùm prodeſſe communi hominum ſaluti, cujus ope ad ſua rectè obeunda munera indigeant & Reges, & Senatores, & belli duces, & otii literarii Profeſſores, & opifices

cuncta

cuncta denique corporis civilis membra. Hæc inter, novo quodam ſubitoque impetu mihi ſalit animus, intimè permotus lætâ hilarique imagine dicam? an præſentia perſonæ ſplendidæ, cujus & ſpecies & majeſtas proximè accedat ad Divos: quorum de natura agens Cicero, *Jovis* ipſius nomen ſic affabrè retexit. *Jupiter is*, i. e. *juvans-pater*, *à majoribus noſtris dicitur optumus maxumus*, *& quidem ante optumus*, i. e. *beneficentiſſimus quàm maximus: quia majus eſt, certè gratius, prodeſſe omnibus, quàm opes habere maximas.* Coronis panegyrica.

HAC ego notione, dum coram vobis hodie miſerabilem ac nunquam ſatis deploratum *Medicinæ* ſtatum expono, ita me penitùs imbutum eſſe fateor, ut nunquam non obverſaretur animo *ſummus ille bonarum artium fautor & patronus*, qui, ut impeditam, aſperam, nebuliſque obſitam *Medicinæ* viam tentaremus, dedit animum. Quod ut mihi, ſic etiam vobis omnibus gratiſſimum eſſe ſentio, dum vocibus aſſiduis teſtamini *proprium illud bonæ mentis gaudium*, quod ultrò ſe erumpit in *applauſum* cujuſque facilis adverſus *cives inopes indulgentiæ*.

QUID

Quid enim, prô Deus immortalis! ſanctius, divinius, atque obſervatione dignius, quàm pura liberalitas & munificentia? ubi verò unquam clariora enituêre harum virtutum documenta, quàm in Heroe noſtro: qui de induſtria indigos anquirit, hominum afflictorum miſerias inveſtigat, opemque ſuam opportunam omnibus accommodat.

Nam quot ille alit valetudinaria? Quot eruditorum collegia novis auxit ſtipendiis? Quot infortunatos ſublevavit? Quot obæratos inopinantes à ſitu & ſqualore carcerum vindicavit? Quid quæris? ubique exſtant beneficentiæ ejus, & humanitatis planè ſingularis teſtimonia, qui, ut cives foveat, erigat, recreet, nullis parcit ſumptibus, nullis laboribus: nunc domi, nunc foris, vel totius populi rebus communibus, vel ſodalitiorum coloniarumque privatis ita ſtudens conſulenſque commodis; ut infinitâ prope negotiorum mole quamvis diſtrictum, nunquam tamen feſſum, aut feſtinantem invenias.

Hæc inter, omnium oculos animoſque rapit inſignita raraque Herois dignitas, tantâ renidens tamque inſolitâ facilitate.

Huic

Huic quàm ex omni parte benignus fuerit ille *Omnium* pater atque cuſtos, omnes nôrunt, omnes gratulantur. Ipſi vos, præſentes oculis adſpexiſtis, ex hujus illuſtri generosâque ſtirpe, nobiles in ipſo flore Adoleſcentes, qui quidem à primis teneriſque annis, hortatu gravi patris experientiſſimi, inter homines, moribus atque ingenio diſſimiles, errare conſueverunt: quò magis exploratum haberent cognitumque varium ac *multiforme* hominum genus; putatiſque omnibus *humanæ* ſortis numeris, ſuam ipſi vitam, publicè ac privatim, poſtea feliciùs ad optima componerent exempla.

Sed durior eſt profectò hæc, in quam inſcius egomet ſum delapſus, provincia, præ illa, cui vos me palam addixiſtis.

Itaque mihi conſcius, relinquendam cenſeo *Xenophonti* alicui, *Pliniove* alteri, qui & verbis ſplendidis, & ſententiis gravibus, ſeræ hominum *poſteritati*, in *uſum* & *exemplum* mandet conſecretque facinora Mæcenatis noſtri *omni memoriâ digna.*

D E

Naturali veterum medendi via, ante repertum ab Harveo ſanguinis animalis gyrum,

DISSERTATIO.

Notatio naturæ, & animadverſio peperit artem.
CIC. Orat.

Omne auxilium, corporis aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, ſimulque aut durat aut mollit.
CELS. lib. 2. cap. 10.

HAUD leviter confirmatum eſſe reor, quòd ante me alii jamdudum animadverterunt, nimirùm, ambitioſos ſapientiæ magiſtros, dum, gliſcente contentione, longiùs, uti fit, à quæſtione propoſita abierunt, ingenii laſcivientis impetum effuſiùs ſequuti, non modò vaſtis ſemet inutilibuſque implicuiſſe ſpeculationibus; verùm

verùm etiam incautos nimiùmque credulos auditores, mirabili ſuorum argumentorum ſpecie & ſubtilitate captos, ita ſibi ſuiſque verbis ſerviliter devinxiſſe, ut deinceps ſecuri non ultrà quærerent, neve addubitarent, ſed, tanquam ſi ad intima naturæ *adyta* jam penetrâſſent, ſic in alto otio degerent; indeque vatum ritu, magiſtri quiſque ſui tanquam alicujus numinis, placita mordicus arrepta, inhianti plebi, pro genuinis oraculis confidenter diſtraherent.

§ 1. Huc, me judice, magna ex parte referri debet tanta tamque miſerabilis ingeniorum, per multa retrò ſecula, in præclaris deſideratiſque naturæ ſtudiis, infœcunditas. Atque hoc, quod ad *Materiam* attinet *Medicam*, uſu ipſo comprobatum, niſi me fallo, dedi ſuprà; ſimulque demonſtravi, quàm frivola & inepta huc undique à multis inſulta ſint, maximè per inertem alienamque tractandi viam.

Sterilitas Medicinæ unde?

2. Quare ex inani atque infœlici horum opera, vereor ut multi de univerſo medicinæ ſtatu parum æquè exiſtimaturi ſint: præſertim, quum multi ſoleant omnem curationis vim ac momentum conferre in ea quæ adhibentur remedia; quæ tamen, ut morborum hiſtoriæ

Remedia non ex fortuitis atque improviſis experimentis,

ſtoriæ nimiùm negligentes, non illi quidem, ut æquum erat, conſilio & rationi, ſed fortunæ fatuæ, experimentove alicui improviſo, accepta plerumque ferunt.

3. Huic igitur decumano atque infauſto illorum errori ut obviam eatur, oſtenſum nunc dabo, *in morborum curatione inſignes quidem haberi poſſe progreſſus, ſi ab recta remediorum notitia* ordiamur: aſt hanc non niſi *ex præceptâ probèque intellectâ morbi hiſtoriâ proficiſci: ex plena porrò morbi hiſtoria ſuâ ſponte ſequi certa curationis indicia, quorum ope ducamur ad remedia morbo profligando apta.* Quod eò fidentius propono, quòd video clariſſimum artis noſtræ conditorem Hippocratem identidem dicere, "ad ſanandum ſatis inſtructum eſſe Medicum qui morbum ſatis nôrit:" Itemque Sydenhamum, qui quidem omnium maximè coluit ſimplicem probabilemque medendi viam, in hæc verba, "* Atque adeo non ſemel mihi in mentem ſubiit, quòd ſi morbi cujuſlibet hiſtoriam diligenter perſpectam haberem, par malo remedium nunquam non ſcirem adferre." Sed omiſsâ nunc magnorum virorum auctori-

Verùm ab indiciis ex plena morbi hiſtoria deſumendis,

Uti ſenſit & Hippocrates, & Sydenhamus.

* Præf. obſerv. ſuper morb. acut.

ctoritate & ſuffragatione, hanc medendi viam ita exponere conabor, ut pro ſe quiſque poſſit hac in parte dijudicare.

4. Id ut exſequar, ante omnia conſiderare juvat, qui qualiſque fuerit priſcorum hominum ante inventam medicinam ſtatus atque conditio: deinde qualem curandi viam viro ſagaci ſequendam eadem illa conditio naturaliter ſuggereret. Sic enim naturam ſequemur, optimam illam atque certiſſimam ducem. Utique rei ipſius natura ſatis docet.

Principiò, fac fuiſſe, quando ignorata ſint morborum hiſtoriæ, juxta & remedia. Hoc in ſtatu (niſi fortè divinitus contigiſſet patefactio, qualem nunc non ponimus) neutra ſanè aliter inveſtigare erat, quàm quomodo cætera omnia ſolent naturæ phænomena, id eſt, ex continenti rerum ſpontè emergentium ſerie, cujuſmodi ad inſtruendam ornandamque medicinam plurimæ ſe offerunt. Quum enim ante oculos aſſiduè obverſarentur homines hoc illove morbo laborantes; quumque à morbis variis variè multarentur ægri, varièque perverterentur uſitatæ conſpicuæque corporis actiones: utique de facili poterant morbi & aptè notari, & inter ſe luculenter diſtingui, obſervato diligenter conſtanterque naturali cujuſque morbi curſu & tenore.

 Quod

Quod quidem feciſſe videtur priſca ſchola Cnidia, quemadmodum fidem facit Hippocrates *lib. de victûs ratione in morb. acut.* ubi, " Qui Cnidias, quas " vocant, ſententias literis tradiderunt, " ii ſane, inquit, quæ in ſingulis morbis " patiantur ægri, & quomodo eorum " nonnulla ipſis eveniant, rectè conſcri- " pſerunt: quouſque quivis etiam medi- " cinæ imperitus, rectè ſcribere potuit, " ſi modo ex unoquoque ægro quæcun- " que patiatur probè didicerit."

5. Hanc ego medicinæ colendæ rationem unicam patuiſſe puto primis noſtræ artis magiſtris: quam ſi conſtanter ſequuti eſſent, nunquam profectò erraviſſent; quum iſthuc nihil aliud planè ſit quàm imitari, atque ab exemplari propoſito deſcriptum exprimere & exarare. Neque mihi ægrè conceſſum iri ſpero, ante exploratos ſimplici hâc, & naturæ convenienti ratione, morborum limites, atque aſpectus varios, nullum patuiſſe aditum ad generales morborum cenſuras: cujus generis fermè fuiit, quæ in Coacis prænotionibus, & Hippocratis aphoriſmis continentur. Neceſsè quippe eſt, ut incertæ dubiæque ſint cenſuræ, quæ non ex plena caſuum enumeratione inducuntur: quin etiam fallax ſit ac lu-

brica

brica antiquorum illa curta breviſque ſcribendi ratio, quamdiu aberat plena ſingulorum caſuum inductio: denique ut cum grano, quod aiunt, ſalis, omnia iſtiuſmodi ſcripta Hippocratis ſint ſumenda: quæ proinde, tanquam per ſe manca, ſupplevit, atque aptâ explicatione exornavit caſtigavitque primùm Celſus, deinde hujus elegantis diligentiæ æmulus, Lommius.

6. Porro rerum naturam evolventibus planum erit, primævos Medicinæ prudentes ad *Theoriam* artis ſuæ ſuis abſolvendam numeris non ſatis fuiſſe inſtructos. Siquidem conſtat non poſſe earum rerum quæ corpori humano incidunt rationem numerumque iniri, niſi eæ priùs per obſervationem aſſiduam erutæ, ſeorſum ſuo quæque loco notentur. Atqui ad hanc Medicinæ partem olim deſiderabatur præcipua illa corporis humani notitia, quæ ſub auſpiciis maximè clariſſimi Harvei non ita pridem in lucem prodiît; quippe, quâ ſolâ, tanquam face prælucente, conſectari licet occultas & multiformes corporis animati actiones.

7. Neque magis erant antiqui ad ſyſtemata atque compendia ſuæ artis fabricanda imparati, quàm ad remedia in-

venienda, inventaque morbis accommodanda; ſiquidem non minùs ad hoc quàm ad illud præſumenda ſit enucleata ac probè diſtincta morborum hiſtoria. Nam omne remedium (ut ſuprà eſt oſtenſum) ad unum omninò morbum, vel morbi potiùs caſum referri debet. Ita ſi vel minimùm dubitatur de morbi ipſius ſpecie, ſemper incertum erit, quo nomine, quâve fini à curantibus aliquando data ſint remedia; quæ, utut tum erant, utut juviſſe quondam dicuntur, prorſus tamen nihil conferunt in poſterorum uſus. Adeò nullus eſſe poteſt remedio locus ante definitum circumſcriptumque morbum; quando quæcunque quovis modo remorantur morborum inveſtigationem, eâdem operâ ſimul remorantur remediorum inventionem. Sed alia quoque tum erant neque pauca impedimenta inventioni remediorum injecta, cùm à medicamentorum difficili ex infinita prope rerum varietate delectu, tùm ab eorundem lubrica admodum atque incerta ad ſingulares caſus accommodatione.

8. Itaque ex rei ipſius natura conſtat debuiſſe priſcos, quia parùm erant ad medicamentorum vires perſpiciendas inſtructi, omnem idcircò ſuam locare

operam

operam in morborum hiſtoriis diligenter notandis & colligendis; quò magis ſcilicet juvarentur poſteri ad remedia excogitanda ſingulisque morbis adaptanda; poſtremò ad ſyſtemata ex majorum laboribus accuratè digeſtis aliquando componenda.

9. ANIMADVERSO jam periniquo veterum ad excolendas varias Medicinæ partes loco, nimiſque alieno ſtatu, propiùs nunc attingemus quod ſuprà eſt à nobis propoſitum, monſtrabimuſque, quemadmodum nos ducat dirigatque morborum hiſtoria in rectum medicamentorum uſum, nec non ad ipſius victûs rationem moderandam, quam & Hippocrates & Celſus rerum ingeſtarum primam eſſe putant regulis legibuſque medicinalibus ſubjectam: eò ſcilicet ex ipſa rei natura inducti; quum ne ægri quidem, adhuc rudes & ignari, abſtinerent ſe cibis, quos quidem non minùs ad rectæ valetudinis, quàm ad vitæ præſidium comparatos eſſe exiſtimabant. Quumque appetitus (qui in ægrotantibus plurimùm ſibi juris vendicat) nunc craſſiores, nunc tenuiores flagitaret cibos, prout vel ſitis id monebat, vel fames; nunc contrà vi morbi fractus & proſtratus omnem faſtidiret cibi uſum. Hinc tandem

Victûs ratio veteribus remediorum primas tenebat.

dem ortas eſſe inevitabiles circa ciborum
ex Hippocratis, tum *modum*, tum *materiam*, obſervationes. In hanc ſententiam Hippocrates, de *priſca medicina* agens, hæc habet. "At meâ quidem opinione, nemo ad Medicinam animum applicaturus fuiſſet, ſi eadem victûs ratio ægris juxta & ſanis eſſet accommoda. —— Itaque qui medicinam perſcrutando invenêre, primùm quidem, uti cenſeo, de ciborum copia detraxerunt, quantum nonnullis ægrotantibus eſſet ſatis: quum tamen idem non omnibus æquè prodeſſe videretur, quod alii ita affecti habitique reperirentur, ut ne paucos quidem cibos conficere poſſent: inde imbecillioribus ſorbitiones præſcripſerunt. —— Quod ſi ne quidem ſorbitionibus eſſent pares, iis quoque detractis, potiones ſubſtituerunt."

Celſique ſententia. Cui omninò concinit Celſus, in hæc verba. "Ægrorum, qui ſine Medicis erant, alios, propter aviditatem, primis diebus protenus cibum aſſumpſiſſe, alios, propter faſtidium abſtinuiſſe; levatumque magis eorum morbum fuiſſe qui abſtinuerant. Itemque alios in ipſa febri aliquid ediſſe, alios paulò ante eam, alios poſt remiſſionem ejus: optimè deinde his ceſſiſſe, qui poſt fi-

"nem

" nem febris id fecerant. Eâdem ra-
" tione alios inter principia protenus u-
" ſos eſſe cibo pleniore, alios exiguo;
" gravioreſque eos factos, qui ſe im-
" plêrant. Hæc ſimiliaque cum quoti-
" die inciderent, diligentes homines no-
" tâſſe, quæ plerùmque melius reſpon-
" derent; deinde ægrotantibus ea præ-
" cipere cœpiſſe."

10. Ex his utriuſque cùm Græci tùm Latini Patris auctoritatibus apparet, antiquorum de ratione victûs obſervata & decreta præcipuè reſpexiſſe diverſa morbi incumbentis tempora. Id quod ex ſequentibus Aphoriſmis diæteticis planius adhuc erit.

" Quum morbi vigor maximus, tum
" victu utendum tenuiſſimo. Sect. 1.
" Aph. 8.

" Quibus ſtatim vigor adeſt, hos qui-
" dem oportet cibare tenuiter. Aph. 10.

" In acceſſionis impetu cibum ſub-
" trahere oportet: nam præbere no-
" xium. Aph. 11.

At cæterorum omnium huc ſpectantium quaſi ſummam complectitur. Aph. 17.

" Quos etiam ſemel iterumque,
" quos plus minuſve, & particulatim a-
" lere conveniat, ſpectandum. Dandum

verò

" verò aliquid anni tempori, regioni, " ætati, & conſuetudini."

Ex quibus cùm id modò diſcimus, quinam ægri plus minuſve cibi, cum majore minoreve periculo, ſeu febris incremento (quæ certè pro ratione alimenti ſemper increſcit) ferre valeant: perſpicuum eſt, univerſos iſtos Aphoriſmos conſiſtere innitique rebus naturaliter prorumpentibus ex antegreſſa morbi hiſtoria; quæ ſanè cætera antecedit omnia, facem quaſi præferens: quum ex ea ſola cognoſcatur morbi vigor atque acceſſionis impetus (quo ſæviente cibi difficillimè tolerantur) unde Medicus ad moderandam victûs rationem quaſi manu ducatur.

11. Eadem planè methodo pergit purgantia quoque medicamenta ad febrium tempora accommodare, in ſequentibus Aphoriſmis.

Purgationis indicia & regulæ.

Sect. 1. Aph. 24. " In acutis morbis " raro, & inter principia, purgantibus " utendum eſt: idque diligenti priùs ad- " hibitâ circumſpectione faciendum.

Ibid. Aph. 22. " Matura & concocta " medicamento purgante educere ac mo- " vere oportet, non cruda, neque inter " initia, niſi ſuopte cieantur impetu, " quod perrarò fit.

12. Ex

12. Ex hiſce jam exemplis videre licet, quo certiùs diſtinctiùſque innotuêre variæ morbi alicujus periodi, hoc clariùs atque evidentiùs innotuiſſe rerum aſſumptarum, ad morbum, ſive in melius, ſive ſecus commutandum, vires.

13. Ex iiſdem porrò colligitur, ignotâ morbi hiſtoriâ, rerum (utut crebrò ingeſtarum) vires pariter ignotas eſſe debere; quum in diverſis morbi temporibus, (quibus ſubjiciuntur omnes ferè morbi) diverſi quoque ſint, ut ſuprà eſt oſtenſum, earum rerum effectus.

14. Sed ex antegreſſa morborum notitia, prudentibus remediorum indagatoribus aliud præterea inſigne præbetur adjumentum, nimirùm quando ſubita fit morbi remiſſio ex inſigni aliquo ſpontaneoque naturæ eventu, cujus rei exempla dant ſequentes Aphoriſmi. Sect, 17. 13.

Singultu laboranti ſternutamenta, ſi ſuperveniunt, ſingultum tollunt. —— ibid. 14.

Hydropico, ſi aqua è venis in alvum confluxit, morbus ſolvitur. —— Sect. 8. 29.

Leucophlegmatia afflicto, ſi vehemens ſupervenit alvi fluxio, morbum ſolvit. —— Sect. 6. 15.

Diu-

Diuturno alvi profluvio laboranti, ſponte ſuperveniens vomitus profluvium ſolvit.

Hujus generis multa in naturali morborum curſu neceſſariò eveniunt attentis ſpectatoribus, unde certiores fiant de variis aptiſque remediis: cujuſmodi ſunt, quæ in ſingultu ſternutamenta, in hydrope alvum, in diarrhœa vomitum provocant; de quibus planè & apertè admonent adducti modò Aphoriſmi: à quorum etiam auctoritate multum pendere video ſeveriorum noſtri temporis Medicorum uſum & conſuetudinem: ut Sydenhami in hydrope & diarrhœa, atque Joannis Friend in febribus curandis.

15. Quid enim certius aut naturæ convenientius eſſe poteſt, quàm hæc antiqua curandi ratio? quâ ſcilicet optimè intelligatur, quid natura ferat, quidve illi proſit. Scire interim oportet eos, qui Hippocratem hactenus ſequuntur, licet experientiæ atque obſervationibus ſuam medendi rationem accommodent, ab hodiernis tamen Empiricis longiſſimè recedere, qui quidem medicinam excolere & factitare jubent per medicamenta adhuc ignota, & citra conſilium ingeſta, hâc ſolâ fini ut in *Specifica* quæ vocant, i. e. propria antidota, ſi caſus tulerit,

Antiqua medendi ratio ab hodiernorum Empiricorum uſu longè recedit.

tulerit, incidant: cujuſmodi nulla certè admittit recipitque methodus è veteribus modò deducta. Quamdiu enim naturæ inſtituto noſmet ſtudiosè dedimus, nulla omninò fingi poteſt cauſſa, quamobrem quicquam attentemus, aut periclitemur, præter quod ipſa ſuggerit natura: ideoque in hoc uno conſiſtere omnem medendi rationem, ut indiciis ſigniſque obtemperetur fiatque ſatis. Atque hæc in univerſum de antegreſſa medicamentorum indicatione dicta ſunto.

Nec enim per illam ullus conceditur locus remediorum ſpecificorum venationi, quæ maximè jactant Empirici.

16. Ad remediorum verò inventionem, ut Medicorum, qui naturam imitantur, votis reſpondeant, palam eſſe puto, ejuſmodi Medicis non opus eſſe alia medicamenta, quàm quæ vi quâdam conſpicuâ polleant in corporis ipſius actionibus, ſive expediendis ſive impediendis: cujuſmodi ſunt quæ alvum, vomitum aut urinam movent; calefacientia item, ſoporifera, &c. Quippe quæ ſola indicationibus ab effectuum notabilium obſervatione deſumptis ſatisfaciant: qualia, ut reperiantur, requiritur duntaxat, ut ſemel aſſumantur: cui quidem caſui locum abundè præbet hominum partim neceſſitas, partim appetentia procax; nonnunquam etiam præceps, aut curioſa voluntas, cujus certè importunitati

Qui naturæ ductu & auſpiciis medicinam faciunt, pauca adhibent illi quidem remedia, ſed valentia & manifeſta.

Qualia multa ſuggerit fortuna.

tati debetur; quòd immenſa rerum inſolentium varietas identidem aſſumatur; quarum tamen omnium eæ ſolæ forent obſervabiles, quæ manifeſtam mutationem corpori inducant.

17. Quamvis autem ſic ſatis magna ſuppeteret cauſſarum in corpus humanum validè agentium; idque etiam, ſi caſus tulerit, longè ante deſcriptas morborum hiſtorias: non tamen æquè magna exiſteret *Remediorum* copia: quum nihil propriè remedium appellari debeat, niſi quod ex curantis conſilio & ſolertiâ adaptatur morbo; eodem planè modo atque Hippocrates morbis accommodavit rationem victûs & purgantium uſum.

Remedium quid ſit.

18. Ne autem iſta longiùs perſequar, ac nimiò opere contendam ea in uſum Medicorum nunquàm eſſe ceſſura, niſi indiciis ex tenore morbi provenientibus reſpondeant, demonſtratum ſemel dabo, *Non poſſe curari morbos medicamentis auxiliiſve ullis, quæ indicationibus non ſubſerviant, faciantque ſatis; ſaltem id temerè tentari.*

Fruſtrà ſperari invicta ſingulorum morborum remedia quæ barbarè *Specifica* vocantur.

19. Sed ante omnia meminiſſe convenit, medicamenti citra indicium præbiti vires in corpus humanum ignotas planè atque incompertas eſſe (nam ſi compertæ eſſent, palam eſt tali præbito medica-

medicamento, ſpem fore, talibus viribus mutatum iri morbi faciem: at hoc eſt indiciis ſervire & ſatisfacere, contra hypotheſin.) Quod ſi ignotum eſt planè quod præbetur medicamentum, non erit ſanè, cur in hoc potiùs quàm illo præbeatur *morbo*, aut in hoc potiùs quàm illo morbi *ſtadio*: (quum in illo penitùs ignoto nihil reperiatur, quod huic quàm illi potiùs malo opponatur; quodve in morbi principio potiùs quàm in *ſtatu*, in ſtatu quàm in declinatione, uſui eſſe queat.)

Putemus nunc innumerabiles morborum ſpecies, tum cujuſque morbi tempora diverſa, quibus ex æquo adhiberi poſſit medicamentum planè ignotum: dabitque ſanè calculus caſuum, ſive periculorum temerè prius ſubeundorum, quàm eluceſcant ignoti medicamenti vires, numerum numero infinito parem. Unde profectò ſatis conſtat tentaminis hujuſmodi temeritas. Eoque magis, ſi adjicias, in caſu propoſito ſubeſſe nihil, quò hujus potiùs quàm illius, herbæ puta, animalis, foſſiliſve, aut horum omnium unius potiùs quàm alterius partis, fiat optio, aut delectus; aut denique quo definiri queat certa cujuſque *doſis*, ſine vitæ humanæ periculo ſupra omnem excuſationem

E

cuſationem audaci. At quot, obſecro, paſſim ſcatent herbæ, quot ubique comparent animalia, quanta eſt foſſilium varietas; atque in his omnibus partium diverſitas, quotuplex denique doſeos ratio? quæ tamen omnia inquiſitori cæco ſe ingerunt nullo diſcrimine, nullo delectu.

Remedia vera & legitima ex ſolis rerum manifeſtis proprietatibus depromuntur.

20. Hinc evincitur ſolutis vagiſque periclitationibus, principiò non comperta atque explorata fuiſſe remedia; verùm ex certis rerum ipſarum viribus identidem erumpentibus innotuiſſe, dum Medici, omnibus ſedulò circumſpectis, id unum agerent, ut oblatas iſtas rerum vires morbis ſolerter accommodarent, atque in *remediorum cenſu* numeroque deinceps, uti æquum eſt, deputarent. Quam viam æquam, rationique convenientem inſtitiſſe veteres, Celſus in primis auctor eſt, cujus hæc ſunt in præfatione verba: "Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcâſſe; ſed cogitâſſe, quid maximè conveniret; & id uſu explorâſſe, ad quod antè conjecturâ aliquâ ducti eſſent. Neque intereſſe, an initio pleraque explorata ſint, ſi à conſilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita ſe habere. Sæpe verò etiam nova incidere genera

"morborum,

"morborum, in quibus nihil adhuc u-
"ſus oſtenderit; ut ideo neceſſarium
"ſit animadvertere, unde ea cœperint;
"ceu ſine quo nemo mortalium reperire
"poſſit, cur hoc, quàm illo, potiùs u-
"tatur."

Quantumvis repugnent magni quidem viri, Pitcarnius & Boylæus.

21. His ita expoſitis demonſtratiſque, cuivis per me licet arbitratu ſuo accipere primum ſextumque Pitcarnii noſtri corollarium, diſſertationi ſuæ de *diviſione morborum* ſubjectum; eaque, ſi vacat, cum diſerto ipſius diſſertationis ſcopo glorioſaque ejuſdem coronide, componere. Liberum quoque omnibus arbitrium permitto de clariſs. Boylæi (ut alios nunc taceam inferioris ſubſellii Chymicos atque Empiricos importunos) in vagis atque inanibus experimentis accumulandis malè locata opera: cujus ſanè non alius fuit fructus & eventus, quàm ut, per magnificam iſtorum jactantiam, Medici parùm cauti ægros ſibi commiſſos, aut vanis cruciarent, aut ſaltem fallerent remediis.

Sydenhami ſententia de ſpecificis.

22. Neque hoc fugit perſpicaciſſimum Sydenhamum. Itaque de remediis ſpecificis, quæ vi quâdam occultâ agere dicuntur, ſic habet. "Si quis hîc ob-
"jecerit, ſatis magnum remediorum ſpe-
"cificorum numerum jamdudum nobis

" innotuiſſe, hunc ipſum, ſi examen
" paulò diligentiùs inſtituerit, in oppo-
" ſitas partes facilè tranſiturum confido;
" cùm unicus cortex Peruvianus militet."
Huic ego viro accedo lubens, prorſuſque ita exiſtimo, in re colenda medica tot priùs lapſura ſecula, quot ab Æſculapio huc uſque effluxêre, quàm in conſpectum ſeſe dabit aliud huic per omnia ſimile remedium. Quocirca mihi callidè feciſſe videtur noſter ad quintum ſuprà dictæ tractationis corollarium, quod corticem Peruvianum nominatim laudet, proponatque in exemplum experimentorum, ſeu veriùs periculorum, quaſi ritu aleatorio deinceps faciendorum, ad medicinam, ſi placet, ampliùs proferendam, etiam ubi nulla prælucet rationis admonitio aut conſilium.

23. VIAM jam ad veram germanamque medendi artem munîſſe me arbitror: ſiquidem doceant & exempla Hippocratis, quòd candidis ſeduliſque medicinæ prudentibus omnem curationis modum & menſuram unicè ponat accurata morborum hiſtoria; demonſtrentque quæ à nobis ſuprà propoſita ſunt, non poſſe diu latere illa quibus Hippocrates uſus eſt remedia: uti nec alia quæcunque ſuam

in

in corpore humano vim & efficacitatem evidenter oſtendunt.

24. Quum igitur tali tamque ſtabili fundamento innitatur morborum hiſtoria, indeque remediorum omnium neceſſariorum inveſtigatio, non video profectò quorſum tam multa multi de obſcuritate ac penuria noſtræ artis conquerantur: ſiquidem operæ noſtræ præcipuam ac palmariam partem faciat talis morbi notitia atque hiſtoria, qualem ſibi Aſtronomi, *v. g.* planetarum quærunt; quorum illi gravitatem communem ex certis legibus generalibus facilè cognoſcunt: at qualem ſinguli motu ſuo figuram deſcribant, ſingulorum item periodum, & occurſum mutuum, & phaſes proprias, non ſine operoſa ſingularum rerum apparentium atque incidentium collectione, & conſtitutione rectâ, & diligenti inſuper inſtituto calculo, tandem aliquando conſequuntur. Quanquam verò ab rebus obſervatis pendent artis Aſtronomicæ fundamenta; nemo tamen idcirco Aſtronomiam ad incertas relegat, ſed certis annumerat ſcientiis: quando quæ ad eam ſpectant omnia obſervanda, homini prudenti & induſtrio certiſſimè objiciantur. Tantumque abeſt ut Aſtronomi ulteriorem artis ſuæ culturam à

Comparantur inter ſe Medicinæ atque Aſtronomiæ fundamenta.

fortuna petendam eſſe exiſtiment, ut etiam cometarum curſus, quamlibet anomalos, repetitâ paulò obſervatione, ſe ad certas tandem atque conſtantes leges revocaturos eſſe non dubitent.

25. UTINAM noſtri homines, pari ſpe freti, non priùs morbos curare aggrederentur, quàm eorum faciem atque indolem ſatis exploratam haberent; contra quam factitant illi, qui relictâ morbi hiſtoriâ, protinus ſe totos dedunt *Specificis*, i. e. propriis & perpetuis quibuſdam antidotis, captandis; ut per infinitam ſcilicet ingeſtorum ſeriem dato morbo tandem inveniant remedium, ſi credis, *infallibile* *. Cui ſanè non ſolùm inutili, ſed periculoſæ iſtorum operæ, quantùm faveant prælibata Pitcarnii noſtri conſectaria 6 & 7. judicent alii.

Inde præter cæteros laudatur Sydenhamus.

26. QUANTO prudentius Aſtronomorum patientiam diligentiamque imitatus ſit Sydenhamus, ex 1mæ ſect. cap. 2do, 5tæque ult. cuivis attendenti in proclivi erit. Quod ſi quis adhuc nihilominùs ſuſpicetur eum fumos vendere, remque vanam promittere, operæ pretium erit totam ejus perpetuamque medendi rationem ſeriò evolvere. Hoc ſi fecerit,

* Præſentiſſimum.

fecerit, oculis ipſe ſuis, ſi quid curioſius æſtimat, eleganſque eſt formarum ſpectator, agnoſcet opus ſpectabile, omniumque, quæ quidem ad hunc diem in arte ſalutari prodiêrunt, abſolutiſſimum: exemplum quoque fatebitur imitatu non difficile: diſpoſitionem item operis & ſtructuram pulchram atque ubique ſui ſimilem: denique opus nuſquam cedens optimis in diſciplina Phyſica laboribus: ut non facilè dixeris, majorem ſe præbuerit virum in naturali morborum ſecundum varias cœli annique viciſſitudines progreſſu conſectando, ordineque delineando, an in ſimplici facilique ratione, quâ oppugnare cœpit ſymptomata maximè funeſta & feralia, interea loci cum cætera Medicantium turba ferè ſolis alexipharmacis atque antidotis venandis incumberet. Itaque tempeſtivâ ſanguinis miſſione, vomitu, purgatione, opio, ſtragularum veſtium calore temperato, equitatione, geſtatione, chalybe, aliorumque, & numero paucorum & ingenio ſimplicium (quorum in aprico eſſent vires) medicaminum ope contentus, morborum monſtra domuit. Nec mirum, quum idem venenorum valentiſſimorum virus aggredi non dubitârit meris aquæ tepidæ cyathis, ſatius eſſe du-

cens

cens morbi incumbentis obſequi indiciis, quàm periclitantem ægrum tantiſper deſerere, dum ipſe antidota quæreret. Ad hoc, ſuperato, quo à primis annis fuerat imbutus, graviſſimo præjudicio Hippocratis olim affirmantis † *Fluente alvo non eſſe mittendum ſanguinem*, ille contrà ſequens propria inflammationum indicia, tandem non dubitavit vel ſolâ miſſione ſanguinis fluenti occurrere alvo, quotiens ea inflammationem haberet comitem. Similiter etſi veteres decreviſſent pleuritidem ſolo ſputo atque exſcreatione perſanandam eſſe, magnoque præceptionum numero univerſum Medicorum cœtum, uſque ad Sydenhami tempora, in ſuam facilè ſententiam traduxiſſent; ille tamen ſagax, ac melioribus ductus auſpiciis, anticipatam iſtam notionem adeò profligavit, ut merâ ſimplicique ſanguinis detractione, quam morbus per ſe faciendam indicat, deſideratum opus perficeret, ingenuoſque Medicorum filios deinceps dubiâ ſimul & intricatâ curatione, quæ à multis ante-ſeculis nitebatur confectionibus ferè pectoralibus, commodùm expediret.

26. LIQUET

† De victus ratione in morb. acut. extremo lib.

26. Liquet ergo magnum Sydenhamum ex attentâ aſſiduâque indiciorum conſideratione tantum obtinuiſſe in morbos imperium: indeque factum, ut totius Medicinæ nova quædam meliorque exiſteret facies: illumque hoc maximè nomine cæteris Medicantibus palmam præripuiſſe, ex utrorumque ſcriptis inter ſe collatis ampliùs patebit.

27. Quemadmodum verò hujus viri aperta, inaffectata, eademque felix medendi ratio noſtræ diſſertationis argumentum firmat, ſic eidem robur addet vulgaribus de aliorum ſcriptis interpoſitum judicium. Ubique enim deprehendimus incertum ancipitemque remediorum eventum, ubi incerta eſt & anceps indicatio: neque unquam definiri poſſe quidnam perfecerit Medicus, qui remedia tantùm promit à ſe adhibita, nullam verò ſui in adhibendo conſilii rationem. Neque Hercule quo examinentur vaſta ſcriptorum volumina, melius hoc invenio uſquam Criterion: cum ſine eo quid animi habeant Medici perpetuò ignoretur. Quamdiu enim propriis tantùm ſpecificiſque litatur, ab ipſa auctorum fide & peritia totum pendet indicium: at quàm ſubleſta ſit, quàmque maligna hominum multorum fides, quàm fallax ſæpè

pe opinata peritia, quotidiana docet experientia. Contrà indicationes lectæ ac ſeveræ propriam & perpetuam quandam lucem ſecum ferunt; medendi quoque viam faciunt conſtantem atque uniformem; nobiſque res inter ſe contendendi, deinde argumentandi, copiam & facultatem præbent tutam.

Reprehenditur Mortonus.

28. Ex his quoque intelligitur quid medicinæ contuliſſe cenſendus ſit Mortonus; qui nihil adjutus vel crebrâ ægrorum conſuetudine, vel luculento auctus Sydenhami exemplo, exoleſcentem tum maluit revocare diſciplinam miſcellaneam, atque immensâ quâdam medicaminum farragine cinnoque temerario rurſus pro libidine ſua abuti. Qua re factum eſt profectò, ut omnia morbi ſymptomata graviora malignioraque exiſterent, quàm fuiſſent aliàs, ſi modò Sydenhamo fuiſſet dicto audiens.

De vulgari Medentium conſuetudine judicium.

29. Quod ſi uno conſpectu multorum ſimul rationes medendi complecti velis, Burneti, ſimiliſve Compilatoris theſauros inſpice: tecumque reputa, an ſit cur uni quàm alteri potiùs fidem habeas; aut omnium, ut quorundam mos eſt, conſilia velis indifferenter experiri? Hoc ſi feceris, de corio hominis ludes perfamiliariter: eâdemque operâ oſtendes,

des, quam incompertæ ſint tantopere jactatæ *Specificorum* vires, quæ quidem mihi videntur tela veſanis ſtructoribus Babylonicis quam cordatis Medicis digniora. Quamvis enim in quibuſdam morbis obſcurioribus de *Specificorum* ſucceſſu poſſit dubitari; quum tamen pari fiduciâ ſoleant in podagra, atque in malo maximè tractabili, præſcribi; ſatis utique patet, quàm parum veritati & candori litent, qui iſta venditant.

30. NIHIL autem æquè nos ab iſtorum hominum contagio vindicabit, ac ipſa morborum remediis adhuc intactorum exacta delineatio: quippe quâ ſolâ intelligetur, quæ ſint cujuſque Medici partes in morbo demutando; quandò item licebit anceps experimentum capere; denique quandò viro bono prorſus ceſſare feriarique conveniet. Hac prognoſi Medicis adeo neceſſariâ inſtructos fuiſſe priſcos homines vel ex eo eſt probabile, quod naturæ ordine remediorum uſum antecedat morbi hiſtoria.

Accuratæ morborum hiſtoriæ utilitas.

31. QUARE jam vobis, Auditores, monſtrâſſe videor, quænam res naturales Medicorum curam atque attentionem primò meruerint, aut potiùs ob manifeſtiores in corpus humanum effectus quodammodo extorſerint; quibus item rationibus

Diſſertationis totius ſumma.

bus inducti Medici res iſtas morbis accommodârint, ob eamque cauſam deinceps *Medicamentorum* cognomine inſigniverint. Ut ſatis appareat quanto intervallo diſtent hæc ab experimentis Chemicis, quæ plerumque ſuam fortunæ debent originem; quæque ut exiſtant, corporis quàm animi laborem magis deſiderant. Equidem ego in medicamentis inveniendis nonnihil etiam fortunæ bonæ conceſſi; at adeo id exiguum, ut ea re neutiquam neceſſe ſit interea vel tantillum pendere hærereque Medicinam; quæ quidem, ut artes cæteræ, tota verſatur in rebus inter ſeſe componendis ritèque æſtimandis; quamvis repugnent, atque in alia omnia abeant, qui ab hominis barba & canitie magis quàm à dextero ac bene præparato ingenio medendi ſcientiam ſperant, contemptâ & neglectâ nimium humani corporis fabricâ, cæterâque artium bonarum ſupellectile: quarum ex inopia, uti tardus ſegniſque diu fuit ſaniferæ hujus artis progreſſus; ſic ex earundem ſtudioſâ nuper cultione, hujus quoque fuit ſucceſſus major, indieſque meritò ſperatur certius conſtantiuſque incrementum. Quanquam diſſimulandum non eſt, etiam ex hoc fonte, per importunam quorundam magiſtrorum

Anatomices, Mechanicesque uſus ad rem Medicam.

Itemque abuſus.

rum feſtinationem, multos graveſque errores profluxiſſe: neque id mirum, cum in cauſarum ambitu nullæ reperiantur abſtruſiores inveſtigatuque difficiliores, quàm quæ ad corporis humani actiones ſpectant. Atque ab iſtis in theoria erratis eo magis eſt cavendum omnibus qui Medicinæ faciendæ dant operam, quo pravam * theoriam ſemper & ubique ſequuta ſit perverſa † praxis. Hinc enim ‡ "Eraſiſtratus, qui cibos in ventre at-
"teri contendebat, in cibis deligendis,
"eos quærendos eſſe cenſuit, qui facil-
"lime teri poſſint. Contrà Pliſtonicus,
"qui cibos putreſcere aiebat, eos in
"quibus hoc expeditiſſimum eſſet. De-
"nique Hippocrates, qui calore cibos
"concoqui putabat, eos præferebat, qui
"calorem maxime foverent." Ad eundem modum non ita pridem inter ſe commiſſa vidimus *acidum* & *alcali*. Nunc quoque quæ vocantur *Diſſolventia* & *Aperientia*, aliaque quædam myſteriis (quid rides?) fœta vocabula, cunctis reſpondent quorundam Medicorum votis atque uſibus, indeque omnem anquirendæ morborum hiſtoriæ curam ſtudiumque antevertunt.

32. QUA-

* Doctrinam. † Uſus. ‡ Celſ. Præf. ad lib. I.

32. QUALIA autem ipſi nobis *verba* demus, dum iſtas ſectamur umbras, docet nunc indies increſcens proficienſque naturæ ipſius ſtudium. Hinc enim clariſſimus Boylæus, comperto nullum eſſe uſquam in toto humano corpore *acidum*, eâdem operâ, uno quaſi ictu, iſtam ſaltem *Materiæ Medicæ* partem, in qua exponuntur virtutes *Alcalinæ*, funditus ſubvertit. De *diſſolventibus* autem, cæteriſque horum ſimilibus hodiernorum hominum idolis & figmentis, quid cenſendum ſit, ex ſuperiori diſputatione noſtra colligi poteſt.

33 AT omnis omnium hominum opiniones & præjudicia perſequi, inque ordinem cogere, longum foret. Itaque, generalis remedii vicem, proximâ Diſſertatione, ea in OEconomia animali obſervabimus, quæ ad vaga iſta & erratica mentis ludibria coërcenda nonnihil conducent. Simul exempla nonnulla proferemus, unde perſpicuum fiat, ex diligenti ad rem Anatomicam attentione, uberrima & certiſſima curationum indicia, Hippocrati pariter & Sydenhamo ignorata, eſſe profectura: ignorata autem dico, quod alter ſcilicet neſciret, alter paulò negligentius haberet obſervata Anatomica. Interim Diatriben hanc verbis Celſi claudimus.

" RA-

" RATIONALEM quidem puto Me-
" dicinam eſſe debere; inſtrui verò ab
" evidentibus cauſis, obſcuris omnibus
" non à cogitatione artificis, ſed ab ipſa
" arte rejectis.

Qua-

Quatenus Humorum in corpore humano naſcentium conſideratio ad Medicum pertineat. Et, quemadmodum illi ex frigore corrumpantur:

DISSERTATIO III.

Contrà hi, qui ſe Empiricos ab experientia nominant, evidentes quidem cauſſas, ut neceſſarias, amplectuntur: obſcurarum verò cauſarum & naturalium actionum quæſtionem ideò ſupervacuam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit.
CELS. præf. lib. 1.

Ῥόοι δὲ διὰ μὲν τὸ ψῦχος γίνονται· καὶ τὰ λοιπά, *i. e.* Propter frigus quidem fluxiones fiunt, quando in capite caro & venæ intenduntur. Hæ quippè, carne inhorrente, in anguſtum coactâ, & adſtrictâ, humorem exprimunt; ſimul ipſæ carnes coarctatæ viciſſim exprimunt effunduntque. Inde quod expreſſum eſt, quò ſors cunque tulerit, fluit.
HIPPOCRAT. de locis in homine.

§ 1. QUi *Naturam* actiones ſuas ordine obeuntem ſequitur, ejuſque *facultates* & *agendi rationem* diligenter attendit, ſic ut nullam ſibi in *rebus naturalibus* ſumat fingendi libertatem, nullas properanti ingenio
laxet

laxet habenas, verùm indefeſſus incorruptúſque ſedeat contemplator; næ is omnia *Naturæ* opera concinna, elegantia, utilia, atque ex cauſſarum, quamlibet diſtantium, mirè tamen conſpirantium ſerie, ubique inter ſe apta & connexa comperiet: in primis verò foſſilia, vegetantia, & animalia omnia, ſingulaſque eorum ſpecies, propriis quibuſdam certiſque ſubjici legibus, quarum fundamenta ſolertiſſimus rerum omnium Architectus, ut Geometra optimus maximus, in primis rerum ſeminibus ponere voluit; quorum vi ſolâ, & fœcunditate inſitâ extructas perfectaſque deprehendet tot miras ſpectabileſque rerum formas è rudi primùm & indigeſtâ materiæ communis mole.

Naturæ opera inter ſe apta & connexa.

2. NIHILOMINUS tamen Chymici, aviditate magis quàm veritatis ſtudio ducti, eò devenêre vecordiæ, ut inimitabilis hujus opificii imitatores ſciz. alterique quaſi Creatores videri velint: itaque à multo jam tempore omni ope contenderunt, ut artem arcanam in aurum convertendi omnia eruerent. At hîc quàm inanem luſerint operam, ipſa res loquitur. Enimverò victrici ignis vi ex toto ſe credunt, quâ ſe extorturos ſperant quidlibet, vel invito naturali cauſſarum effectuumque

Non temere imitanda humanis artibus.

ctuumque nexu: hujus auxilio freti, quia ſegniùs juvant aurifodinæ, compendia quærunt.

3. QUORUM ne quid deeſſet proterviæ, nonnullis porrò viſum eſt ex certo liquorum apparatu vel hominis ipſius novam moliri effectionem. At quàm id iterùm vanè & arroganter, palam erit cuilibet vel leviter attendenti, non dico diviniorem animum, ſed complicatam modò variamque illam corporis machinam, partium poſitu, mole, figura, conſenſu, adeò mirabilem, ut nunquam profectò divinum ejus artificium exæquatura ſint temeraria puſillorum hominum experimenta, ad ſupremum licet conflagrationis diem uſque repetita.

Quod minimè ſentiunt Chemici.

4. VERUM quamvis ridicula ſit hæc nimiſque ſtolida Chymicorum gloriatio, ab ea tamen parvo admodum intervallo diſtat quorundam Medicantium inanitas, qui, inſuper habito *Naturæ magiſterio*, multiplicique quam in ſuis actionibus exſequendis adhibet rerum famularum operâ, eam conceperunt ſuorum medicamentorum opinionem, ac ſi ea, citra naturæ ipſius auſpicium, ultrò diſcederent in varias illas materiæ formas & complexiones, quibus conſtat humani corporis compages: quod perinde eſt

Horum tamen veſaniam nimium quantum æmulantur Medici.

profectò,

profectò, ac ſi nihil intereſſe dicant, corpus animatum ſit an inanime. Itaque boni illi anxiè conquirunt compoſitiones per ſe fœtas elementis *Nutritionis*, *Seminis*, *Bilis*, cæterorumque corporis humani liquorum naturalium; neque non prægnantes *Staminibus*, quæ partium ejuſdem ſolidarum *Principiis* aptè reſpondeant, unde nimirùm quoſlibet corporis defectus expeditè ſuppleant, *Humoris*, v. g. *genitabilis*, ex ſimili quam ſibi fingunt oſtreorum craſi & temperatione: *Nutritionis* verò & *Renovationis*, ex ſerpentium cervorumque carne, quorum illæ *Spolia*, hi *Cornua* quotannis mutant. * Iidem ita prædicant efferuntque *Gelata* ſua *plaſtica*, *Balſama vitalia*, *Elixira ſalutifera*, ut ea non citiùs labris ſalutent deplorati ægri, quàm morbo quaſi excantato integri protinus reviviſcant. Ubique occurrunt medicamenta *Demutantia*, *Tranſformantia*, *Emendantia*; quibus, quantum opus eſt, inſtaurentur, corrigantur, augeantur aut imminuantur proprii corporis humores. *Pectoralia* quoque, *Hepatica*, & *Uterina*, quæ ſive ex *contagione*, ſive *analogia*, ſeu quâ aliâ *vi occultâ*

Dum varias corporis formas ex aſſumptis cibis educere ſatagunt.

* Anguibus exuitur tenui cum pelle vetuſtas;
Nec faciunt cervos cornua jacta ſenes. OVID.

occultâ conſulant partibus imperio ſuo ſubjectis, quocunque demum illæ implicentur malo. At hæc vocabula per ſe vaga nimiſque indefinita, ut communiter arripiuntur pro cujuſque libidine, ita aliam atque aliam interpretationem ferunt; quo fit, ut ſectis maxime diſſidentibus ex æquo tamen placeant ſerviantque. Sic omnibus uno quaſi ore laudatur medicamentum, quod per ſe nihil agit; de vi & efficientia corporis omnia agentis planè tacetur. Quo quid inſcitius eſſe poteſt, aut in corporis naturam dici contemptius? quæ tamen in ſuis operibus multùm abeſt ut pendeat ab ullo certo propriove pabulo, nedum in fugandis morbis, ab auxiliis iſtorum * ſpecialibus.

Diverſarum corporis partium unum idemque pabulum.

5. QUANTA quæſo eſt rerum vegetantium copia? Quantus animalium partim terreſtrium, partim marinorum numerus, quæ nunc tota, nunc partim iiſdem corporis uſibus inſerviunt? quæ quidem omnia, quamlibet diſparia, tamen æquè augeant nutriantque ejus partes tum ſolidas tum fluidas; ut & *oſſa dura*, rigida, fragilia, & liquida *acriſque bilis*, à tenerrimis maximèque inſipidis naſcantur herbis: imò omnes ſimul

* Specificis.

mul partes, tam ſolidæ quàm fluidæ, ex uno, ſive lacte, ſive alio quovis pabulo muſculoſo, accreſcant; quin & ipſa oſſa, per *ollam digerentem*, quæ *Papinum* auctorem habet, liquata, non modò oſſibus noſtri corporis, ſed & cæteris vaſculis pariter & liquoribus quos continent nutriendis ſint; ita ut id, quod in oſſa primùm abiêrat, nunc in carnem convertatur, & viciſſim nunc in oſſa abeat quod olim caro fuit. Quare planè arbitror diverſiſſimas quaſque *ſanguinis nutricis* partes, æquè per ſe aptas habileſque eſſe, ut in hanc vel illam corporis ſubſtantiam tranſmutentur, dummodo æquè aptæ ſint ad vaſa, quæ ſingulis famulantur, obeunda: & proinde diverſarum partium eadem omninò eſſe prima, ſi quæ ſunt, elementa.

6. Hoc autem maximè declarabunt experimenta circa rerum vegetationem facta, ut quæ noſtræ poteſtati & arbitrio maximè ſubjiciantur, arguentque omnia inſitam naturæ vim & facultatem effectricem propriè non pendere ab eo quod ſufficitur pabulo.

Enimverò in actis Anglorum Philoſophicis, & commentariis Francorum Academicis, multa paſſim proſtant experimenta, unde appareat, ex aqua ſimplici

Quod experimentis probatur à vegetatione & accretione ſtirpium.

plici elici & educi poſſe plantas ſaporis vehementiſſimi; in quibus eminet Hombergii illud, qui ex naſturtio, cujus ſemina ſimplici enutriverat aquâ; non minus extraxit nitri (quo maximè gaudet id plantæ genus) quàm ex alio naſturtio; cujus ſemina alucrat aquâ ex nitro gravidatâ. Quotidie etiam videmus ſurculum alienæ arbori inſitum, proprias ſibi frondes, flores, fructus, ſuccos, & ſi quæ alia ſunt, efferre, quanquam inter hæc nihil mutetur arboris nutricis radix, ſed eoſdem, atque ante inſitionem, è terra uſque ſorbeat diducatque ſuccos alibiles.

8. Quæ cùm ita ſint, quid jam evidentius eſſe poteſt, quàm quòd arteriæ, in quibus defertur commune corporis pabulum, eandem planè materiam in omnes ramos ſuos & ramorum propagines diducant: deinde importato pabulo non deberi tot tantaſque ejuſdem materiæ ſimilaris transformationes; verùm uni corporis opificio & actioni naturali. Non equidem inficior ultimam mutationem, *reique ſummam* gradatim perque incrementa quædam obtineri, at quotquot illi fuerint aut fingantur gradus, neceſſe eſt fateri, unam eandemque primitùs fuiſſe materiam ingeſtam, quæ omnes

Magnâ inſtrumentorum varie-

omnes illos mutationis gradus patiatur: in iis quippè locis, *v. g.* ubi aliqua fit proprii liquoris ſecretio, etſi permulta diverſi generis vaſa communem navent operam, ut liquorum, quos ea continent, miſturâ privatam illam procurent ſecretionem; tamen quum exempla modò adducta doceant, ex una eademque materia ſimplici univerſos corporis humores dilabentes diu ſuppleri, probabile quoque eſt eandem ſimplicem materiam omnes ſingulosque ſuppeditare corpori liquores, eamque non niſi corporis vi, motuque naturali, in aliam atque aliam viciſſim formam, pro varietate partium quas attingit, ſubigi & elaborari.

tate utitur natura in rebus transformandis.

9. Atque hæc facultatum animalium, ſimul & innumerorum penè vaſculorum in earum uſum à natura comparatorum conſideratio, præcipuè cùm vaſa iſta (quod diligentiſſimus Ruyſchius anxiè notat) in variis locis mirè variantem texturam præferant, uti cuilibet attendenti evidenter recludit arcanas tot variantium liquorum origines, ita demonſtrat quàm inexplicabile moliantur opus qui ſingulorum in corpore diverſantium *liquorum correctioni, reſolutioni, inſpiſſationi* ſtudent, unive rei alicui,

Id quod Anatomicis in primis conſtat.

Hinc univerſalium medicamentorum humoribus

adaptandi ſpanitas.

quæ in univerſum omnia emendet liquorum vitia.

Duo duntaxat fingi poſſunt fontes, unde humorum vitia promanare poſſint.

10. Nam in veſtigandis ſingulorum liquorum vitiis, modò ut nihil ad ea conferant ſolidæ partes corporis, duo tantùm fingi poſſunt caſus, viz. ut vitium vel proveniat ab aliqua partium, quibus ipſe liquor conſtat pravitate, vel ab aliqua malignitate extrinſecùs adveniente.

Primus caſus correctionem non exigit.

11. In primo caſu, cùm partes liquorem aliquem animalis proprium conſtituentes, ſint ipſæ quoque liquores animales, vitioſitas ubique erit in ipſo corpore quærenda, ſicque obeundus infinitùs quidam liquorum circulus, quorum alii in aliorum compoſitione perpetuò intricantur.

12. Quod ſi, ut alter caſus fert, liquores extrinſecùs vitiantur, neque poſſunt per ipſas corporis facultates emendari, quo tandem pacto id præſtabitur? Ponamus *v. g.* primò vitium extrinſecùs illatam eſſe ex *acido* aut *alcali*, ex *nitroſo*, *aëreo*, *nitro-aëreo*, *ſulphureo*, &c. deinde cognitum eſſe nobis *antidotum* quo vitium id exterminetur, quódque, ut ipſum cætera non mutat, ſic ab alio nullo mutatur, niſi ſolo *humore vitioſo*, prorſus ut per denſum diverſiſſimorum liquorum agmen ab ipſo ore ad

Alter corrigendi ſpem

occul-

occultas uſque hoſtis latebras nullâ morâ poſſit penetrare, & cum hoſte cominùs congredi; datis jam ſic & conceſſis omnibus, nihil tamen cauſæ erit cur ſperemus *liquorem vitioſum* cum *antidoto* commiſſum continuò conſenſurum in plenam integramque corporis vexati pacem, neque ultrò daturum manus æquis ſaniſque ejus legibus. Fac enim conſerto hoc certamine, acidi puta & alcali, interire *acidum*, quid tum poſtea? an omne *non-acidum* corpori utile & benignum? annon quod ex *acido* & *alcali* conflatum eſt perinde alienum eſſe oportet corpori, ut alius quilibet liquor, in quo horum alterutrum modò dominetur? quod de cæteris item dici poteſt. Certè Pharmacopœii, Pictores, ipſique quoque aliàs Chymici, de iſtiuſmodi correctionibus diverſum planè ſentiunt, & in alia omnia abeunt: quippè qui, ſi fortè peregrinum quid, quod ullius ſit momenti, ſuis intervenit compoſitionibus, aut ſi ullo pacto aberrant à propoſito, protinus pro deperdito inutilique habent totum compoſitum, ſuamque in componendo fruſtrà eſſe operam fatentur, quòd nequeat emendari maſſa ſemel conflata perperam. At nihil iis facilius eſt, quàm ut rem ſubjectam ex *acida* faciant nullam præbet.

faciant *alcalinam*, dominiumve tradant cui malint qualitati.

13. Quamvis autem ſic ſatis inconſulta videtur horum hominum opera, ut per *antidota* vel *remotiſſimis* corporis partibus mederi velint, tamen videntur multò etiam inſulſiùs iiſdem antidotis oppugnare velle vitioſos in ventriculo humores. Nam qui qualeſve, quæſo, fingi poſſunt humores in ventriculo, qui non promiſcuè poſſint ejici notiſſimâ radice, Ipecacuana? Nam alvum, vomitumque elicientia, quæ quidem tutò licet adhibere, nullum delectum faciunt *acidi alcalive*, &c. quibus niſi malum vincitur auxiliis, proximum eſt ut credamus malum altiùs alicubi ſuas egîſſe radices, quàm in fluctuantibus iſtis quos ſomniant humoribus: quod ſi dicas eoſdem humores, utpote ex ſpontanea cibi in ſtomacho ſolutione natos, à vomitu ſtatim redituros, quidni idem fiet poſt antidota? Sin fatearis reſtituendum eſſe omninò corporis robur, quo præveniantur iſti humores pravi, fateri quoque neceſſe eſt eò conferre nihil quæ vulgò jactantur *antidota & emendatoria*: tum iſta humorum vitia aliud eſſe nihil quàm morborum *adjuncta* & acceſſiones, quæ niſi finito morbo, nunquam faceſſunt: quare

Hominum errata de humorum-

quare non ab re mihi videor plurima hominum errata circa humorum vitia uni adſcribere fonti, nempe Oeconomiæ animalis ignorationi, cujus in primis poſtulari merentur Chymici, qui nihilo plus æſtimant corporis humani *vaſa*, quàm *utenſilia* illa ænea, ferrea, aut fictilia, in quibus ſuas *digeſtiones*, purgationes, & diſſolutiones conficiunt, quique præter *fermenta*, & quæ vocant *menſtrua*, aliud nihil crepant. Perſuaſum quippè habeo, ex iis quæ ſuprà de ſtructura corporis ſunt propoſita, omninò ſequi, *nullam eſſe inter operas Chymicas & actiones corporis analogiam aut neceſſitudinem:* cùm per actionem corporis iidem ſemper ejuſdemque generis liquores educantur ex qualibet materia; idque contra omnes, quæ quidem hactenus prodiêrunt, mechanicorum leges, longèque ſupra vires exquiſitiſſimorum artis Chymicæ inſtrumentorum, niſi fortè ignem unum velis excipere, cujus vi omnes ferè ſpecies materiæ in illas tandem celebres reſolvuntur formas, quæ vulgò elementa audiunt: aſt hinc viciſſim nullâ ope poſſunt remeare ad ſpecies priſtinas, niſi per mirabilem vim & poteſtatem primitivorum cujuſque rei ſeminum propriam; quorum tanta eſt, tamque

Vitiis debentur ignorationi artis Anatomicæ.

Inter actiones corporis & proceſſus Chymicos nulla convenientia.

que diffuſa, & perpetua efficacitas, ut credible ſit vel unum ſemen, cæteris omnibus perditis & amiſſis, non minùs omnem materiæ vegetantis molem, quamlibet diverſam, in ſuam ipſius redacturum eſſe formam, quàm ad elementa Chymica per ignem redigantur omnia; ut in catholicis materiæ affectionibus non infima eſſe videatur ea, quâ ſeminum quorumcunque uſibus inſervit, & poteſtati paret.

Materia in primis ſubjicitur poteſtati ſeminum.

Eſtque ad productas in corpore formas purè patibilis.

14. Ex quibus Chymicorum, iiſque plus æquo obſequentium Medicorum, apparet error, dum materiæ purè patibili aſſignant partes effectrices cauſæ organicæ, cujus interventu materia non ſolùm in ſuas partes diſcernatur, ſed in alias etiam toto cœlo diverſas transformetur. Nam per actuoſas corporis humani ſeminiſve alicujus vires non modò immutantur ſecundariæ rerum qualitates, cujuſmodi ſunt color, ſapor, denſitas, fluor, &c. ſed ipſa res in ſolidum mutatur, ob mutatas partes, quas *Elementa* vocant. Talem mutationem per ignem fieri ex profeſſo docet diligentiſſimus Boylæus in Chymiſta ſceptico; atque eandem quoque fieri per *ſemina* ſatis abundè probant experimenta, de quibus ſuprà retulimus ex Gallorum Anglorumque

que actis Philoſophicis, unde oſtenſum eſt ex pura puta aqua progenerata eſſe *vi ſeminis* cuncta ſimul Chymicorum elementa: prorſus ut pro comperto habeam, mutationibus quas cibus patitur nihil eſſe commune cum theorematis mechanicis, nihilque ad eas conferre vulgares leges motuum, quum nulla iis adhuc ſuperſtructa theoria doceat, quî hic quàm ille corporis humor potiùs producatur, quove pacto cibus in oſſa, cartilagines, muſculos, &c. digeratur potiùs quàm in alia quævis ab his abhorrentia: i. e. cur *bilis* propriè in jocinore exiſtat, potiùs quàm *oleum* v. g. *cetarium*: cur in ore ſecernatur *ſaliva* lenis & amica; potiùs quàm acre & nocivum ſerpentium *virus*: denique cur *oſſa* & *cartilagines* potiùs generentur quàm ovorum *teſtæ*, aut *flexiles* & fibroſæ *balænarum* laminæ, quæ quidem partes ſunt animales, at quibus in humano corpore nullæ reperiantur ſimiles, cùm tamen utrarumque generationi æquè reſpondeant evulgatæ omnes, ſi adhibeas, mechanicorum leges; id quod cuivis palam erit, qui iſtorum ratiocinia ordine ſequens ex rebus modò comparatis alteram in alterius locum ritè ſubſtituet. Quid ergo de legibus dicemus adeò vagis & inde-

Omnes ſecretionum leges mechanicæ, ad alimenti transformationem accommodatæ, fallunt.

indefinitis, quarum auctoritate quidlibet ex quolibet ſequatur?

Neutiquam verò hinc impeditur progreſſus artis Medicæ.

15. His ſi licet noſtram ſententiam interponere, ſic prorſus exiſtimo, ex his quæſtionibus, quantumvis difficilibus & reconditis, nihil tamen impedimenti oriri ſolerti Medico, qui in curando corpore nunquam evagari cupit ultra limites à natura poſitas, quibus utique cæteros quoque omnes Phyſicos pariter adſtringi videt, quorum, etſi nemini adhuc ſcire licuit, quemadmodum ſubtiles materiæ atomi in ſe mutuò agunt, quivis tamen poſſit multifariam pro re nata variare dirigereque machinas, quarum interea vis omnis motuſque ab ignota atomorum in ſe mutuò actione pendet. Exemplo res clarior fiet: quotidie videmus per hominum induſtriam novas miraſque excogitari machinas, quarum prima & continuata actio ab aëris actione pendeat, dum intima ipſius aëris natura prorſus latet, ob nimiam ſciz. partium ejus ſubtilitatem, quæ vel acutiſſimam oculorum aciem fruſtratur: hoc tamen non impedit quo minùs certiſſimâ arte explorare liceat & dimetiri ejus vires, iiſque porrò accommodare varia, ut tubos, valvas, pondera & ſimilia; quæ omnia ſubjiciuntur artificum induſtriæ.

Quod exemplis ſimilibus illuſtratur.

Idem

Idem obſervare eſt in pulvere pyrio, cujus ſtupenda vis & natura planè inexplicabilis eſt, dum machinarum huic ritè ſubjectarum ratio omnibus in promptu eſt.

16. In corpore humano idem uſu venit, ubi, poſt obſcuras humorum miſturas & juges mutationes, quæ nullam admittunt certam explicationem, relinquitur varia & multiformis machina explicationi ſatis opportuna, & ſubjecta curæ prudentis Medici, probè, uti par eſt, inſtituti in iis artibus quæ circa machinas verſantur: hîc enim magno ſunt ſubſidio *Mechanice*, Hydraulice, Optice, Hydroſtatice, ad plurimos corporis effectus commodè explicandos, idque ſine ulla ſubtili hujus aut illius in corpore *liquoris* definitione. Sed neque hîc omitti debet res obſervatu digniſſima, viz. *nullam* unquam exiſtere ſolidarum partium corruptionem, quæ non unà ſecum trahat liquorum circumactorum in deterius mutationem; necnon liquidorum vitia, reſtitutis primùm ſolidis, protinùs emendari. Hinc enim fit, ut integris ſolidorum fibris, iiſque neque nimiùm compreſſis neque obſtructis, liquores intùs comprehenſi univerſis corporis uſibus ritè inſerviant, à quocunque tandem

In melius vel in pejus mutantur fluida pro ſolidis mutatis.

dem ii proficiſcantur pabulo ; ut duro *agricolæ*, qui lacte *preſſo* veſcitur, non ſegnius procedat omnium ſuarum partium nutritio, quàm *civi* delicatulo, qui ſolo *recente* lacte paſcitur, in quo adhuc ſpirat *vitalis* quidam *halitus*, vigetque *ſucculentum ſerum*, ut ipſis Myſtarum verbis utar. Non equidem inficior ruſticorum cibos imbecillioribus alendis eſſe inutiles : id autem evenire aio, non quòd ruſticorum cibi minùs ſint valentes & alibiles, ſed quòd minùs attemperentur imbecilliorum ventriculis corporiſque vaſis, quorum omnium tunicæ, ut plurimùm nudæ & inermes, per inopiam ſciz. circumlinientis muci, magis exponuntur aſperioris cibi ſtimulis, multiſque adeò malis inde provenientibus, quæ ut evitentur, imbecilli lenioribus coguntur uti cibis, cujus generis ſunt pulticulæ, ſorbitiones, & jurulenta dilutiora ; quibus tamen illi raro roborantur, niſi ad cibos inſuper accedat exercitatio, aliave medicina idonea ad collapſas machinæ vires reſtituendas, quibus in agricola, ut aliquo labore ſemper occupato, non deficientibus, ejus proinde omnes corporis liquores integerrimi reperiuntur, iſque ex quolibet alimenti genere, *duro*, ſive *molli*, ex materia *vegetanti* aut *animali*,

Ii debilioribus cibi conveniunt, qui eorum attemperantur ſtomacho.

Cur omnia ferè ciborum genera ex æquo conveniant ruſticis ?

nimali, ſalita vel *recenti*, perinde ſibi parit *bilem* juxta & *ſemen*, liquores licet admodum diſpariles, alterum nempe lenem, alterum acerrimum: ut in eo planè comprobetur Lucretii canon,

Nec refert quicquam quo victu corpus
alatur,
Dummodo quod capias concoctum didere
poſſis
Artubus.

CUI accedit Baco Verulamius in hæc verba;

" MATERIA reparationis quaſi æterna " eſſe potuit, ſi inſtrumenta vel viæ non " interciderent."

17. QUÒ autem clarior evadat omnis hæc quæſtio de liquoribus, in medium adducere viſum eſt ſingulares quoſdam morbos, in quibus tum explicandis tum curandis maxima ſemper habita eſt humorum ratio: in his initium faciemus ab eorum contemplatione qui à frigore proficiſcuntur, quòd de illis etiam hodieque graviſſimæ agitentur lites.

Exemplis declaratur univerſa doctrina, à frigoribus ducto initio.

HAS lites Sanctorius, non ita pridem, ex ſubtili obſervatione cæcæ atque occultæ *perſpirationis*, quam ille quidem à *frigore* retentam eſſe putabat, primus

Sanctorius ſemel viſus eſt omnes diſſidentes de hac re opiniones compeſcu-

iſſe, donec eum confutavit Keilius.

mus compoſuiſſe viſus eſt; cujus mox theoriam calculis ſuis paſſim comprobare ſtuduerunt *ratiocinatores* non incelebres, donec vir eruditus Jacobus Keilius, popularis noſter, multis indubitatiſque experimentis eam omnem funditùs evertit, contrariamque propoſuit; nempe, "ex frigore per poros intromitti auram "aliquam malignam, quâ corporis li-"quores coagulentur, indeque tam gra-"via exiſtere ſymptomata."

Veterum opinionem poſtliminiò revocans: at nullo id operæ fructu idoneo.

18. Eadem fuit & veterum hac in re opinio, quam cùm Sanctorius malè rejeciſſet, meritò viciſſim à Keilio reſtitui videri poſſit. At, ſi quid video, nullo id operæ fructu aut compendio, quamdiu non definitur *ſuſpecta malignitas*; quove modo inde tam gravia variaque oriantur ſymptomata. Quare non alienum erit, utrâque ſepoſitâ, novam ordiri hypotheſin, cùm ſimpliciorem, tum fundamentis compertiſſimis pulchrè conſiſtentem, quam nunc jam eruditorum judicio lubens permitto.

Maxima inter corporis vaſa intercedit ſymmetria.

19. Multis argumentis conſtat inter varia corporis vaſcula exactiſſimam intercedere *ſymmetriam* ſeu commenſum, & proportionem, iiſque reſpondere *cordis vim*, *ſanguiniſque modum*: hîc omnia ad *numerum*, *pondus*, & *modum* exacta

exacta videmus, ubi ſinguli *rami* ita ſuis reſpondent *truncis*, ut nulli eorum poſſint diminui ſine manifeſto ſociorum detrimento. In hanc rem plurima exempla præbet Theophili Benedicti *Theatrum tabidorum*, maximè in Exercitatione Dianoetica quarta, quorum omnium rationes aperit diſciplina hydraulica. Tum diligentis Ruyſchii injectiones abundè docent, " quamlibet vim extraordina-
" riam vaſorum extrema urgentem ne-
" ceſſariò magnas inferre liquorum ex-
" tra vaſa propria effuſiones in omnia
" corporis loca: in ventriculi ſciz. capacitatem, vide Theſ. VI. N°. XXXIII. In ſinum qui eſt ſecundum cerebri longitudinem, Theſ. VIII. N°. II., In urinæ ductus, ibid. N°. XLIV. In hepaticos, Theſ. IX. N°. LIX. In inteſtinorum cavitatem, ibid. LXXXI. & Theſ. II. N°. XIV. Inter cordis fibras carnoſas, Theſ. X. N°. XXXV. & Theſ. VI. N°. CXXV.

Quâ ſublatâ liquorum neceſſariò fit effuſio extra vaſa propria.

20. His conſideratis non erit difficile omnia ſymptomata ex frigore naſcentia explicare, ſi probè attendamus vaſorum affectorum poſitum, deinde ſi confeſſa habeatur certiſſima illa frigoris proprietas, quâ vini ſpiritum æquè condenſat

Hinc præbetur anſa ad veram frigoris notionem, modò concedatur per id corrumpi, ut, vaſorum inter ſe commen-

ſum & harmoniam.

denſat atque alia pleraque fluida & ſolida, præſertim *animalia.*

Quas in partes maximè cadant catarrhi, præcipua illa frigoris effecta.

21. Inter effectus *frigoris* in corpore humano maximè notabiles ſunt *deſtillationes*, quas Græci καταῤῥȢς & καταϛυγμȢς vocant, aliique *fluores* præter naturam evenientes ad *glandulas*, paſſimque per omnes corporis partes, ubi *retruſa* jacent vaſa ſecernentia ſubter loca *frigore* tacta: ut ſi frigore excipiatur *facies*; ſequatur deſtillatio in *nares*; ſi *cervix* & *collum*, quæque juxtà ſunt partes, tum fluor ad *fauces*; ſin *inferiora*, fiat inde fluxio ad *inteſtina*; & ſic porrò.

Quomodo à frigore fiant catarrhi ad nares & fauces, ex partium adjacentium conſenſu.

22. Quod ad *deſtillationes circa nares* & *fauces* attinet, ſatis conſtat in cauſa eſſe *glandulas*, quæ magno numero ibi reperiuntur à *ramis externæ carotidis* propagatæ: quia autem illi ſub exterioribus tegumentis *altiùs* primùm conditi, mox *ſummis* circà partibus alios ſuppeditant miniſtrantque *ramos extrorſum* vergentes; inde fit ut illi, qui glandulis ſuppeditant, rami, ipſo quidem *poſitu*, tuti & immunes ſint à vi frigoris, dum cæteri, qui externis tegumentis, aliiſque circà partibus inſerviunt, eidem maximè exponuntur, præſertim verò venæ omnes revertentes,

quæ

quæ ad ſummam ferè cutem enituntur, ut cum ſummis *jugularibus* ſe conjungant: Atque ex eo omnes partes *ſummas*, tam venas quàm arterias, à *frigore*, ut fit, plurimùm *ſtringi* contrahique, ibique plus ſolito *reſiſti* adfluenti *ſanguini*, cujus proinde major impetus concutiet *internos* liberoſque ramos; quum conſtet, *Quo plures à trunco prodeant rami, eo minorem eſſe per ſingulos fluidi labentis velocitatem**; ideòque vice verſâ, *Pro diminutis ramorum lateralium diametris, numerove, augeri in cæteris velocitatem.* Quod de redeuntibus venis, non minùs quàm de arteriarum ramis propriè ſic appellatis, dictum volo: quia impedito, quacunque id de cauſa fiat, in *venis* ſanguine, neceſſariò etiam impeditur in *arteriis connexis*, ita ut omnibus venis obſtructis nullus eſſe poſſit fluxus per arterias, quæ cum iis continuantur; unde omnis affluentis liquidi vis ſe in *glandulas* effundet, quòd ibi vaſa ſecernentia pateant liquori aliàs interſepto. Quod ſi non omnes venæ obſtructæ ſunt, ſed pars tantùm; aut ſi prorſus non obſtructæ,

Venæ, externæque arteriæ, ſi conſtringuntur, catarrhos creant.

* Keil de velocitate ſanguinis.

ſed diametris tantum diminutæ ſunt, tum, pro ratione impedimenti in venis ex utravis cauſa oriundi, neceſſe eſt urgeri vaſa ſecernentia.

23. Ex his omnibus ordine expenſis de facili colligitur, ſecretionem in narium fauciumque emunctoriis augeri debere, pro modo frigoris (ſeu facultatis conſtringentis) ſummis carotidis externæ ramis, veniſque eò pertinentibus, adhibiti; eamque ſecretionem, cæteris paribus, in una quàm alia parte minorem majoremve eſſe, prout vaſa externa à frigore contacta propiùs remotiùſve cum emunctoriis communicant. Vid. Bellin. *de miſſione ſang. prop.* 1. atque hinc, *datâ parte * frigeratâ, facilè erit invenire locum mox afficiendum deſtillatione.*

Experimento tota doctrina ipſis quaſi oculis ſubjicitur.

24. Quod ſi nondum omnibus ſatis patent rationes hactenus adductæ, præſto eſt experimentum ab induſtrio Lowero olim captum, quo tota res penè ipſis ſubjicitur oculis: Id autem ſic habet, in capite 2do *de cordis motu.* "Venas, " inquit, jugulares, ſubducto iis filo, in " cane arctè ligaveram; &, poſt aliquot horas,

* i. e. affiatâ frigore.

" horas, partes omnes ſupra ligaturam " mirè intumeſcebant, & intra duos " dies, canis, quaſi anginâ ſuffocatus, " interiit. Toto hoc tempore non ſo- " lùm lachrymæ copioſiùs fluebant, ſed " & plurima ſaliva ex ore profluxit, non " aliter quàm ſi, Mercurio aſſumpto, " fluxus ille concitaretur. Diſſecto tan- " dem cane, muſculi omnes & glandulæ " ſero limpido maximè diſtentæ, & ad- " modum pellucidæ apparebant."

25. Hoc certè experimento evincitur, ſecretiones, ſi ſanguis conſueto itinere per vaſa prohibetur, plurimum augeri in glandulis immunibus.

Symptomatum ex eodem fonte derivatio.

26. Expositis jam harum deſtillationum fontibus, quibus tot diros graveſque effectus non immeritò attribuerunt veteres, ad alia nunc venimus quæ his conjuncta ſunt naturæ phœnomena, ut ea ad amuſſim ſcientiæ Anatomicæ ſimiliter exigentes explicemus. Atque ut à *naſo* auſpicemur, ſcire licet eum craſſiſſimâ membranâ conveſtitum eſſe, quâ parte ſedent glandulæ & emunctoria, unde in nares utique è penu ſanguinis deſtillat humor. Aucto igitur in hujus membranæ vaſis (quæ magno reperiuntur numero) fluidi *momento*, uti ſuprà poſuimus, neceſſe eſt ut ſingula ejus va-

Ruyſch. Theſ. VI. No. III. Theſ. III. Tab. 4. Fig. 5.

ſa amplientur, totiuſque moles inſigniter increſcat, indeque iter, quod os & nares interjacet, arctetur: cui conſequens eſt illa, ex frigore adeò familiaris & quotidiana, per nares ſpirandi difficultas. Verùm equidem eſt, idem evenire poſſe ex naribus undecunque oppilatis, ſive ex nimio illic ſtabulante muco, ſive ex polypo, &c. at nos de eo tantùm caſu nunc loquimur, ubi ſpirandi difficultatem comitatur multa deſtillatio.

Unde per nares ſpirandi difficultas?

27. Rursus ex aſſidua pituitæ defluxione efficitur ne ea craſſeſcat, maneatque, uti par eſt, ad officium ſuum faciendum, i. e. ad nervum olfactorium communiendum; quod ni fiat, nervus facili negotio irritatur, tantoque magis, quanto cum membrana, uti diximus, intentâ ſimul ipſe nervus contenditur. Huic cauſſæ duplici omninò acceptum ferimus, quòd nervus is tam facilè irritetur, in eo quem depingimus morbo, ſive à profluentis humoris titillatione, ſive ab attracti aëris frigidioris offenſione, unde frequens oritur *ſternutamentum.*

Sternutamenti origo duplex.

28. Unus adhuc reſtat hujus morbi caſus, unde pleriſque obortum eſſe reor malignæ cujuſdam auræ, ſeu *miaſmatis* latentis, ſuſpicionem, nimirum partium circa

Exulcerationis cauſa ſit.

circa nares *exulceratio*: quâ ſuſpicione eos ut exolvam, ſcire debent, ad cuticulam in quavis parte corporis dilacerandam ſatis eſſe partis invicem *madorem* & *attritum*, ex eaque laceratione neceſſariò ſequi *exulcerationem*: quare quum aſſidua humoris *deſtillatio* frequentem inducat *abſterſionem*, & ex ea *tritum*, veram mihi videor hujus rei inveniſſe cauſſam. Quin idem quoque efficere queat aër *gelidus*, ſi eſt pars *humecta* in quam agat, humorem *congelando*, atque eatenus in cuticulæ ſpatiolis *dilatando*, ut eam *rumpat* aut diffindat, haud equidem inficior: at inde neutiquam evincetur ſive *aëris* ipſius, ſive deſtillantis *humoris*, *malignitas*. Quo autem omnis eximatur dubitatio de perpetuæ fricationis attritûsve, ut ſuprà poſuimus, efficacia, opus tantum eſt animadvertere, ut ſimilis partium *exulceratio* ſequatur crebram naſi *deterſionem* ex inſolenti nicotianæ uſu; utque circa *labia* ſuboriatur *ſcabies* ex impreſſis ſæpe inter ſe amantium *oſculis*, quorum individuus comes eſſe ſolet præceps exundantis *humoris* effuſio, deinde *exterſio*. Denique ſententiam noſtram maximè confirmat, quod in caſibus propoſitis nunquam ex-

ulceretur

ulceretur is, qui à fricatione ſibi poſſit temperare.

Cur partibus affectis ex aëre gelido in egelidum aut etiam calefactum ſubitò tranſlatis, non ſtatim deſinant frigoris ſymptomata?

29. At quæris, cur è cœlo frigido in conclave ſe recipienti homini à frigore ſtatim læſo, cum cæteris ſymptomatibus unà non deſinat deſtillatio pertinax, quam Hippocrates *coryzam* vocat, quum per calorem exteriores rami priùs contracti nunc relaxentùr? Reſpondeo, per auctum liquidi momentum in vaſis internis vi frigoris extra incumbentis, fieri, ut vaſa ea præter conſuetudinem intenta ſuo fraudentur *robore & vigore* naturali, quo ſciz. *latera ſemper ſuâ ſponte nituntur verſus axem*, atque eâ re minùs nunc reniti queant impetenti fluido, unde ſtato tempore uberior exiſtet ſecretio; durabitque longiùs, quo magis vaſa emunctoriis proxima primo frigoris impetu inflammata fuerint (id quod ex præcipiti affluentis liquidi lapſu neceſſariò eveniet, in vaſis utique exiguis & plurimùm mutuòque involutis implexiſque, uti demonſtravit Bellinus *) namque inflammationem nunquam non ſequitur febricula, à qua ampliùs etiam urgentur debilitata vaſa, eâdemque operâ non ſinuntur priſtinum recuperare tenorem.

30 Sed

* De motu bilis prop. XXVI.

30. Sed ex eadem Bellini propoſitione patebit quoque cauſa, cur intentiore frigore oriantur in *capite dolores* ſæpe ingentes, & in *oculis ſuffuſiones* ſanguinis, in *auribus ſonitus*, & auditus gravis: nempe quia hæc ſunt genuina *inflammationis* ad has partes effecta; tum ex imminuto inde vaſorum robore, tonoque naturali, de earundem affectionum duratione perinde conſtabit.

A frigore capitis dolor, oculorum ſuffuſio, aurium ſonitus, & auditus gravis.

31. Ad alios nunc deſtillationum fontes, caſuſque conjunctos venio. In quibus omnia modò expoſitis planè *gemina* reperio; ut in ore *gingivarum tumor*, *uvæ productio*, *glandularum fartura*, eaſdem habeant cauſſas cum *tumore* tenſioneque membranæ *pituitoſæ*; *branchus* item affinis ſit coryzæ, ita tamen, ut in brancho copioſior ſit catarrhus, quo plures diverſique generis glandulæ ad fauces coeunt. Atque hîc iterum *ſternutamentis*, ex irritato nervo olfactorio oriundis, reſpondet *nauſea* & *tuſſis*, illa, ex nervorum circa *pharyngem*, hæc ex ſimili ad *laryngem* irritatione. Cùm enim hîc *pituita*, aut illic *mucus*, ob fluxionem jugem nunquam ſpiſſeſcat, ſic ut nervis defendendis ſit, ex eo fit, ut rivulus continenter cadens haud aliter teneros interioris gulæ

Circa fauces ſymptomata prioribus affinia.

Nauſeæ tuſſiſque cauſa.

læ nervos titillet offendatque, atque conſuevit oberrans fortè leniterque perrepens plumula; pariterque nauſeam moveat, quæ hiſce morbis perfamiliaris eſt: unde tamen vulgò fallax arripitur indicium præſagiumque repurgandi per vomitum ventriculi. Similiter ex iiſdem cauſſis laryngem afficientibus excitatur ea *convulſio* quæ *tuſſis* dicitur, quam cùm quælibet liquoris de naturæ via errans guttula quovis tempore ad laryngem excitare conſuevit, multò magis nunc excitabit deſtillatio crebra, ob membranam ſciz. nunc magis diſtentam, & à tutante muco deſtitutam; eandemque tuſſim motam fovebit hauſta quævis *aura* acrior aut frigidior.

Ex hujuſmodi nauſea malè indicatur uſus provocandi vomitum.

32. Ex quibus omnibus facilè perſpicitur magna horum caſuum inter ſeſe convenientia, utcunque varietatem nonnullam ſubinducat varia partium ſtructura, uti ex jam dictis patet; latiùſque etiam patebit, ſi vacabit horum morborum proprios decurſus, à carcere, ut aiunt, ad calcem uſque perſequi. Huc ſpectat verax Celſi obſervatio, "Si ex capite in nares deſtillat humor, leve eſt; "ſi in fauces, pejus; ſi verò in pulmones, peſſimum." Cujus rei cauſa hæc eſt, pulmones vicem gerunt *ciſternæ* cujuſdam

Cur deſtillationes in

juſdam, ſive receptaculi, quo colligun- tur depluentes rivi, à tuſſi violenter a- gitati; unde tenuior humoris incum- bentis pars propellitur, dum craſſa re- ſiſtit, bronchiorum extrema farciens, & adjacentia vaſa comprimens: hinc po- lypi, inflammationes, ſcirrhi, malorum- que quæ iſta ſecum trahunt Ilias. Ve- rùm his, quia ad omnes hypotheſes æ- què pertinent, non nunc immorabimur. pulmones omnium peſſimæ.

33. Proximum eſt ut de diarrhæa, ſeu fluore alvi, & huic conjunctis agamus; cùm autem eadem ſit hujus atque deſtil- lationum jam relatarum ratio, neceſſe non videtur hîc ſermonem trahere.

Itaque lubet magis quædam excu- tere ſymptomata, quorum cum ſuperio- ribus nexus non ita facilè apparet; *rheumata* intelligo, & *dolores* ſubitò *fodicantes* & pungentes. Neque dubito quin & nexum hunc è tenebris in lucem mox eruam, demonſtremque iſta mala ab eadem vaſorum in *modo* & *commen- ſu* mutatione proficiſci, atque in ſupe- rioribus caſibus animadvertimus.

34. Hujusmodi *punctiones* & rheu- mata per omnem corporis ſuperficiem in- diſcriminatim graſſantur, eo quod nulla pars ſit tam exigua, quæ ab omni prorſus ſecretione vacet: ſiquidem in ſpatiis muſculo- A frigore rheumatiſmus.

muſculorum, neque minùs in ea, quâ eorum fibræ amiciuntur, tunicâ *adipoſâ*, perpetua quædam eſt humoris fluxio, quemadmodum nos docent & Loweri & Ruyſchii experimenta, de quibus diximus. Tum ad omnes articulos inſignes apparent glandulæ. Adde rotunditatem tendinum, & prominentiam oſſium, unde præbetur ampla materiæ recipiendæ opportunitas. Nam ea, quòd altiùs demerſa ſunt, totam vim & impetum ſanguinis patientur, ut cui interdictum ſit libero per ſumma vaſa à frigore jam conſtricta tranſitu. Erit igitur (quod ſuprà obſervavimus) & hîc circumcircà *ſecretio* copioſior, indeque partium *tenſio*, quæ idcircò inſolentem concipient *dolorem*, maximè ubi eas neceſſe eſt moveri, idque propter actionem mutuam tàm liquoris intùs accumulati, quàm vaſorum continentium. Hinc quoque patet cauſſa cur pars affecta ſæpe cum rubore intumeſcat: cur etiam, partibus quietis & immotis, remittat *dolor*.

Unde tumor ruborque cum dolore ex flexione partis affectæ.

35. ERGO ſi ponamus magnam ſummi corporis partem ſimul excipi frigore, ex eoque rheuma quaquaverſum ſpargi in multos tam muſculos quàm articulos, facilè intelligetur, qui ſingulorum muſculorum uſum & actionem ſequatur dolor

lor atque punctio; quî etiam, variatâ corporis poſiturâ, punctiones iſtæ ſubitò de loco in locum migrent, pari ſciz. celeritate, atque ſe mutuò excipiant muſculi, quorum uſus eſt in corpore vertendo, ſurrigendo, vel alio quovis modo inflectendo. Quî etiam cæteris *rheumatiſmis* gravior ſit is, qui *inquietes* ſpiritui trahendo & reddendo deſtinatos muſculos infeſtat. Denique, cur deſtillatio, ſi circum articulos diutiùs hæret, & in partes ambientes redundat, earum tandem tonum & vigorem ex nimia diſtentione prorſum infringat, quarum ubi deſiit actio in liquores hoſce extravaſatos, efficitur, ut ne ampliùs liquores ipſi fluidi remaneant, habileſve qui viciſſim abſorbeantur, ſed contrà, ut facilè coagulentur & indureſcant, poſtremò ut reddant articulum planè immobilem, qualem eventum ſæpe oſtendit uſus.

Cur tam celeriter dolor ex uno in alium tranſeat locum.

Peſſimus rheumatiſmus qui reſpirationis muſculos obſidet.

Ex eo ſæpe articulus redditur immobilis.

36. Denique quod ad *febrim* attinet, quæ hoc in caſu nunquam ferè corpus dimittit, niſi cùm valde extenuatum eſt, ſcire licet, eam *inflammationi* vaſculorum, quibus obſidentur partes affectæ, eodem modo quo ſuprà notavimus, deberi.

Febris unde?

37. Etsi

37. Etsi autem hæc hactenus videantur quadrare ſatis, ne ſic tamen vulgo ſatisfiet, quamdiu non conſtat de *ſanguine rheumatico*, cujus explicandi causâ ab aliis invectos videmus in hujus morbi theoriam tum *ſales* peregrinos, tum alia neſcio quæ *coagulantia*.

Sanguinis rheumatici explicatio.

38. Quamobrem quò clariùs procedat jam incœpta hypotheſis, in primis animadvertendum duco, ejuſdem planè generis ſanguinem, i. e. *ſubalbidum* & *glutinoſum*, ex plaga vel leviſſima, aut obſtructione qualibet, exiſtere; ſed ut *effectum*, non ut mali *cauſam*. Nam obſtructo vaſe, neceſſariò ſanguis aliquamdiu circà remoratur; atque huic *moræ* unicè debetur omnis hæc famoſa in rheumaticis *ſanguinis labes* & corruptio: id quod vel ſimplici hoc patebit experimento. Injiciatur brachio aut femori vinculum bene arctum, deinde poſt tres quatuorve horas incidatur vena, ſic, ut ne ſanguis effluens cutem lambat, verùm rectà liberèque proſiliat (ut monet Sydenhamus in pleuritidis curatione;) hoc facto, nunquam aberit *ſanguis rheumaticus*. Neque is profectò, qui ſolâ vi *circulationis* liberæ *chylum* primò *rudem albidumque*, in ſanguinem mox *floridum* & *compactum* digeri non ignorat,

Experimento confirmatur.

ignorat, facilè poſtea demirabitur, qui ſanguis idem, eâdem *circulatione* mox inhibitâ, aut paulùm intermiſsâ, rurſus *recrudeſcat*, atque ad naturam ſuam priſtinam redeat, niſi quod paulò *glutinoſior* ſit, ob calorem ſibi recens à corporê impreſſum.

41. Exemplum huic ſimile exhibent mulieres gravidæ, quarum ſanguis nunquam non rheumaticus eſt, hac una de cauſa, quòd in vaſculis uteri ſanguiferis tardiùs ſegniùſque fluat, propter compreſſionem à fœtu connitente undique factum. Prægnantibus ſemper adeſt ſanguis rheumaticus.

42. Hinc colligi poteſt cur ſanguis hanc maximè ſpeciem induat ex appulſu frigoris: nam, uti oſtenſum eſt, ex eo appulſu fit, ut ſanguis majore cum impetu feratur ad interiora corporis, ex eoque impetu haud parùm retardetur, niſi quâ parte patet vas aliquod ſecernens, per quod celeriùs fluat. Hujus rei exemplum exhibet natura in alveô fluminis anguſto, quem derepentè ingreditur confertus aquarum *torrens*, cujus pars illa, quæ alveum ſubintrat, concitato defertur gradu, at quæ ab utroque latere pars eſt, per obſtantes utrinque ripas, primùm conſiſtit hærens, mox in cumulum attollitur. In frigore humorum pars tardiùs, pars citatiùs fertur.

 43. Eodem

43. EODEM planè modo torrentioris rapidioriſque ſanguinis pars magna ſiſtit accumulaturque ad utrumque vaſis ſecernentis latus, donec muſculorum circumſidentium motu, aut ipſius vaſis vi constringente, vel in alveum ipſius ſecernentis propellitur, vel aliorſum ad liberiores patentioreſque ejuſdem trunci ramos cum venis continuatos repellitur, ut per eas tandem remeet in publicam *regiamque ſanguinis viam.* Ex ea autem brevi, quam poſuimus, *mora* & hæſitatione impediti ſanguinis naſcitur id omne *vitium,* quod in *rheumaticorum* ſanguine ſe oſtendit, uti jam adductis in medium exemplis patet.

Unde ex una parte corporis impeditâ obſtructâque tota contaminetur ſanguinis maſſa?

44. PORRÒ ex perpetuo ſanguinis circulo (cujus ope omnia per corpus quaquaverſum diſſeminata vaſa perluſtrat obitque viciſſim unaquæque totius ſanguinis pars) fiet, ut unaquæque pars ſanguinis, ubi ſemel appulſa eſt ad *locum impeditum* (tanquam ad totius mali *officinam*) neceſſariò inde, cum motu amiſſo, amittat unà ſuam, motui duntaxat debitam, *formam ſphæricam* & *compactilem,* protinuſque degeneret in *floccos* planos, latos, & fungoſos, eóſque quàm priùs *ſpecie* leviores; qualibus continenter implebit infarcietque totam ſanguinis

guinis maſſam: huic conſequens eſt, ut in rheumaticis haud citiùs incidatur vena, quâcunque id fiat parte, quàm in ſummo ſanguine effuſo confertim emicent leviores illæ & corruptæ partes, quæ quidem inter ſe cohærent arctiùs & tenaciùs, propter ampliores, quibus continentur, ſuperficies.

45. SED quo magis de hoc *lentore* ſimul & *ſubalbido colore* ſanguinis rheumatici conſtet, commodum ſe offert Ch. Benedicti Exercit. Dianoet. XIV. ubi probatum dat, ſanguinem *requietum*, ſi modò is temperato calori (qualis eſt ſani hominis calor) exponitur, è veſtigio *ſubalbicare* & *lenteſcere*. Additur experimentum.

46. HIS ita explicatis ſatis videor in præſens exſequutus eſſe morbos à frigore ortos, eorumque varia *adjuncta*, ſine ullo ſalium Chymicorum, quibus alii tantoperè abutuntur, adminiculo.

47. RESTAT nunc tantùm una, quantùm video, difficultas; cui tamen, quum totam hanc doctrinam convellere videatur, maturè occurrendum eſt. Nempe deſtillationes, tuſſes, rheumata, &c. quæ quidem nos omnia ab *efficientiâ* frigoris ſimpliciter arceſſivimus, non tam *thermometro* quàm *hygrometro* reſpondere; qua de re inter antiquos juxta

& hodiernos convenire video. Quanquam autem verum eſſe fateor quod illi animadvertunt, id tamen nego obſtare, quo minus frigus ſimpliciter & per ſe, nullâ interpoſitâ aëris *malignitate*, cauſa ſit horum omnium malorum. Sciri enim debet, ex cœlo humido longè alium frigoris *modum* gradumque cum noſtris corporibus quàm cum thermometro communicari. Enimverò ad thermometrum non accedit plus frigoris quàm quod æquabiliter diffunditur per omnem atmoſphæram ambientem, quæ, cæteris paribus, ſemper magis minùſve friget, pro aquæ innatantis modo, cùm in numerò, cenſuque corporum, *aqua* maximè frigus recipiat: verùm ad corpus noſtrum, veſtibus ſeu linteis ſeu laneis undique amictum, tanto plus accedit frigoris, quanto plus aquæ aëri innatantis veſtes illæ attrahunt imbibuntque: quæ cùm ſaturantur ſub cœlo humido, frigus ſimul majus corpori impertiunt noſtro; quanto autem hoc frigus excedat frigus puri puti aëris, vel etiam aëris pauciori aquâ ſaturi, perſuaſum habebit, quicunque modò manus ex aëre frigido in aquam frigidam immerget; is ſiquidem qualecunque fuerit cœlum, *a-*

Thermometrum non æquus veruſque index frigoris corpori noſtro incumbentis.

Quippè ſub cœlo humido non modò aëris frigidi, ſed & commixtæ aquæ frigorificæ vim ſentiunt noſtra corpora.

quam ſemper ſentiet *aëre* multò frigidiorem.

48. Hinc eſt, ut, humente cœlo, cum ſpiritus in thermometro minùs deprimitur, nos tamen, ex ſenſuum relatu, plus frigoris experiamur, quàm rigente brumâ, cum ille maximè deprimitur: & viciſſim ſiccâ frigidâque tempeſtate, corpus noſtrum à frigore tutum ſit per ambientes veſtes, in quas utique non temerè per ſe penetrat aer; unde in eo ſtatu minùs ſentiamus frigoris adeſſe corpori noſtro veſtibus contecto, quàm in aëre ambiente ineſſe indicat thermometrum, dum partes à veſtibus nudæ, atque aëri frigido planè expoſitæ ejus vim ſatis ſuperque ſentiunt: hinc fit ut hoc temporis, cæteris partibus neutiquam affectis, *faciem nareſque* occupent deſtillationes ex contactu frigoris.

49. Dissoluto jam nodo, reſtat exponere, cur in animum maximè induxerim, morbos illos omnes, quibus tamdiu explicandis immoratus ſum, ſoli imputare frigoris efficaciæ, non autem ulli aëris cœlive *malignitati*: nempe quia quovis anni tempore, quâvis diei horâ, iidem effectus ſe oſtendunt, ſi quo caſu illæ, quibus cingimur, veſtes humeſcant ex quovis aquæ genere; ut ſi quæ ſit mali-

Cur negemus morbos modò deſcriptos pendere à malignitate aëris.

malignitas, ea omnis referenda ſit ad *modum* gradumque frigoris à *madore* communicatum.

50. Hinc variis occurritur quæſtionibus quæ eòdem pertinent, cur *v. g.* à ſudore multo, ſive ab igne, ſive ab exercitatione pluſcula, aut alia quacunque cauſa profecto, periculum ſit exponi cœlo frigido, quamdiu veſtes ſudore madent? cur, à veſtibus, ſive ex pluvia, ſive ex pavimento recens loto, ſive ex pariete nuper incruſtato, ſive aliunde, madidis, metus ſit? nam in hiſce caſibus, aliiſque multis non abludentibus, etſi multum inter ſeſe diſtent res corpori noſtro oblatæ, unde ſupradicti morbi nullo diſcrimine oriantur; tamen nihil uſquam reperitur quod culpari poſſit, quodque omnibus ſit commune, præter humiditatem, quæ & ipſa frigus intimè recipit, idque, per veſtes medias, cum corporibus, quibus adhærent, ſubtiliter communicat.

Problematum variorum ſolutio.

51. Cæterum in iis caſibus, quoties in corpore per exercitationem, aut aliàs, major eſt, quàm eſſe conſuevit, calor, aliud eſt præterea conſiderandum: quippè cujus interventu ſymptomata frigoris & celeriora ſint & manifeſtiora; id autem eſt à calore accedens *ſanguinis*

Cur calente corpore plus

rari-

raritas, quâ ejuſdem moles increſcit non mediocriter; ſic ut à frigore intrò adactus fortiùs agat in vaſa interiora, eorumque vires faciliùs vincat. Ex his cauſſis copulatis in promptu quoque erit, cur aër per anguſtam rimam irruens, corpori conſtanter imprimat frigoris ſymptomata, illique præcipuè parti, quam perflavit proximè? Vis utique ſanguinis, à cubiculi calore fota, externum furtimque irruentem aërem juvat ad effectum certius exerendum in vaſa, vaſis externis, quæ perflavit, proxima, atque eo certius, quo major protegentis cubiculi calor. nocceat frigus. Aëris per rimam excepti frigeratio valida.

52. Ex hac frigoris in corpus humanum agentis hiſtoria liquidò ſequuntur quædam Corollaria, quæ cùm ad mortalium uſum non mediocriter ſpectare videantur, ea quoque ſubjicere non gravabimur.

Cor. I.

QUÆCUNQUE mutationes accedunt liquoribus humani corporis à frigore contacti, eæ omnes debentur mutatis antè ſolidis. Corporis noſtri primò ſolida deinde fluida per frigus demutantur.

Cor. II.

CATARRHUS, tuſſis, rheumatiſmus, &c. ſolidarum, non fluidarum corporis partium morbi ſunt.

Cor. III.

QUANTO faciliùs latera vaſorum cedunt impulſui, tanto faciliùs invadunt morbi, de quibus agimus. Hinc juvenes tenelli, aliive debiles, ad iſtos morbos procliviores.

Cor. IV.

QUO ſæpiùs longùſve pars aliqua impetita fuit, eo promptiùs poſtea revertet morbus. Quia enim vaſa noſtri corporis ſunt elaſtica (qualia, ſi diutiùs violenter manent contenta, conſueverunt *elaterem* tonumque ſuum, i. e. *renitendi vim*, plurimùm amittere) inde eſt ut eâ ſemel labefactatâ deinceps cedant promptiùs cuilibet vi ingruenti. Hinc etiam quibus neceſſum eſt multum exponi Jovi frigido, periculum eſt majus, ſi olim è gravi frigore laboraverint; dum alii frigoris noxam nondum experti, ſed paulatim modò frigidæ auræ aſſueti, non tam facilè ſentiunt damnum: quoniam ex quotidiana aſſuetudine eorum vaſa omnia paulatim confirmata ſunt: unde licet vaſa *externa* majori urgeantur vi, *interna* tamen habent quo poſſint reſiſtere.

Scholium.

QUUM catarrhi, tuſſes, &c. ut plurimùm pendeant à ſecretionibus hîc illic

lic adauctis, & à nervis circumliniente muco nudatis; manifeſtum eſt ex pluribus aliis cauſis, quàm è frigore exiſtere poſſe eadem ſyptomata: cujuſmodi id omne erit, quo vel comprimantur vel obſtruantur vaſa, quæ glandulis ſunt à latere; vel quo deteratur mucus, qui nervis eſt præſidio: deinde ſenes * iſtis morbis extra omne frigus opportunos eſſe, quippè in quibus jam ‡ coaluerint plurima vaſa; quæque in officio adhuc manent, *calloſa* ſint, minùſque contractilia: ex eo autem quod trunci pauciores habeant ramos, & rami jam rigidi & calloſi parum ſe opponant pervadenti fluido, efficitur ſecretio liberalior. Quare cùm tot diverſæ horum morborum cauſæ ſint præter frigus, quod unum nunc attendimus, non æquum foret *curationem* mox à nobis in uno frigoris caſu proponendam, in aliis quoque experiri, præcipuè ubi tuſſis oritur à pulmonibus *inflammatis*, aut polypo, ſchirrhove oppilatis, &c. quo in ſtatu prorſus alia requiritur curatio.

Cor. V.

Catarrho, tuſſi, &c. medicina eſt, toni vaſorum labefactati redintegratio.

---

* Hipp. Aph. 31, Sect. 3. ‡ Boerhav. Inſtit. Sect. 467. edit. ult.

tio. Hinc indicari puto hanc curandi rationem.

PRIMUM, ut ſanguinis impetum à vaſis affectis revocemus vel in univerſum, ſanguinis miſſione, tenuique victu, &c. vel propriè, ramis, qui vaſis affectis ſunt à latere, adhibendo medicamenta quæ emolliunt (qualia ſunt potiſſimè quæ partes circumfovent calore leni & aſſiduo) unde eorum diametri ad id uberiùs recipiendum, quod per communem truncum advehitur, amplificentur. Verùm ad miſſionem ſanguinis victumque tenuem quod attinet, eaque omnia quibus debilitatur corpus, *cautio* eſt. Nam, ut bene notat magnus Sydenhamus, ex iis rebus diu uſurpatis totius corporis tonus roburque ſenſim ſine ſenſu perit, ſupervenitque hydrops, aliaque quæ debilitatem ſponte conſequuntur mala, unde confirmatur, non tollitur morbus; itaque poſt liberaliorem ſanguinis miſſionem unam atque alteram (quâ non debilitetur corpus, ſed tantùm minuatur vis ſanguinis in vaſa affecta ruentis) ea rectè uſurpantur quorum ope ſimul in vaſis major fit *contractio* (quâ ſolâ priſtinus redit tonus) impetuſque ſanguinis *aliò* avertitur. Utrumque maximè præſtare credo quæ alvum movent, qualium

ex

ex auxilio Sydenhamus unicè * pependit in rheumatiſmo, poſt iteratam, aut ad ſummum tertiatam ſanguinis miſſionem: nam in hoc morbi genere *proprias* purgantium vires adſcribendas cenſeo ei quo gaudent *ſtimulo*, quippè quo omnes *relaxatæ* corporis partes ad *contractionem* invitantur, deinde *tonum* infractum proſtratumque recolligunt. Quanquam enim eodem tempore per iſta incitetur ſanguinis *motus* vaſorum *contractioni* inimicus, eum tamen vincit ſuperatque *ſtimuli* quaquaverſum diffuſi vis major; præſertim poſt detractum ſanguinem. Atque alvum citantibus ineſſe facultatem reſarciendi quaſſatum vaſorum tenorem, porrò confirmat ea quæ conſequitur alvi *adſtrictio*, quæ certè non aliunde provenit quàm à novo inteſtinorum robore. Idem docet eorundem uſus in ulceribus pertinacioribus ſanandis, quod etſi vulgò *dejectæ* materiæ infeſtanti ſolet adſcribi, me tamen judice, rectiùs adſcribi debet partium læſarum *robori* reſtituto. Denique idem ſuadet vigor ille quem per iſta ſæpe videmus reddi ægris, ex diuturna vaſorum tenſione languentibus, ut poſt febres; vel ex morbo aliquo longo debilitatis.

QUOD

* Vid. Syden. epiſt. ad Rob. Brady.

53. Quod ſi his remediis non cedit morbus, in ſubſidium advocanda eſt exercitatio, nec non chalybis, aliarumque rerum uſus, quibus roborantur corporis fibræ citra liquorum diſpendium; id enim, ſi aſſiduum eſt, corpus exhaurit proſternitque.

54. Atque hæc curandi ratio ad *rheumatiſmos* maximè pertinet, in quibus utique non patet aditus ad vaſa affecta, niſi per longum & anfractuoſum iter quod ab ore incipit: verùm in aliis caſibus, ut in oculis à frigore inflammatis, in coryza, in brancho, in deſtillationibus ad pulmones, in uvæ productione, & fluore alvi; medicamenta partibus, quæ malè habent, protinus & ſeorſum adhibere licet: qualia ſunt collyria, ſternutatoria, gargariſmi, &c. quæ omnia componi poſſunt ex rebus ſtimulantibus & adſtringentibus, utiliterque adhiberi ſine ullo ſanguinis tumultu, iis duntaxat exceptis, quæ alvum moliuntur. Porrò hanc curandi viam munit adſtruitque quotidianus Medicorum uſus in reducendis oculorum uvæque vaſis nimiùm diſtentis: Quòd ſi in catarrhis & tuſſi huc illuc vagantur Medici nullo certo tramite, id non aliunde fit, quàm quòd ignorent hos quoque morbos ab eadem proficiſci

cauſa,

cauſa, i. e. ab immodica vaſorum diſtentione: mirandum itaque non eſt, ſi eos ſæpe videas ad tuſſim à frigore ſimpliciter acceptam lubricis abuti pectoralibus, cùm ea tamen nulli reſpondeant tuſſis generi, niſi fortè illi, quod provenit ex pulmonibus à polypo ſcirrhove vitiatis, quo de genere nihil nunc affirmo.

Sed morbi ſic, ni fallor, ſatis jam expoſitâ hiſtoriâ, ſimul indicatâ curatione conveniente, non neceſſe eſt ſingula ſubtiliùs perſequi, quæ quilibet per ſe Medicus proſpiciet colligetque ex ea quam dedimus theoria, quæ quidem hactenus nunquam ſpem opinionemque noſtram fruſtrata eſt.

DISSERTATIO IV. in qua ulteriùs agitatur Quæſtio,

Quatenus ad Humores pravos referendi ſint corporis humani morbi?

Medicorum de humoribus opiniones præjudicatas.

APUD Medicos uſque adeò increbuit morborum ferè omnium cauſſas ex certa humorum corporis improbitate deducere, ut in morbis explicandis inveſtigandiſque, id ſolùm negotii ſibi dari putent, ut in humores iſtos ignium ſaliumque operâ ſubtiliter inquirant. Quum enim partes *ſolidas* per ſe immutabiles eſſe credant, reliquum eſt, ut, ſi quæ ſunt corporis mutationes, eas in univerſum humoribus, qui naturâ ſuâ cujuſvis ferè cauſſæ actioni facilè cedunt, acceptas referant. Hinc emanârunt tot tamque variæ de liquoribus theoriæ, tamque inter ſe pugnantes auctorum ſententiæ, ut non

non ſine cauſa videantur recentiores Medici omnes omnium opiniones, tanquam vagas & incertas, denuò ad incudem velle revocare: quorum adeò laudabili induſtriâ è medicinæ finibus jam multas, ut planè inutiles, relegatas eſſe vidimus, pluresque indies relegandas proſpicimus, per interiorem, quæ indies accedit, corporis humani intelligentiam.

In Medicorum diſceptationibus nihil eſt celebrius, quàm ut tumores, fluores, morboſque omnes, qui quidem evacuationibus omninò cedunt, ad humores ſtatim pravos & malignos referant; nempe quia neſcii ſint, quomodo liquores aliam atque aliam induere poſſint formam, niſi vel fermentum aliquod, vel alia quæpiam nova inſolenſque materies interveniat. Verùm, ut de hac re clariùs certiùſque conſtituatur, ex familiariſſimis maximèque pervagatis corporis humani caſibus; poſtulo, ut mecum velint *vulneris*, quod muſculoſæ alicui corporis benè ſani parti infligitur, ordinem & progreſſum pauliſper expendere. redarguit in primis natura vulneris;

Primò igitur ex hiantium vaſorum oſculis pleno rivo profluit ſanguis ſincerus; deinde, iiſdem vi ſuâ contrahente paulatim conniventibus, liquor tenuior & pallidior, donec tandem omninò coëant,

ëant, cum levi partis ſauciæ inflammatione; quam ſequitur mox ſanguinis confluentis remora, & ex ea paſſim febricula, donec vaſa dudum contenta denuò ſe ſponte ſua remittant, ſinantque in communi vulneris alveo deponi liquida, ubi ſtagnantia, & à calore corporis modicè fota, in unam albidam ſuique ſimilem materiem, quam vulgus *pus* appellat, concreſcant. Quod ſi jam piſum, vel ejuſmodi quid in plagæ fauces injiciatur, ſimulque arceatur aëris contagium, efficitur ut pus illud quamdiu voles fluat; prorſus ut hoc pacto repentè exſiſtat emergatque nova quædam glandula. Contrà ſi vulnus quoquo modo irritatur, nimiùmve comprimitur, liquida ex integro protinus mutabuntur, aliamque ſpeciem ferent, id quod Chirurgi optimè nôrunt.

Quod nova quædam glandula eſt,

HINC ſequitur facilius eſſe nihil, quàm ut corporis ſecretiones humoreſque, ſine ulla novæ materiæ vel fermenti acceſſione, mutatâ ſolum vaſorum ſecernentium diametro numerove, immutentur.

FAC nunc inflictum eſſe vulnus grandius, in quo diu dehiſcente peracta ſit ſecretio. Hoc in caſu certum eſt, pro minore reniſu, ſanguinem majore impe-

tu affluxurum, atque adeo vaſa circa vulnus præter modum dilatata rubeſcere; id enim uſus quotidianus & communis comprobat. Atqui ſic auctâ horſum ſanguinis fluxione, nego poſſe vulnus repentè glutinari, quin periculum ſit, ne in vicinia erumpat tumor, ſuppuretque: neque id tamen (quod vulgus exiſtimat) ab exſuperantia materiæ diſſimilis, quam utique vulnus hians exprimere conſuevit, verùm à vaſorum antè apertorum jam per inductam cicatricem factâ concretione. His enim concretis, utut ea parvum antehac liquoris modum receperunt, inde tamen magis urgebuntur vaſa proxima, quàm ſi communi ſanguinis moli nuſquam interruptæ & inhibitæ accederent aliquot liquoris pondo: quod ex Hydraulicis intelligitur, quodque ſuperiori etiam diſſertatione prætereuntes attigimus. Quare hic minimè incuſandum eſſe liquidi vel modum vel materiam; ſed ſubitò duntaxat variantem ramorum rationem, non variante trunco.

Cujus actio diuturnior difficulter inhibetur,

ob trunci non diminuti diminutos ramos.

Hinc quoque intelligitur, quare ex plethora, aliâve quâlibet cauſsâ univerſum corpus afficiente, iis maximè partibus immineat periculum, quæ vel cicatricibus, vel tumoribus induratis, vel obſtructis undecunque vaſis viciniores

Cujus mali effectus frequentiſſimi,

ſunt; quippe quò ſummus ſemper & vehementiſſimus connitatur impetus.

ITEM in promptu eſt, cur ex glutinato parotidum ulcere oculi ſæpe cœcitatis periculo, nec non caput ipſum gravibus objiciatur cruciatibus. Denique cur pulmones ſemel ulcerati, poſtea ſemper, ex quolibet errore, eidem malo, etſi non uno quidem eodemque loco, opportuni fiant: ut & inteſtina ſemel labefactata.

QUIBUS nunc non plura addo, etſi huc ſpectare videantur problemata, ſive medica ſive chirurgica; ut ad variantem, quam evolvere inſtituimus, ramorum rationem feſtinemus.

præcipuè ad ventriculum:

HUJUS inter effectus, nulli evidentiores reperiuntur, neque *Humoriſtarum* dogmati appoſitiores, quàm qui ventriculo & inteſtinis accidere conſueverunt. Ea quippe eſt natura harum partium, ut, ſi vel minimùm undecunque commoventur, ea ſe commotio ſtatim prodat nauſeâ, anxietate, vomitu, aliiſque id genus pathematis manifeſtis; tum etiam frequens ſit, per eum, qui hiſce partibus naturaliter intercedit cum viſceribus abdominis nexum & conſenſum. Etenim ſi per horum aliquod impeditur liberior ſanguinis curſus, fit ut omnes circà rami vehementiùs urgeantur, & præter modum con-

contendantur, præſertim vero arteriæ cœliacæ, quæ ad ventriculum adſpirant, ejuſque tunicam nervoſam confertim obſident, propagines: quibus ſane contentis, abeſſe non poteſt, quin tunica quoque nervoſa, cui eæ adſperguntur, ſimul intendatur, ſenſuſque ei inhærens acutior erectiorque fiat (quod etiam vaſis cujuſcunque generis inflammatis vel diſtentis accidit) faciliùſque jam quavis de cauſſa irritetur.

Atqui obſtructis undelibet viſceribus ſimul permoveri perturbarique ventriculum juxta & inteſtina, non ſolum ex conſtantibus Hydraulicorum legibus cogitur, ſed & ex apertiſſimis exemplis, quæ plenâ manu congeſſit Theophilus Bonetus in ſuo *Sepulchreto Anatomico*, intelligitur. Is enim (quod & ipſe aliquando cadavera incidens animadverti) pertinaces ſæpe vomitus non aliunde quàm à ſcirrhis hepatis, pancreatis, aut meſenterii ortas eſſe evincit. Quâ quidem re nihil efficacius eſſe puto ad refellendam male ſanam Humoriſtarum doctrinam, humoribuſque æternùm abrogandam tantam tamque variam morborum fœcunditatem, qui quidem ad unum omnes, poſtquam ſubjiciuntur exploratio- qui proinde vitium contrahit ex aliorum viſcerum vitio;

ni anatomicæ, nulli humorum, ſed *ſolidorum* duntaxat vitio aſſignandi veniunt.

Ex menſium ſuppreſſione:

SED noſtram theoriam præter hæc validiſſimè confirmant quædam in mulieribus ſpectanda, quoties earum ſanguini denegatur tranſitus per uteri emunctoria, in *menſium v. g.* ſuppreſſione. Tum enim præſto eſt vomitus, vel certè nauſea, cum manifeſta cæterorum abdominis viſcerum oppreſſione, tantoque magis, quanto delicatior eſt mulier; iterumque à conceptu, ubi omnes ferè mulieres pari de cauſa paribus laborant affectibus.

Ex conceptu:

Enimverò ſimulatque concepit mulier, os uteri tam arctè compingitur, ut nihil prorſus effluat: unde fit, ut citò impleatur, magnâque vi intrinſecùs in omnes juxta partes prematur, & paulatim diſtendatur liquoribus per altiſſimos canaliculos in clauſum uteri ſinum continenter depluentibus, quorum qui hoc in ſtatu vim & momentum perfectiùs definire cupit, adeat Hydraulicos, aliàs mihi edocendus ab ipſis nunc effectibus, h. e. à jugi & aſſiduo uteri auctu, qui quidem alii cauſſæ nulli, quàm liquorum vi ex alto ſenſim depluentium in uterum cætera clauſum, adſcribi poteſt. Jam ex æquabili & uniformi liquoris comprehenſi niſu in omnem undique cellam uteri, cuncta

cuncta ferè vaſorum extrema, quorum ope ab arteriis ad venas profertur circulatio, comprimuntur; ſic ut univerſus fermè *iliacarum internarum* ſanguis ad uterum primo graviditatis trimeſtri moretur reſtitetque, donec tandem ita expandatur & explicetur uterus, ut magna pars ſanguinis per eum poſſit liberè ad placentam ſimul auctam & fœtum tranſmitti, eâdemque viâ revehi: tum enim gradatim abeunt & faceſſunt gravia illa & in vulgus nota ſymptomata. Neque dubium eſt, quin, ubi ſanguis ad uterum conſiſtit, cuncta vicinitas perinde ac ventriculus redundantis liquidi vim perſentiſcat. Sed ea eſt iſtarum ferè partium conditio, ut non niſi obſcura admodum fiant indicia vis iis impreſſæ, dum leviſſimo quoque momento commovetur ventriculus, offenſioniſque ſuæ manifeſtiſſima prodit ſigna. Neque tamen unus ventriculus, ſed præterea mammæ, per arterias ſcilicet epigaſtrias, quæ ab iliacis internis proximè propagantur, eandem vim ſentiunt: nec non ipſi renes, ſiquidem primis etiam prægnationis menſibus conſtet crebriùs mejere fœtas.

Huc facit, quod canum itidem ventriculus & ſubjecta inteſtina (quamvis per ſe valentia, atque eâ re neque ad nau- Id quod experimentis confirmatur.

nauſeam, neque vomitum, neque alios id genus affectus proclivia, tamen) ex ſimili ramorum deminutione quàm graviſſimas patiantur moleſtias; uti ex arteriæ ſplenicæ ligatura, vel ipſius lienis exſtirpatione conſtat: quas res ſequi amant & vomitus, & confertiſſima murmura, & crebra urinæ miſſio, & frequens appetentia coitûs. De quibus videſis Cl. Bohnium de lienis uſu in *Circulo* ſuo *Anatomico*.

Hinc in lucem eruuntur morbi quidam aliàs nimis obſcuri;

REPRÆSENTATIS jam primis proximiſque immutatæ ramorum rationis ad abdomen effectibus, non ab re fuerit in effectus his conjunctos ſed remotiores latiùs inquirere. Ubi enim perennis eſt ea, quam diximus, ramorum conditio, conſtat inde ſemper vagos quidem ſed perennantes tamen generari morbos; qui, niſi à capite ultimaque origine arceſſas providè & ſagaciter, dici vix poteſt quantas tibi turbas dabunt, quàmque tuam ſimul theoriam pervertent & praxin, non pauciora Medico, quàm ipſi ægro commovendo ſomnia, inaneſque ingerendo fabulas de portentoſa quadam & pluſquam humana calamitate. Ex illo quippe, quod ex ſanguinis ad ventriculum redundantia proficiſci admonuimus, ſenſûs incremento & acumine, ferre

non poſſunt, qui ex eo laborant malo, vel cibi ordinarii, quamvis lenis faciliſque, actionem, quin variè ſollicitentur & nauſeâ frequenti, & vomendi ſtudio, atque adeò vehementi interdum vomitu. Nauſea frequens, & vomitus;

In iis verò quibus perpetua eſt morbi cauſſa, ut queis prorſus coaluerunt uteri vaſa ſecernentia, penitùſque defecerunt menſes, vel quorum viſcera ſcirrho, aliove quo tumore infeſta ſunt, evenit, ut effecta ſicut perennia, ita & graviora indies exiſtant, magiſque familiaria, quomodo nempe quævis corporis actiones promptiores fiunt uſu; præcipuè autem ventriculus evadit irritabilis, cujus ad conſtringendum faciliùs impellantur fibræ; unde inſignes paſſim ſuboriri ſolent tumores. Quippè cùm in ventriculo ubique præſto ſint ſpirales, vel orbiculares fibræ muſculoſæ, quæ, ſi irritantur, ſponte ſuâ ſe contrahant, aërem que intus ſtabulantem intra nodorum ſpatia coërceant; cujus ea eſt natura, ut in calente corpore nequeat aliquamdiu in eodem ſtatu & tenore perdurare, quin rarior effuſiorque fiat. Quòd ſi fortè ad ventriculum aut inteſtina ſe expandet diffundetque, illicò per abdomen ingentes ſeſe efferunt tumores, & ex iis permoleſtus plenitudinis ſenſus. Tumores;

Senſus plenitudinis: Hoc amplius. Ad gulam pariter, præ perpetua illa, quæ inter ventriculi cardiæque fibras intercedit, neceſſitudine, ab iiſdem cauſſis frequentes exiſtunt contractiones, & ab interſepto rarefactoque aëre tumores, qui quaſi globuli in gutture ſentiuntur, ſæpiùſque ita premunt laryngem pharyngi conjunctum, ut ſuffocationis ſit periculum.

Globuli in gutture:

Atque ex hujuſmodi hinc tenſionibus, illinc compreſſionibus, magnam partem tollitur actionum corporis *conſenſus* & *harmonia*, prodeuntque ſubitò ſpectacula multa abnormia mirèque varia; dum ſcilicet comprimendo vaſa liberum impediunt humorum per certa loca tranſitum, per alia accelerant, deinde quoquoverſum adducendo attrahendoque, partes cohærentes differunt & divellunt, maximè ubi gula, vel ventriculus, vel ipſa inteſtina tumoribus infeſtantur. Cùm enim iſtiuſmodi contractiones ventriculum exercent majorem in modum & in tempus longius, is utique adeò inflatur, paſſimque aëris extenuati ſeſeque diffundentis vim impetumque ſentit, ut eâ re æger veluti faſciis quibuſdam arctè ſe conſtrictum exiſtimet, eodemque tempore ad cordis ſcrobiculum averſamque dorſi partem per-

Faſciæ imaginariæ: ſcrobiculi dorſique dolor.

peracutos & mordaces patiatur dolores, quorum acerbitate tantùm non exanimetur. Hos ego dolores concitari opinor ab ea vi qua contenduntur adducunturque partes inflato ventriculo proximæ, aut etiam conjunctæ diaphragmati ſeu ſepto tranſverſo, quod quidem hoc in ſtatu ſummâ vi verſus anhelantis pectoris ſinum propellitur: tum enim veriſimile eſt maximè ſentiri dolorem quâ parte ſtomachus ſeptum illud perforat, tenelliſque fibris cum eo continetur, quâque rurſus per proceſſus ſuos idem ſeptum ad lumbos adhæreſcit, atque adeò per totum ipſius ambitum, quà cum coſtis nothis connectitur, tametſi iſthic loci minùs leviùſque percipiatur quàm ad lumbos, quò ſumma vergit conſpiratque vis illi impreſſa à ventriculo. Quòd autem ex inflato ventriculo & inteſtinis ſurſum adigatur diaphragma, id certè cogunt * exempla, quibus docemur hac ipſa de cauſſa aliquando diruptum diſſiluiſſe ſeptum, eâque portâ in thoracis ſinum intromiſſa eſſe ipſa ſubjacentis abdominis viſcera. Quanto verò cum angore, quàmque immani id cruciatu factum ſit, nemini certè homini obſcurum eſſe poteſt.

SED

* Vid. Philoſ. Tranſact. N. 351. P. 580. relationem magiſtri St. Andrè.

Sed ut ampliùs conſectemur eos qui inteſtinis accidunt ex valida contractione tumores, juvat in primis id genus circumſpicere, quod Medicorum vulgus uno ore, (at, ſi quid video, temerè) arceſſit à migratione quâdam ſubitâ & tranſlatione uteri ad ſuperiora loca, quo in caſu locorum vitio laborantes fœminæ tumores, tanquam majoris molis glomera, modò ad hoc, modò ad illud latus volutantia, percipiunt tam argutè, ut ab ipſa etiam laterum diſceſſione continuò ſibi metuant.

Glomera lateralia.

Atqui nôrunt omnes quàm puſilla res ſit adhuc integer intemeratuſque puellarum uterus, quibus tamen maximè incidit hoc malum, quàmque multùm abſit ut compacta denſaque ejus loci camera derepentè in majorem molem neſcio quo halitu infletur, nedum ut à ſede ſua propria, i. e. pelvi, ad hypochondria de facili tota migret. Quare haud ſatis puto bonos illos ad genuinam corporis ſtructuram ſuam adaptâſſe theoriam.

Præterea ex remediis huic malo ſubvenientibus apparet, tumores hos aliud eſſe nihil quàm inteſtinorum ſpaſmos, quum huc adhibeantur ejus tantùm generis remedia, quæ in aliis caſibus planè

con-

convulſivis auxilio eſſe ſolent, nimirùm *volatilia*, ſubitòque ad tempus ſtimulantia, quæ, quia vicinas partes vellicant, eâ re novas ad varia ſimul loca contractiones efficiunt, urgendoque ſpatia intercluſa priores illas & pertinaciores diſſolvunt contractiones, contrariâque vi nunc ructu nunc crepitu aërem diſplodunt, unde ad ſe brevi redeant ægræ. Scio equidem multos qui de abſtruſioribus medicamentorum viribus doctè garriunt, remedia huc valentia pro anodynis habere, quæ ſoporiferâ quâdam vi ſpiritus animales tunc temporis efferveſcentes, vel neſcio quid tumultuantes, pacant & componunt. Verùm perinde ementita ſunt gratiſque conficta quæ iſti de ſpiritibus conſopitis, & de remediis conſopientibus venditant. Verùm contra eos, qui ejuſmodi, ſive laterum, ſive gulæ, tumores extraordinario ſpirituum ab utero infractorum occurſui adſcribunt, certiſſimum habeo hoc unum argumentum, quod viri non ſecus ac fœminæ ejuſdem generis flatibus tententur; etſi id quidem rariùs: primùm quòd fœminarum longè debilior ſit corporis conſtitutio; deinde quòd ab vitiis uteri (quod inſtrumentum eſt fœminarum proprium) quàm à cæteris viſceribus omnibus

bus frequentiùs offendatur fiſtula alimentaria.

Ut magis intelligantur alia quoque ſymptomata, quæ tales ægros comitari, eoſque miris modis accipere conſueverunt, effectum dabimus brevi, ubi de medicamentorum ſtimulantium viribus, ab inteſtinis uſque ad loca remotiſſima pertinentibus, dicere ingrediemur. Tametſi enim hæc ſymptomata neutiquam referenda cenſeo ad acceſſionem ullius rei inſigniter ſtimulantis, paria tamen omninò ſunt cum iis quæ à ſtimulo quovis inſigni erumpunt in corpus ſanum. Eadem quippe eſt irritatio, ſimiliſque planè effectus, ſive irritationem acceptam referas aculeato alicui ſtimulo, ſive adaucto fibrarum ſenſui, qui quidem tum ab ipſorum vaſorum nimia diſtenſione, tum ab eorum nuditate, per abſentiam inopiamve oblinientis muci (quâ nihil frequentius eſt) emanare poteſt. Neque enim memoriâ indignum eſſe reor, hanc fibrarum nuditatem neceſſariò confici ex qualibet extraordinaria ventriculi aut inteſtinorum irritatione; ſive ea debeatur accedenti ſtimulo, ſive vaſorum ipſorum nimiæ contentioni. Ex omni namque irritatione copioſiùs ad loca affecta ſollicitantur ſecretiones: ea verò eſt natura muci, ut,

Fibrarum à muco nuditas.

ut, ſi deeſt temporis ſpatium, non ſpiſſeſcat, neque ad fibras adhæreſcat, ſed dilapſus effluenſque eas, quas munire debuit, deſtituat fibras.

Jam in muco conſiderando eò longiores ſumus, quòd hujus non abſentiæ, ſed actioni potius inimicæ multi falsò aſſignârint ea quæ ſuſcepimus explicare ſymptomata: neque id ſolum nominatim ad viam alimentariam, ſed & generatim ad quaſcunque corporis partes. Fiſtula *v. g.* urinæ, ſeu *urethra*, ſi fortè, uti ſæpe fit, vellicatur & offenditur, illi non dubitant urinæ tum novum aliquem acceſſiſſe acritudinis aſperitatiſque gradum; tametſi interim omnes fateantur, urinam per ſe ſatis eſſe acrem ad exaſperandas urethræ fibras, ſi modo ad eas omni exſpoliatas muco aditum habeat: quod experietur ſanè apud ſe quiſquis inter mejendem manu colem premet; quo facto urina eà vi inceſſit adducta propiùs urethræ latera, ut linimentum iis adhærens eluat, foras efferat, deinde viduatas fibras pungat fodicetque ſenſibiliter. Neque quenquam eſſe puto hominem, quin aliquando inſignem harum partium vellicationem ſenſerit ex qualibet incidente magnâ agitatione, quâ mucus attenuatus feſtinantiùs efferatur. De hoc

Cujus explicandæ cauſâ, de muco obiter.

hoc autem urethræ muco juxta & vaſis eum ſecernentibus, pluribus agit Morgagnius in *Adverſariis* ſuis: ſimilemque mucum cunctis adhærere corporis cavitatibus aſſiduæ attritioni obnoxiis, inter omnes jam convenit Anatomicos; nullibi autem exploratiàs quam in ductu alimentario, ubi in firmioribus circum delicata vaſorum extrema (quæ Ruyſchius eâ re paſſim *ſuccoſa* nuncupat) lenteſcit, eaque quaſi quodam tectorio incruſtat. In firmioribus autem aio, quia in aliis plurimùm varièque differt, proque ſua diverſitate diverſas quoque inducit hominum temperationes. Id quod adeò perſuaſum habuit rei Anatomicæ ſcientiſſimus Wepferus, ut exiſtimârit huc poſſe acceptum referri, quòd una eademque res alteris veneno alteris nutrimento ſit: quodque alii cujuſcunque generis cibos facilè ferant, dum alii à dulcibus, acidis, atque adeo rebus etiam inertiſſimis facili negotio offenduntur. Hoc certè vulgo notum eſt, infantium, eorumque quos diuturni exagitârunt morbi, quique inuſto ſeminis vitio à primis uſque unguiculis debiles fuere, ventriculum præcipuè imbecillum eſſe & maximè irritabilem; quanquam interea tantum abeſt, ut horum præ aliis acriores ſint humores, ut

Cujus diverſitas, diverſas creat temperationes.

&

& ſaliva in his dulciſſima, & bilis vix amara ſit.

RATUM itaque & fixum eſto, in horum hominum humores malè derivari culpam ventriculi difficilis & moroſi, quæ unicè debetur illi quam dudum diximus partium *nuditati*; præſertim cùm ventriculum ita affectum haud raro excipiat urethræ vellicatio, urinâ interim, ſi deguſtes, nullam præter modum acritudinem præferente.

HINC expromitur, Primò, cur hujus generis valetudinarii vulgò *Phlegmatici* & *Pituitoſi* audiant: quippe quibus non ſolùm ad ventriculum & fiſtulam urinariam, ſed & ad nares & fauces, paſſimque alibi, magnâ copiâ effluat lentus ille humor, quem in robuſtis reſidere & hærere diximus ad munimentum præſidiumque partium.

DEINDE, cur veteres, ratione temperamenti, univerſi generis humani penè quadrantem Phlegmaticorum nomine complexi ſint: nimirùm propter celebrem hujus ſortis hominum frequentiam: quibus etiam accenſeri conſuevit tota ferè debilium & fractiorum turba.

POSTREMÒ, veteres, tametſi meritò obſervârunt Phlegmaticos illos ſuos multis variiſque exponi valetudinibus,

eas

eas tamen ipſas perperam attribuiſſe ſive acrimoniæ ſive tenacitati phlegmatis, quæ pro genuina cauſa unam habeant partium à defendente muco nuditatem; unde eadem planè atque à ſtimulo dimanent ſymptomata, quemadmodum ſuprà expoſuimus.

Abſentia autem paria facit atque præſens ſtimulus.

Ad Levenhoekii * autem ſententiam quod attinet, qui quidem negat ullum in ventriculo & inteſtinis ineſſe mucum, cujus ſpeciem tantùm & ſimulacrum præ ſe ferant fibræ muſculoſæ ventriculi rugis intertextæ; neminem ejus præjudicio fretum, nobiſcum diſſenſurum ſpero, qui animadvertet, quàm ille confusè & inconſtanter edat experimenta, quibus ſententiam ſuam ſingularem inſtruere parat. Credo equidem illum conſpicillorum ope fibroſas fortè partes adſpexiſſe, dum mucum abraſum exploraret; ſed quum in muco ſeparando nullo uſus ſit apparatu idoneo, verendum eſt, ne viro bono fraudi fuerit inſtrumentum, quo unà cum muco temere abraſa fuerint vaſorum ei ſubſtratorum extrema, quando ea quidem vaſa adeò ſunt iſthic tenera & mollia, ut ea Ruyſchius proinde ſemper *ſuccoſa* nominet.

Ad

* Vid. Epiſt. ejus ad Cl. Aſton de muco inteſtinali.

Ad indagandum igitur certiùſque exquirendum ventriculi mucum, ego quoque canem vegetum integrumque aliquando leto dedi; in cujus quidem ventriculo principiò nihil uſquam muci deprehendere potui: cavitatem tantùm ſummis digitis leviter apprehenſam lubricam offendi & valde unguinoſam: poſtquam verò eam aquâ calidiore perfuſam aliquamdiu confoviſſem, tandem in fibrarum ſpatiis deliteſcentem mucum perquam ſpiſſum animadverti, quem utique calor abſterſum everſumque è vaſorum faucibus, lacunis & interſtitiis elicuerat. Sed qui ſuper hac re plura deſiderat, adeat induſtrium Wepferum de *Cicut. aquat. cap. viii.* dum ego me ad alia confero.

Quanquam, uti commonuimus, ſatis irritabilis ſenſibiliſque eſt cuncta interior ventriculi ſuperficies, præ cæteris tamen ejus partibus exquiſitiore ſenſu pollet *cardia* ſeu *ſtomachus*, cujus ea ſors eſt & conditio, ut primam principemque ingeſtorum vim & impetum excipiat; potiſſimè verò, ſi fortè eſt paulò arctior & rigidior. De omnibus autem aſſumptis nulla huic parti nocent magis quàm calida; ut quæ linimentum maximè deterant, eâque re ipſas fibras, jam inermes

Unde dolor cardiæ.

inermes & deſtitutas, offenſioni vel leviſſimæ exponant; præcipuè ſi quæ aſſumuntur res ſint ſaponacei generis, qualis eſt puls avenacea, quam etiamnum ferventem exſorbere ſolet ruſticorum vulgus: quo certè hominum genere, tametſi aliàs robuſto, nulli magis affli-ctantur dolore cardiæ: quibus hoc nomine liceat nunc cum bona ſexûs venia ſociare bellas delicataſque hujus ævi fœminas, quæ, quod decoctum theæ fervidiſſimum aſſiduè pitiſſant, idem ſibi malum arceſſant ultrò.

QUONIAM verò cardiæ dolor, ubi negligitur, pertinaciſſima aliquando & funeſta ſecum trahit mala, ideò non gravabor in eo enarrando latiùs excurrere, præſertim quando humores in ventriculo ſtabulantes pro hujus mali fonte malè aſſignentur. Sic autem hunc, opinor, morbum optimè inveſtigabimus, ſi guttatim deglutiatur validus vini ſpiritus; deinde ſedulò obſervetur ejuſdem ordine procedentis vis & effectus. Nam ſimul atque is pertingit ad cordis ſcrobiculum, eadem exiſtit & percipitur vellicatio, quæ tenero accidit oculo, cui idem eſt infuſus injectuſque ſpiritus: utque hinc ex oculo exprimuntur lacrymæ, ſic illinc aqua limpida ore tenus

affluit;

affluit: quo ſanè experimento declaratur ipſa cardiæ infirmitas. Quamvis autem à ſpiritûs tranſitu ſtatim reſidet deſinitque dolor; tamen ſi poſteà vehementiùs jactatur æger, equo puta, vel citatis invehens quadrigis, liquor inde protinùs ex ſuccuſſu continuo verſus cardiam repercutitur, ſinguliſque ſuccuſſibus repetit dolor. Cum punctione acerba,

HINC emergit, ex quolibet ſuccuſſu gravi cardiacis proclivem eſſe morbi ſui acceſſionem, tametſi neque hauſerint vel vini ſpiritum, vel alium quemcunque liquorem acrem: propterea quòd ventriculus rarò deſtituatur vel bile, vel aliûs generis acri materiâ, quibus per ſe ægra & infirma cardia identidem compungatur: perperam tamen hinc inferri cauſam morbi eſſe hanc materiam acrem, cum omnibus ea inſit ventriculis, dum ii tantùm inde condolent, quibus eſt cardia linimenti expers, aliàſve debilis & infracta. Fateor equidem, pulvere teſtaceo extempore relevari iſtas cardiæ punctiones; aſt id ex acidi humoris caſtigatione fieri, quod multis arridet plùrimùm, etiam atque etiam pernego. Unde ergo, inquies? nempè quòd infeſtas obnoxiaſque cardiæ fibras cruſtulæ cujuſdam præſidio communiat ille pulvis accedens,

cedens, ad moleſtiam quidem parumper diſtinendam comparatus, ad penitùs profligandam iners.

Et totius ventriculi inflatione:

QUANDO verò ingraveſcit morbus, tum ſanè non modò exiſtit illa frequens, quam commemoravi, ad cardiam punctio, verùm etiam atrox & immanis ventriculi totius tenſio, cujus ea eſt natura, ut nuſquam vehementer exaſperetur, quin pylorus ſtatim arctè conſtringatur: id quod in vomitu videre eſt. Quamobrem, ſi ad cardiam fit gravior irritatio, utrinque occludetur ventriculus; unde paria planè atque ea quæ nuper ab aëre intercluſo proficiſci diximus incommoda, nunc quoque ſe effundere neceſſe eſt; eaque tanto diriora, ſi fortè ab inflammatione vel ulcere propter cardiam oritur irritatio, quæ tum vix ullas miſero concedit aut paciſcitur inducias. Quoties enim urget ulcus vel inflammatio pertinax, puta ex vaſorum conjunctorum obſtipatione, adeò exardeſcit furitque morbus, ut eò agitatis interdicat vel leniſſima omniumque ſimplciſſima cibi potioniſque genera; utque tandem deſperatorum mens, in corporis ſibi conjugati ærumnam aſſiduè incumbens, indeque jugi perculſa metu, triſtitiâ, vigiliâ & ploratu flebili, poſthabitâ

Qui, ſi inveteraſcit, miſerias multas poſt ſe trahit.

bitâ aſſiſtentium conſolatione, ab omni prorſus vitæ uſu humanaque conſuetudine tranſeat in vecordiam.

Quo autem morbum tam atrocem penitiùs intueamur, exemplum ſubjiciam ægri mihi undequaque perſpecti.

Georgius Low, homo labore duro victum tolerans, annos quinquaginta natus, malum mihi ſuum aliquandò expoſiturus, affligi ſe ait mirâ quâdam anguſtiâ & aſſiduo repletionis ſenſu ad ſiniſtrum hypochondrium, cum acutiſſimo dolore ad cordis ſcrobiculum averſamque dorſi partem, vagis item plurimis, modò ad ſcapulas, modò ad coſtas, utrinque excurrentibus doloribus: denique vento ſe ita plenum eſſe, ut ſibi à ruptione metuat: itaque levamenti causâ ſæpe, at plerumque inaniter, de ſalutari ructu laborare. His dictis, miſer, amentis ritu, pronum ſe abjicit in lectum, cujus omnem ſuppellectilem properè congeſtam ſubſternit hypochondriis, deinde quantum poteſt contrà nititur: mox impatiens lecti conſurgit, igni aſſidet, faſcias excalfactas lateribus opponendas poſtulat. Annuitur. At nullo id fructu; donec tandem colluctando feſſus & ſemianimis unum itemque alterum ructum exprimens, aliquantulum ad ſe redit. Ibi mi- Quas uno conſpectu ſubjicit exemplum.

ſerabiliter & ubertim (ut moris erat) plorans, fatum incuſat ſuum, mortemque citam vitæ triſti & illætabili præoptans, ne latum unguem cedit amicorum precibus aut Medici alloquiis, ſed oculis humi fixis mœrorem uſque ſervat obſtinatum. Quoties ad illum viſo, perinde animo fractum & deſpondentem offendo; neque id miror, poſtquam audio hominem vix unquam quicquam ſeu liquidi ſeu ſolidi poſſe deguſtare, citra ferum acceſſionis impetum. Hîc igitur quæro primùm, an ipſum ingreſſum morbi clarè obſervâſſet? Cui ille, hæc, inquit, mala longo intervallo pedetentim ſenſi increſcere; at unde primùm cœperint tam tetra & tam gravia, præſtare utique nolo, niſi fortè, quod diu multumque inſedit animo, ex onere importuno, inquit, improboque hoc quicquid eſt contraxi malum; cujus olim infortunii recens adhuc viget memoria. Secundum ea quæro, quo ſapore eſſent ejus ructus? Non ſunt illi quidem, inquit, uniuſmodi; ſæpiùs tam acidi, adeoque acres, ut gulam planè lacerent lanientque. (Utrum verò hæc ægri opinio, ſenſuſque lacerationis, ab ſumma erumpentis flatûs acrimonia, an potiùs ab ipſa gula jamdudum lacerata promanârit, brevi excutiam.) Adhæc nullam ſibi

bi eſſe à cruciatu reſpirationem, niſi vacuo ventriculo. Tum fluente alvo ſemper meliuſculè ſe habere; itemque ex mutato cibi genere, tametſi nullum genus ſupra triduum ſatis conveniret. Ad hanc ipſius ægri relationem adjiciam ea quæ ordine conſecuta ſunt. Non ita multò poſt hominem invaſit vomitus ſanguinis, unde iteratum animi deliquium: ſanguis autem ille magna ex parte concretus, ſeroque multò innatans ſpeciem referebat fragmentorum hepatis. Poſtilla totus alget: mox dirum à gutture murmur ſenſim ad inteſtina ſerpit, quale moribundis adeſſe ſolet. Ibi conclamari cœptum eſt. At ille nihilo ſeciùs ex inſtillato in os iners vini rubelli tepidi cochleario lumina recludit, mox fari cœpit, & oblatum ſugere vinum, quod poſtea ei bibendum præſcripſimus cum pari portione aquæ ferratæ, & boli Armeniaci aliquantulò. Unde reſtitutus æger paulò meliùs ſe ad paucas hebdomadas habuit, donec priſtina reverterunt contumacis morbi indicia; quibus ille, repudiato omni auxilio, ad anni fermè ſpatium conflictatus eſt miſerè. Ad poſtremum audio hominem atra & exuſta dejicere magnâ copiâ, & ſecundum iſtam dejectionem poſtridie fatis cedere.

Hîc ego demortui corpus, impetratâ veniâ, quo mihi de morbo hactenus ignoto, quoad fieri poterat, inveſtigando ſatisfacerem, ſcalpello incidere ingreſſus ſum: quo facto omnem inteſtinorum tractum, nec non ventriculum, coagulato ſanguine inculcatum refertumque comperio: & propter cardiam tubera ſcirrhoſa glabra, præter naturæ modum contenta: item infra cardiam ad latum ferè unguem verſus dextrum latus, quâ parte extrinſecus ſpectat hepar, inſignitum tuber mole pugni, compage durâ & uniuſmodi, colore ſubflavo, ex ventriculi exteriori tunicâ fortè ulceratâ enaſcens vicinique hepatis fibram adeo premens, ut etiam non adhærens eam inflammaret & purulentam redderet. Vaſa rupta nuſquam deprehendo, quæ idcirco inter tuberum eminentias propter cardiam latuiſſe ſuſpicor, quando eò uſque tractum ſanguinis ordine perſecutus ſum. Ne plura, per totum abdominis ſpatium præterea nihil alienum reperio.

Ex grandi acervo exceptum.

Quamvis ſemel tantùm mihi fas fuit ſcalpelli ductu perſcrutari abditam & latentem hujus morbi cauſam, ſæpe tamen in ejuſdem generis ægros incidi, queis omnibus (paucas ſi excipias vagas) pares adfuerunt notæ; præcipuè frequens ſanguinis

guinis coacti & aduſti vomitus, & ex eo perennis obſtinatuſque morbus. Tametſi enim aliquando morbi vis in aliquo, & menſes ſua ſponte remittere, atque miſero nonnullam reſpirationem otiumque largiri videretur, tamen ex quacunque corporis fatigatione, vel morbi aſperioris, qualis eſt *renum calculus*, acceſſione, vel in fœminis graviditate, vel etiam cibi potioniſve actuoſioris aſſumptione eadem ſemper recurſabant ſigna. Adeò ut quos ſemel pervaſiſſet hoc morbi genus, deinceps miſeri fierent & inertes, geniumque defraudantes ſuum, ſiccâ & enectâ vitâ contenti viverent. Hinc illa, quam ſuprà commemoravi, horum hominum vecordia; hinc pueriles lacrymæ, & humanæ omnis conſuetudinis intermiſſio: quæ dum attentiùs mecum revolvo, planè mihi ad animum revocant ſuggeruntque illam melancholiæ ſpeciem, quam veteres appellârunt *flatuoſam*, & ὑποχονδριακὴν (cujus extat notatio apud Lommium 2*do Obſ. libro*) ſi tamen concedatur, quod omninò concedendum exiſtimo, aduſtam illam atram antiquorum bilem, quam illi ſæpe vomitu redditum eſſe prodiderunt, aliud fuiſſe nihil quàm concretum ſanguinem.

Eorum, quæ veteres adſcribebant melancholiæ flatuoſæ.

NE-

Hinc captatâ occaſione, de atra veterum bile diſputatur, tum lienis,

NEQUE inſtituto alienum eſſe puto, ſi paucis nunc aperiam, cur lieni hepatique præcipuè tribuatur ſedes atræ bilis. Scire ergo oportet, præ cæteris corporis partibus lienem raro ab inflammatione ſuppurare; ſed ex perruptis ejus vaſis liquores foràs miſſos commiſceri, inque atram ſpiſſamque ſubſtantiam liquidæ picis æmulam vice puris digeri. Cujus rei documentum mihi nuper præbuit inſpectio cadaveris cujuſdam hominis, dum viveret, hepatis lieniſque obſtructionibus, cum graviſſima ventriculi offenſione, talibuſque contractionibus, quales ab vicinorum viſcerum oppilatione oriri ſuprà diximus, multùm diuque fatigati. Nam hujus lienem, à figura teretem, à colore admodum atrum, à ſuperficie undique lævem & ſplendentem, comperi: adactoque intrò ſcalpello, continuò obviam prodit ſibilus; deinde materia ſimillima picis liquidæ: mox collapſa latera in pertenuem abiêrunt pelliculam, nullo uſpiam comparente puris veſtigio.

UNDE colligo, ut cæteras vitiatas corporis partes ſequitur pus, ita corruptum lienem naturâ ſequi atram hanc materiam. Quod ipſum quoque à Democrito ejuſque æqualibus ſæpenumerò ani-

animadverſum eſſe nullus dubito; quando hujus rei maximè perquirendæ causâ animum adjecerint ad cadavera evolvenda: deinde quum ex vivo hominis corpore vomitu rejectam fortè animadverterent materiam, alteri, quam præbuiſſent inciſa mortuorum cadavera, ſimilem, pareſque utriuſque notas; idcircò creditum à liene in ventriculum occulto quodam itinere derivatam eſſe materiam ſic egeſtam. Quam opinionem, præcipiti conjecturâ nixam, ut illis rudioribus condonemus temporibus; at quî in mentem veniat nonnullis etiam horum temporum Medicis de tam incomperta & precaria atræ bilis à liene ad ventriculum profectione, veluti de induſtria diſſerendi, ſatis mirari nequeo. Nos enim, quæ qualiſque ſit materies tunc rejecta vomitu, ita, ni fallor, aperuimus, ut non ampliùs neceſſe habeant Anatomici, ad hunc ſaltem diſſolvendum nodum, duram & inutilem ponere operam, in canali perveſtigando, qui nullus eſt à liene pertinens ad ventriculum.

Contra cur iidem veteres eandem bilem atram ſubinde retulerint ad jecur, data eſt mihi nuper ex alterius cadaveris inſpectione non obſcura hariolandi anſa. Nam in viri, viginti quatuor non ampliùs

tum hepatis.

ùs annos nati, longâ tabe tandem reſ-ſoluti, veſicâ felleâ multum inveni materiæ nigræ, aut veriùs ſubnigræ, nec undequâque ſui ſimilis, at germanâ bilis flavedine prorſum fraudatæ, tum adeò ſpiſſæ, ut premente digito vix poſſet è veſica pelli in *ductum cyſticum*; tametſi is adeò patebat, ut ſtilum majuſculum non ægrè caperet. Hanc ego bilem, etſi à vulgari integrorum bile longè diſtantem, tamen pro morbi, ex quo æger interiit, effectu potiùs quàm cauſa habendam cenſui; biliſque hujus ſpeciem alienam eveniſſe ex diuturna ſolùm ipſius mora in veſica. Enimverò ſolidum annum domi deſederat miſer, plerùmque affixus lecto: tum extremis aliquammultis vitæ diebus nihil prorſus guſtaverat præter aquæ frigidæ alias poſt alias deſtillantes guttulas, præ intolerabili moleſtia, quam ei præbebat aliud quodcunque alimenti genus. Porrò ut caveret lancinantes pectoris dolores, eòuſque reſpirandi impetum ſuſpendere moderarique ſolebat, ut ſpiritu trahendo vix ullum abdominis viſcus ullatenus commoveretur; quâ tamen causâ ferè ſolâ pendet continuus bilis ad inteſtina motus. Quare neceſſe fuit ut bilis, & ceſſans, & æſtuantis corporis calori ſubjecta,

jecta, in aduſtam quandam & fuliginoſam materiem concreſceret.

Sic mihi non ineptè occultam jamdudum atræ bilis hepaticæ, à veteribus tantùm decantatæ, originem eruiſſe videor. Quamobrem ſecundum haſce tres, quas in medium jam adduximus, hiſtorias, omnibus deinceps ſuſpectum eſſe debet, quòd in diverſis caſibus diverſus quoque humor atræ bilis nomen uſurpaverit; omniumque maximè ſanguis extra vaſa ſua elapſus, & in primis, quas vocamus, viis aduſtus; quum is tamen propriè morbi ſit non cauſa princeps, ſed effectus & acceſſio, quemadmodum ſuprà de liquoribus, quâ in liene, quâ in jocinore repertis pronunciavimus; quorum ille ad ventriculum nunquam, hic, niſi inſtaurato demum ægro, ad inteſtina traduci non poteſt. Ideòque nullo tempore locove atram quam vocant bilem egere opis medicæ, extra inſtitutam & profeſſam genuini principiſque morbi curationem.

cogitúrque, bilem nullius morbi cauſſam eſſe, ſed effectum merum.

Antequam huic capiti de morbo hypochondriaco finem imponamus, ſubjungenda cenſeo quæ habet perpetuus ille & ſincerus veterum cultor Lommius, de loco præcipuè affecto in hoc valetudinis genere. " Eſt id malum, in-

" quit,

“ quit, affecti jecinoris, magiſque lie-
“ nis, ſoboles, modò cum lienis tumo-
“ re, modò ſine illo : neque ſolùm lie-
“ nis, ſed etiam meſenterii.” Unde palam eſt antiquos hujus morbi originem, ex plurium abdominis viſcerum vitio dependentem, non aſſecutos eſſe abſque diligenti cadaverum inſpectione. Quam ego meherclè illorum diligentiam, neque per ſe amœnam, neque, ante repertum ab Harveo noſtro ſanguinis orbem, varioſque deinceps ab aliis in lucem protractos corporis partium inter ſe nexus, ſatis aptam Medicorum uſibus, nunquam ſatis mirari poſſum : quando poſt illa tantum adhuc recentia inventa datum ſit morbos à prima uſque radice per varios & ſtupendos cujuſque gradus perſequi, dum illi interea in orbem ambulant, contagioque ſuo cunctas penè corporis partes viciſſim quatefaciunt : id quod palam cernere eſt in omnibus morbis inveteratis ; quibus aſſiduè incumbentibus, ſingularum partium vires aliæ aliàs fatiſcunt, indieſque novum emergit malum ; idque novo præditum vultu, pro natura partis ultimùm affectæ.

Ubi denuò de utilitate rei anatomicæ.

Hujus rei dilucida emicant exempla in iis qui præ manibus ſunt morbis : quandoquidem ex continua magnaque

ventri-

ventriculi tenſione (cuicunque demum ea debeatur cauſſæ) ad extremum totus ventriculus impendiò debilitetur, cibique retundatur appetentia non ſine faſtidio: inde per inediam ſuo corpus defraudetur dimenſo, vaſaque per liquorum penuriam collabantur, relaxentur muſculi, fibrarum pereat robur, deficiant vires, hebeſcant artus, ſegniter micent venæ: obtorpeſcant ſtupeantque ſpiritus: ne plura, univerſum corpus occupet obtuſa quædam gravitas & inertia; atque ex eo deplorato corporis habitu tumoribus puſtuliſque omne genus immanis permittatur graſſandi licentia & poteſtas; propterea quòd in vaſorum extremis nunc languentibus facilè ſtagnent liquida, quæ ſacculos ſibi fingant prominulos, loculoſque tumuloſos, qui quidem ſemel facti poſtea nunquam ita complanari, inque ordinem cogi poſſunt, quin facilis ſit eorundem & proclivis renovatio, propter infractum ſcilicet & emarcidum jam fibrarum vigorem.

Consimilis planè corporis habitudo longis ſuccedit febribus, largioribus item nimiumque exaggeratis invitationibus, ſi ſubitò abrumpuntur; denique ciborum, ſeu ſale ſeu fumo duratorum, acrium & pungentium, aut ſi quæ his affinia

nia ſunt, quotidiano uſui. Palam quippè eſt agentibus his cauſſis ſanguinem rareſcere, eâque re intendi ſingula corporis vaſa; deinde feriantibus iiſdem cauſſis, concidere & ſegneſcere. Quum verò infinita ſint vaſa, diametris, anfractibus, divaricationibus, aliiſque multis modis (de quibus adi Ruyſchium) inter ſe diſtantia, quæ novos ſubinde vultus dent humoribus; quumque ea ſimul magna ex parte fiant inertia: utique neceſſe eſt ut varii qui in iis hoſpitantur humores, recedant à genuina forma ſua, quippè quæ tota pendeat à vaſorum complectentium alacritate.

Hinc iterum patet, ut in aliis, ſic in his quoque morbis pro cauſſa principe immeritò traduci damnarique improbos corruptoſque corporis humores.

Ponamus jam, in hoc infracto proſtratoque corporis ſtatu, à medicamento quopiam aculeato, vel ab alia quavis cauſſa, ingentem ſubitò concitari motum, cujus impetus ad ipſa vaſorum collapſorum extrema pertineat. Omninò conſequetur alienata iſthic liquida, & tantùm non ſtagnantia, ex vaſorum faucibus in ſumma corporis exturbatum iri foras, ubi mox puſtulas edent & exanthemata: id quo ex uſu fontium ſalſorum, ſulphuratorum,

ratorum, aut ipſius ſimpliciter ſulphuris, hiſce ægris accidit perfamiliariter.

Sed & alia ſunt præterea, cum morbis vetuſtis conjuncta mala multa, non ignota iis qui ex germana ipſius corporis ſtructura morbos deducere callent, quæ nimis longum eſſet noſtroque propoſito alienum nominatim recenſere.

Ex iis verò quæ jam in medium propoſuimus liquet, morbos diuturnos, quamlibet à diverſa origine natos, ad extremum tamen inter ſe plerùmque eſſe ſimiles: quod cùm multos fugeret, innumeris penè erroribus anſam dedit. Ubi enim ab ægris jam aliquot morbi ſui ſtadia perfunctis advocantur Medici, illi quidem ſatis plerùmque habent intueri ſigna tum maximè obvia in medioque poſita, atque ex iis ſolis notionem morbi ſibi effingere. At ſic pol illi multos diverſæ indolis morbos incauti & inopinantes confundunt. Id quod aſſiduè faciunt multi, vagarum certè & nunquam ſatis deſcriptarum vocum *Cachexiæ* & *Scorbuti* quaſi ſcuto protecti. Quamdiu verò eâ ſupinitate & oſcitantiâ hos tractant morbos, tamdiu ſanè à recta medendi via & ratione, toto, quod aiunt, cœlo abeunt: quò, ſi quid video, nunquam devenietur, niſi

Quæ ſola docet, quamobrem morbi chronici ſimilem ferè ſortiantur exitum.

antè inſtituatur curioſa & ſevera proprii principiſque morbi indagatio; cujus ubi primam radicem patefecerint, mox providendum erit, ſedulòque circumſpiciendum, quænam à prima illa radice pullulaverint affectiones, quæve ſeorſùm ſubſiſtant, radice quâdam innixæ novâ & adſcititiâ: ut ex præcepto Hippocratis (cui accedit Celſus) "Medicinam faciant Medici intuentes & communia "& propria, hiſtrionibus verò circulantibus relinquant curandos morbos penitùs ignotos."

Dein illuc redit oratio, unde diverterat: perſequiturque cætera cùm ventriculi, tum inteſtinorum mala, humoribus jam pridem falsò aſſignata.

SED ad ea nunc me confero quæ ventriculum è longinquo turbant & infeſtant: in quibus ſe primùm offerunt vehementes illæ ſtomachi intemperiæ, animique defectiones, ſive ex contuſione *calvæ*, ſive ex miſſione ſanguinis, vulgo inſidentes: quas quidem licet intricatas & admirabiles non tamen à variante humorum qualitate dependere cenſeo, cùm eæ corporibus etiam ſaluberrimis eveniant ex merâ vel liquorum ad certa loca deminutione, vel ex compreſſione cerebri. Unde conjicio oriri hoc quicquid eſt mali, non quidem ab humorum nova qualitate, ſed à novo potiùs & inſolenti quodam eorundem incurſu; ne multa nunc de re nimiſdum incompertâ loquar.

loquar. At vim modumque aculeorum quibus exercetur ventriculus, non modò ubi eum per ſe tentant cominùs, ſed alias etiam eminùs feriunt, dum ipſi inter viſcera abdominis deliteſcunt, quia certiſſimis convincitur documentis fidenter explicare aggredior. Si renes, *v. g.* vel calculo vel arenâ illabente tentantur, ecce tibi continuò ad gulam nauſea, tremula & retroflexa labia, luminum caligo, ſalivæ profuſio, denique turbulentus vomitus, corporiſque totius horror. Enimverò ut hæc longè latèque fuſa ſigna ſatis ſint abſtruſa & recondita, inter Medicos tamen convenit unicam horum omnium cauſſam eſſe *ſtimulum*, cui nullum adjunctum ſit humorum corporis vitium. Et quiſquam dubitabit? quando calculoſi modò nihil mali ſuſpicantes, ut primùm iſta ſuperveniunt, ſtatim de lumborum tormento conquerantur, planèque ſentiant perpetuum calculi progreſſum à renibus ad veſicam; deinde dolere deſinant, poſtquam eò pervenerit. Quid? quòd reperti etiam aliquando fuerint calculi in veſica fellea & meatu choledocho, qui ventriculum perinde commoverunt. Cujus rei bina exempla profert induſtrius Bonetus in ſuo *Sepulchreto anatomico*: idemque ſine dubio

Quorum pars certè debetur calculis inter viſcera latentibus;

bio facerent calculi in aliis quoque corporis viſceribus concreti, ſi eſſent: ut quibus univerſis ejuſdem nominis originiſque nervus ſubſerviat, cujus nervi cum propagine ſua, quæ ad ventriculum pertinet, neceſſitudo & conſenſus pro horum effectuum cauſſa non immeritò habetur. Quamobrem in obſcuriori vomitu non tam cogitare convenit humorum pravitatem, quàm latentem alicubi ſuſpicari calculum.

Pars aſſumptis ore ſtimulis:

FATENDUM tamen eſt frequentiùs perturbari ventriculum, afficique inteſtina, à præſentibus quàm à longinquis ſtimulis: quanquam ne id quidem tam familiariter quàm nonnulli arbitrantur; uti patebit quum ex iis quæ nos ſuprà de ementito pituitæ ſtimulo, tum ex iis quæ alii diſputârunt de conflictibus, præliiſque, falsò adſcribi ſolitis naturali cuidam odio, & perpetuis inter ſe inimicitiis, bilis & ſucci pancreatici.

Nulla corporis humoribus; unum ſi excipias, bilem; neque eam, niſi ſi exundat.

QUAMVIS autem mites ſint liquores ferè omnes à natura in his locis depoſiti, fatendum tamen eſt unum omnium liquorum hic acerrimum (quod vel ipſo guſtu declaratur) nempe bilem ſecerni: quæ quidem, ſi ita abundat, ut cæterorum, quibuſcum commiſceri diluique conſuevit, liquorum excedat modum,

non

non parva importare queat damna, aliàs ſatis corpori commoda & benigna. Quantùm verò unius ab alterius hominis bile bilis differat, ipſis aſpicientium oculis demonſtrat utriuſque vomitus inter ſe collatus. Etenim in his prima quæque ventriculi exoneratio promit ſpiſſam, colore ſaturo, acrique ſapore bilem, mox tenuiorem, pallidioremque, donec tandem exoleſcat; in illis verò prima evacuatio ab omni bile vacat, ut ne tantillum quidem ejus appareat, niſi fortè poſt iteratum vomendi impetum paulum aliquid, ſive ex duodeno, ſive ex jecinore ipſo, uſque ad fauces provocetur foràs, unde conſtat aliis in ventriculo rarò adeſſe bilem, aliis ferè nunquam abeſſe: qui idcircò non injuriâ *Bilioſi* vulgò nuncupantur. Horum ego indicia, ſtimulorum aliûs generis indiciis affinia, planèque gemina eſſe comperi: in quibus eminent crebra oſcitatio, jejuni ſtomachi ſuctus quidam & latratus, ad cibum identidem ſumendum cohortans, frequens cardiæ æſtus & vellicatio, totius ventriculi inflatio & anxietas; quibus accedit capitis gravitas, animique defectus, ne plura nunc adjuncta dira congeram, quæ ordine ſubjiciet ſequens hiſtoria.

Quo in caſu vim habet ſtimuli acerrimi.

Cujus rei exemplum præbet hiſtoria cujuſdam ægri,

VIR quidam ingenuus annos habens plus minus quadraginta, literis deditus, ſiccus & ſobrius, vultu renidens hilarique fronte, collo brevi, cætero corporis habitu firmo & valente, diu multumque laborabat è gravi ventriculi juxta & capitis dolore; quem tamen dolorem vomitus extemplò profligabat, utpote cujus operâ ſe expediebat multâ bile ſaturâ; aliàs, ſi vomitum intermitteret, perpetuis, de quibus dixi, doloribus diſcruciatus: quos poſtea exceperunt dolores qui à colo nomen habent, interdiu quidem infeſti ſatis, veſpere autem ita remittentes, ut ſomnum permitterent ſatis ſecurum ad mediam uſque noctem: quâ tempeſtate qui tum præſentes aſſiſtebant, compererunt hominem atroce quodam & repentino perculſum malo; primùm anhelantem flebiliter, tum proſtratis viribus attonitum, mox totâ dexteriore plagâ à capite ad calcem reſolutum; inde aliquot dies veternoſum jacere & anhelum, clauſis luminibus, & ad amicorum verba ſurdum.

SECUNDUM hæc adhibitis quibuſdam remediis parumper ad ſe redit, indieſque vires ſuas nuper amiſſas ita receperunt membra, ut interjecto anni ſpatio, & pedibus ingrederetur, & linguâ proferret

verba

verba, ſed tarda & interciſa. Hoc toto tempore, provocata vomitu ſubinde effundebat ſeſe pura puta bilis; quam proinde pro capite, aut certè alumno morbi ſuſpectam habuere alii; dum ego me parumper ſuſtineo. Quid enim facerem in re difficili, ubi nondum ulla ſatis idonea mihi ſuppetebat cauſſa, quamobrem ad loca tam remota ederentur ſigna tam fera & abnormia? Aſt id me ſæpe in animo verſantem poſtea docuit eventus triſtis.

Nam poſtquam ille vires aliquantùm receptas uſurpare cœpit, iterùm eheu incidit in graviſſimos coli dolores, qui tamen medicamentis purgantibus ad tempus non inviti ceſſerunt. Inde ad menſem & ſemiſſem, caprini lactis ſero aſſuevit æger, tanto cum ſucceſſu, ut interea temporis eſſet ab omni tentatione liber; quin & tantundem poſtea integer perduraret, nullo adjutus artis ſalutaris auxilio. Poſt id tempus, loco dolorum coli, ſubitò revertit ſumma ventriculi moleſtia, cui ſe adjunxerunt comites infauſtos & luminum caligo, & aurium ſonitus, & capitis vertigo tenebricoſa. Ad extremum proſternitur, brachia ſine voluntate jactans: nihilò ſeciùs tamen brevì animum colligit, tan-

quam è ſopore evigilans. Quia autem id temporis abfui, quæ tum ægro acciderunt ultrà referre religio eſt. At poſt dies quatuordecim quàm relapſus eſt, ad eum iterum viſo, ubi à cœna mediocri tribus admodum horis feſtivo ſermone extractis, poſtea vir probus, à metu omni vacuus, divini officii cauſsâ conclave petit, ubi cùm diutiùs quàm ſoleret remanſiſſet, uxor ſollicita, viſens quid ageret, proſtratum offendit, oculoſque quaſi ſomno gravatos ægrè levantem. Exclamat pavida. Concurritur. Attollimus hominem eâdam quâ priùs corporis plagâ denuò reſolutum, veternoque afflictum. Nihilominùs antequam è conclavi in cubiculum commodè traduci poterat, expergiſcitur, horologium inſpectat, cladem deplorat, pede affecto ingreditur, reditque noſtrâ opinione citiùs ad perſonam priſtinam. Ibi ego, cautionis loco, è ſaphena ſanguinem mitti jubeo. Inde cubitum itur ſecurè. Aſſidetur, donec iterum æger poſt quadrantem horæ, adinſtar ſtrangulati, anxiè luctaretur. Accurritur. Anhelat, gemit, oculos quoquoverſum cæco torquet impetu, brachia jactat, cohærent dentes, auctâque ſpiritûs difficultate tantùm non præfocatur. Mox quietus ſi-

ne

ne ſpuma jacet, at facie lividâ, labris ferrugineis, tumidis, ſummo item pectoris lurido, venis jugularibus oppidò contentis, & turgentibus, quæ quidem antehac nunquam, ne vel ligaturæ adminiculo, poterant in conſpectum adduci. Hîc ego re inſperatâ admonitus, ſcalpellum actutùm arripio, venam tandem ſe prodentem, nullâ morâ, pertundo; impetu miro proſilit captivus ſanguis: quo abundè detracto, paulatim reviviſcit vir optimus, reſque jam meliùs ire incipit.

Hujus ego triſti caſu conſternatus, totam inde noctem inſomnem tranſigo, ſcenam funeſtam & calamitoſam ultrò citròque animo revolvens. Ante omnia apud me conſtituo, negatum eſſe alicunde ſanguini commeanti curſum ordinarium à dextro ad ſiniſtrum cordis ſinum: propterea quod ipſis quidem oculis manifeſta eſſet ſanguinis in venis omnibus ſuperis obſtructio: quod idem pariter inferis accidiſſe nullus dubitabam, tametſi, ut quòd res eſt fatear, eas non inſpexi, utique præcipiti occupatus malo. At nuſquam poſſe omnem venarum ſanguinem ſiſti, refutarique, niſi vel ad cor, vel certè ad pulmones, docet Anatomice. Quare huc præciſè redibat

redibat omnis quæſtio, in corde an pulmonibus hæreret vitium? Atqui pulmones planè arguebat damnabatque notabilis illa in primis ſpiritûs gravitas, quæ concidentem tenuit. Cum noſtra conjectura faciebat quoque perſpicacis Bruneri obſervatio, quæ extat in epiſtola ejus ad Vepferum data *de cicuta aquatica*: nempe " in omni ſuffoca-
" tionis genere ſibi explorato, repertum
" eſſe ſemper cor ſanguine turgidum, ſi-
" militerque venam cavam aſcendentem,
" ut & cæteras venas inſigniores: ſan-
" guinem verò ipſum nullo interim te-
" neri vitio. Unde colligo, urgente ſuffocatione, liberum patere aditum ad cordis aulam, ideoque in vitio eſſe ſolos pulmones, quâ convulſos, quâ collapſos, cùm ipſe ſanguis, Brunero teſte, maneat incorruptus. Quare poſito nunc (quod pòſt magis intelligetur) pulmonum vitio, age videamus quo ordine ſeſe ſpectatorum oculis exhibuerint varia illa quæ modò adnotavimus ægro noſtro ſupervenisſe tantæ calamitatis ſigna.

Primò igitur collapſis pulmonibus neceſſe eſt in dextro cordis ſinu ſubſiſtat cumuleturque ſanguis; ut & in venis quæ cordi ſanguinem ſubminiſtrant, quales ſunt jugulares, quæque his iterum imper-

impertiunt de cerebro. Deinde venis ſic, ut dixi, ſanguine differtis uſque ad cerebrum, certum eſt ab iis ubique premi urgerique nervorum origines, dum venæ, quæ nihil emittunt, ab arteriis, adhuc ſanguinem advehentibus, magis magiſque farciuntur & inculcantur. Unde vertigo, aurium ſonitus, oculorum caligo, & inordinati incompoſitique per univerſum corpus motus, denique ſtupor ſeu apoplexia, quippe quæ omnia viciſſim manant à diverſa cerebri compreſſione.

Quare non abſurdè videor pro cauſſa intermedia horum effectuum poſuiſſe pulmonum convulſionem. At huic ipſi convulſioni præcurriſſe ventriculi moleſtiam ſenſit & confeſſus eſt ipſe æger : ideò nos quoque hanc ventriculi affectionem pro cauſſa alteram illam ordine antegreſsâ admittimus. Quî id tandem, dices ? Ecquâ neceſſitate, quæſo, pendet pulmonum ſpaſmus ab offenſione ventriculi ? Nempe id quî fiat non erit intellectu difficile, ſiquidem velis oculos animumque referre ad naturalem *Paris vagi* diſtributionem, quod tam ventriculi quàm pulmonum uſibus inſervit. Hinc enim mirari deſines, ſi unius partis noxa alterius offenſionem trahat :

hat: præſertim cum id aliàs confirmet communis & quotidiana Medicorum experientia. Fuiſſe autem revera ventriculum à bile laceſſitum ſatis oſtendit ſingularis illa, de qua ſuprà retulimus, ægri noſtri conſtitutio, cui nunquam quiſquam elicitus eſt vomitus, quin primo ſtatim impetu magnam unà promeret bilis ſinceræ vim: unde factum eſt ſcilicet, ut integris adhuc viribus perpetuâ tentaretur ventriculi anxietate; deinde, ut, collectis iterum à paralyſi viribus, nunquam tamen inter vehementes morbi acceſſiones interceſſerint plus dies quatuordecim extra uſum ſeri caprini, aliûſve alicujus medicinæ.

His omnibus diligenter expenſis, planum eſſe arbitror; primùm, in hoc homine abundâſſe bilem; inde exaſperatum ventriculum; à ventriculo aſperato convulſos pulmones; hinc præpeditum ſanguinis tranſitum ab altero in alterum cordis thalamum; eâque re venas ſanguine refertas compreſſiſſe cerebri nervos; indeque ſecutam eſſe repentinam omnis ſensûs motûſque ceſſationem.

Neque hoc loco alienum erit animadvertere, talem cerebri compreſſionem, à pulmonum ſpaſmo oriundam, longè diverſos diſpareſque poſſe effectus parere, pro longiore brevioreve ipſius ſpaſmi mora,

iterum,

iterumque præut ex toto vel ex parte comprimatur cerebrum. Quando enim ſpaſmus brevi durat, partem duntaxat cerebri attingens, acceſſionem invitat epilepſiæ, per iniquam ſcilicet ſpirituum ad muſculos allegationem: quando verò idem ſpaſmus perſeverat, totumque afficit cerebrum, infert apoplexiam; nimirum propter æquam nunc ubique nervorum oppreſſionem; eamque lethalem, ſi vel de vaſis nimiùm (ut expoſuimus) contentis unum quodpiam forte quâdam rumpitur, vel in cerebro fit uberior ſeri ſecretio: id quod in corpore paſſim uſu venit, quoties obſtruuntur venæ. Cujus rei fidem facit teſtis certè locuples & idoneus, Lowerus, de *motu cordis* agens.

Hinc utique intelligitur quemadmodum epilepſia frequens exeat in apoplexiam, quod ſæpe factum notârunt Wepferus & alii. At quo tandem pacto in paralyſin deſinat apoplexia, in præſens ampliandum cenſeo, ut ad rem abruptam redeam.

Nam & ex remedii à nobis adhibiti naturâ & efficacitate porrò confirmatur ſententia noſtra de pulmonum ſpaſmo, ut totius mali fomite. Ut enim primùm in animum induxi pulmonibus præſentem adeſſe ſpaſmum, ægro ſtatim præcipio, ut

ut in proximam morbi acceſſionem paratum expromptumque habeat ſpiritum ſalis Armeniaci, de quo ſumat triginta admodum guttas. Ea autem acceſſio poſt octo dies, me præſente, incidit. Ex magna ſtomachi anxietate orta eſt repentè perturbatio cerebri; ea quum invaderet, æger pertimeſcens ſibi, brachia in orbem jactat, ut vertiginem jam illapſam ſignificaret; deinde infauſtum illum hebdomadis diem, quo noviſſimè eâdem erat deprehenſus tempeſtate, nominatim ingeminat. Ego verò, quo fretus eram, ſpiritum in auxilium voco, iſque dicto citiùs turbulentam comprimit vertiginem, ægrumque dat ſibi. Totâ illâ nocte æger frequentem urinam reddit. Proximo mane, hauſto vomitorio, bilem, qualem ante, magnâ copiâ evomit.

Quæret aliquis, Unde tam ſubitò injecta eſt ſævienti malo mora, durante adhuc mali cauſsâ, bile? Cui ego ſimilem quæſtionem à curioſis naturæ interpretibus otioſè diſcutiendam in medio relinquo: unde eſt, ut idem ſpiritus, infantibus ex dentitione convulſis, aut febrientibus, datus, ſævitiam morbi reprimat & refutet, nondum eductis dentibus?

SANE

SANE poſthac noſter ab omni fuit tentatione liber. Quo faciebat certè haud parum, quòd omni ope ſtudioque providimus, ne bilis diu, ſive in ventriculo, ſive in inteſtinis ceſſaret: idque potiſſimùm per lenes utriuſque loci purgationes, perque modicam & dilutam victûs rationem (in quibus ut modum ſervaremus admonuit ſuperſtes paralyſis) ne hilum morantes præclara illa, quæ hujus morborum ſpeciei tanquam propria & privata prædicantur, remedia; quando mihi facilè perſuadebam, tamdiu oportere ſecerni bilem, quamdiu exiſteret hepar. Hoc unum demum hodie illi ſuperat malum, quòd ſæpe & vehementiùs oſcitet, quòdque ſtomachi acrem flagitationem audiat, quoties à cibo diutiùs vacat, quo ille ſolo adjumento utitur ad temperandam bilis acrimoniam, & defendendas ventriculi fibras.

JAM huic hiſtoriæ eò fidentiùs meum ſubjunxi commentarium, quod eum porrò illuſtrare, atque adeò adfirmare videantur elaborata ſummi viri, à nobis ſæpe laudati, Wepferi, præ manibus nunc verſantia, de venenorum vi & natura experimenta, quibus oſtenditur, venena nondum commiſta ſanguini, ſed in ventriculo

Cum Wepferi obſervationibus collata.

triculo adhuc ſtabulantia, plurima dira & horrenda facere facinora, ad loca etiam maximè diſtantia: cujuſmodi ſunt, præter dolorem cardiæ, vertigo, faciei rubor, epilepſia, apoplexia, aliaque bene multa, iſtis ſimillima, quæ nos in præfato noſtro ægro obſervavimus.

Non equidem aio eoſdem planè eſſe effectus veneni, atque bilis etiam acerrimæ in ventriculo abundantis. Hoc unum aio, utramque rem ſuos edere effectus ſola fibrarum ventriculi contactarum irritatione. Quod ſanè neutiquam impedit, quò minus utriuſque rei effectus ad ventriculum æquè inter ſe differant, ac ad nares differunt inter ſe effectus rerum fragrantium; quas quidem facilè credunt & fatentur omnes ex ſolo agere *contactu* nervi olfactorii; quanquam effectus præbeant, i. e. odores, inter ſe diſſimillimos. Utque acriora quælibet odorata, ſternutamenta ſemper, quandoque etiam convulſiones, & alvi dejectionem movent; ſic & acriora quælibet ventriculum contingentia (ſive titillent, irritent, rodant, urant, vibrent, diſtrahant, ſeu alio quovis pacto agitent & pervellant) contractiones parere & convulſiones, alioſque multos naturaliter his conjunctos

effectus,

effectus, uſque ad extrema corporis, conſtanter & uniformiter propagare affirmo, tametſi talia irritamenta nunquam intra ſanguinis circum admittantur, verùm in primarum tantùm viarum latebris ſubſideant.

Coronidis loco nominatim agitur de vomitoriis;

CÆTERÙM ut his tandem finem ponamus, operæ pretium erit animadvertere de ſtimulorum genere nulla eſſe, quæ in ventriculo & inteſtinis mirabiliores dent effectus, quàm purgantia & vomitoria, quorum ope vulgò creditur contaminatam ſanguinis molem repurgari, corruptamque ejus, atque adeò humorum inde provenientium, partem à ſincera ſegregatam, per communem poſtea corporis cloacam eliminari foràs. Nam id quoque temerè perperàmque credi exiſtimo.

QUEMADMODUM enim jam ſuprà oſtendimus, inſigniora illa & funeſta veneni juxtà & bilis effecta tantùm ab ea manare vi, quam brevi in ipſas partium à primo circumſeſſarum fibras exerunt; ita non dubitamus oſtendere, tam purgantia quàm vomitoria, ſuam, ſi non omnem, ſaltem notiſſimam vim & efficacitatem in fibras duntaxat ductûs alimentarii exerere, eamque vim cum fibris ſic communicatam non minùs cedere to-

tius corporis bono, quàm ex pervulgata opinione huc uſque fieri creditum eſt.

QUÆ doctrina ut melius comprehendatur, tenendum eſt in primis, inteſtina æquè ac ventriculum veſtiri tunicâ muſculosâ, aliiſque præterea cingi inſtrumentis comprimendi aſtringendique vim habentibus, cujuſmodi ſunt diaphragma, muſculique abdominis: quorum licet vires peringentes eſſe exiſtimârunt nuper homines multi nominis, nos tamen, (abſit verbo invidia) cauſſæ effectricis vim ex ipſis effectibus, ut æquum eſt, expendentes, perdebiles eſſe putamus; propterea quod eorum omni molimine ordinario, fæces ingeſtorum ad anum non perveniant, niſi unius ſaltem diei civilis intervallo. Quum autem & fæces ipſæ parvi ſint ponderis, & ſpatium tranſmittendum liberum ſit; utique apparet, neque momentum, neque, quod conſequens eſt, vim applicatam magnam eſſe poſſe. Ut autem ita ſe res habeat in ſtatu integro, quamdiu ab externa vi immunis eſt corporis ipſius machina; experientiâ tamen conſtat, eaſdem vires, medicaminum operâ, multum augeri poſſe, ſic ut uno impetu celeriterque queant ingeſta vel è ventriculo ſurſum verſus rejici, vel per flexuoſum inteſtinorum iter uſque ad anum

num dejici; illud ſcilicet vomitorii, hoc purgantis ope.

Ad vomitum quod attinet, maximè ſi ſpectemus impetum, quo rejiciantur res in ventriculum demiſſæ, haud gravatè mihi ab omnibus conceſſum iri confido, ejus genuinam cauſſam neutiquam eſſe poſſe auctas ad ventriculum ſecretiones, quin potiùs ſummam ventriculi à ſtimulo urgente vellicationem: cujus rei certiſſimo indicio ſunt & nauſea, & anxietas, & ſalivæ circa fauces exaggeratio, quæ proximè præcurrunt omnem vomendi niſum; quibus adde fidum Wepferi teſtimonium * cui in cane vivo, cujus abdomen reſciderat, ob oculos apparuit ventriculus ſubinde ſuccuſſus & convulſus.

Purgationis parem eſſe rationem apparebit, ſi demonſtratum dedero, non poſſe ſecretiones ad inteſtina auctas alvum ſolvere & citare hominis rectè valentis. Id autem perſpicuum fiet ex inſigni vaſorum tam lacteorum, quàm cæterorum pitiſſantium & ſorbillantium efficacitatem; quâ non ſolùm partes cibi fluentiores, eodemque loci depoſitæ ſecretiones, prorſus intercipiantur, & in orbem ſanguinis priùs transferantur, quàm Item de purgantibus:

* Cap. xv. Hiſt. I. Obſerv. annex.

ad anum deveniant; ſed præterea multa liquorum pondo liberaliùs fortè hauſta, quæ ſimiliter intercipi indies obſervantur, extra ullum liquatæ alvi ſignum.

Unde primùm colligo, ex liquorum ad inteſtina affluentiâ non fieri diarrhœam, ſeu alvi profluvium. Deinde malè æſtimari ſecretionum ad inteſtina modum ex modo dejectionis.

Contra, ſi ponamus eodem planè modo procedere purgantia atque vomitoria, ſciz. ut in inteſtinis comprehenſa vehementi compreſſione proruant & præcipitent, facilè intelligetur, quonam pacto poſſit accidere diarrhœa extra ſecretionum incrementum. Nam huc profectò ſatis liquorum fluit ad profuſionem alvi efficiendam; quum initâ ratione perhibeatur, ex hepate ad inteſtina uno die civili tria admodum emanare bilis pondo, idemque temporis ſucci pancreatici uncias quatuor & viginti: præterea innumeras eſſe glandulas, quæ ſuos quæque liquores eòdem mandent: ad ſummam, ex ſingulis ferè inteſtinorum punctis privos derivari liquores, de quibus adi Ruyſchii theſauros.

His ita poſitis, ultrò ſequitur, ad profuſionem alvi nunquam deeſſe ſatis materiæ: prohiberi tamen eam per ingen-

tem

tem ſiphonum ſorbillantium numerum, quorum interceſſione efficitur, ut in corpore integro ne vel guttula iſtius materiæ ad anum perveniat; niſi ſi quæ fortè ſe immiſceat accreſcatque alvi fæcibus. Sin inteſtina adventitio quopiam adurgentur ſtimulo, iiſque ſimilis impingatur vis, atque vomenti ſtomacho (qua de ſuprà diximus) neceſſe eſt, hoc in ſtatu, ut prorſus defraudentur ſiphunculi ſorbillantes, & univerſa ſimul liquida uſque ad anum catervatim ferantur. Inter purgandum verò adeſſe hoc à ſtimulo irritamentum, nemini obſcurum eſſe poteſt, quum omnem purgationis impetum ſemper antecedant inteſtinorum turbæ, alvique quædam tormina, deinde conſequatur ejuſdem agitatio & dejectio: (prorſus ut in vomitu anxietatem ſtomachi nauſeamque excipit violenta liquorum ſurſum verſus exſpuitio:) mox, per agitationem illam, decuſſi inteſtinorum fibris, quas modò fodicabant, ſtimuli ex parte ſimul evacuentur, eaque de re quædam fiat remiſſio; donec pars ſtimulorum ſuperſtes iterum ad fibras ſubſidat, eaſque jugi irritatione ſollicitet ad novam contractionem, unde nova ſequatur dejectio.

HINC

Hinc utique intelligitur, purgantium vires non niſi gradatim frangi & imminui, fuſionemque alvi ſponte naturæ paulatim conſiſtere.

Ad hypercatharſin, ex frigore ſub purgatione natam, quod attinet, ejus ratio facilè inietur ex iis quæ ſuperiore diſſertatione diximus de vi & natura frigoris. Ibi enim oſtendimus, per frigus multum contendi vaſa illa interna quæ externis inalgeſcentibus reſpondeant; eamque ob cauſſam ita acui eorum ſenſum, ut res quæque leviſſimæ, ſi interveniunt, ſtimulorum fortium vicem gerant: ſecretiones etiam hoc in caſu plurimùm augeri animadvertimus: quod idem licet tempore purgationis medicinalis fieri fateamur (cùm à quovis, cujuſquemodi ſit, ſtimulo paſſim proliciantur ſecretiones) negamus tamen ex hujuſmodi ſecretionum auctu provenire poſſe liquationem alvi, niſi præterea accedat inteſtinorum preſſio & contractio vehemens, quâ ſolâ interveniente fit, ut tubuli ſorbillantes ſuâ priventur portione.

Sed & alia eſt præterea cauſſa, quamobrem, purgationis tempore, ſecretiones ad inteſtina vergant, nimirùm inſuetus id temporis inteſtinorum æſtus (quo de

videas

videas licet epiſtolam Bruneri ad Wepferum *de Jalapio)* quæque huic conjuncta eſt vis magna humiditatis attrahendæ; quam quidem caloris vim experimentis docet Keilius in diſquiſitione altera *Staticæ* ſuæ *Britannicæ* annexa. Cujus rei mihi quoque aliquando incidit exemplum luculentum, in homine adoleſcente, febri correpto, cui acceſſerat diarrhœa, cum extremo ſtupore ſenſuum. Is cum nihil planè ore haurire vellet, quanquam immoderato æſtu totus torreſceret, quo humectaretur, jubeo in aquam egelidam immergi pedes: quo facto, protinus aquæ mirum cerno in vaſe decrementum; deinde ejuſdem vixdum coloratæ è veſtigio impetuoſam, more cataractæ, per anum effuſionem. Quæ tamen (ſat ſcio) nunquam iſthac ſeſe proruiſſet foràs, niſi eodem tempore adfuiſſet diarrhœa.

Ex hac æſtuantium corporis partium humoris attrahendi ſorbendique facultate intelligitur, quî rerum valde inflammantium ſtimulantiumque operâ (cujus generis ſunt hydragoga omnia,) in aſcite deriventur aquæ ad inteſtina, indeque per poſticum emittantur.

Quumque ulcera per vaſorum ruptorum hiantiumque laxitatem, perque copioſum

pioſum liquorum concurſum, plerumque contumacia reddantur, hinc quoque intelligitur, quî fiat ut illorum curationi tantopere ſubveniant purgantia. Nempe quia ſex octove horarum ſpatio maximum ea foveant ad inteſtina calorem, unde hæc viciſſim magnam ad ſe alliciant humorum vim & copiam, per anum mox egerendam, ſicque totum corpus exſiccetur; inſignis etiam & perpetua quædam fiat à partibus longinquis revulſio.

Quod ſi ponamus partem ſtimulorum ingredi circum ſanguinis, cumque eo unà totum obire corpus, perſpicuum erit, quî, ex modico purgantium uſu, univerſo corpori novum accedat robur. Nihil enim certius, quàm ſtimuli mediocres, laſſatas corporis partes reficit & inſtaurat, cum eo tamen ne liquorum vim adverſus vaſa nimio plus augeant; id quod à purgantibus per revulſionem modò dictam cavetur.

Ex hac omni de purgantibus diſputatione confeſſum iri ſpero, ad alvi fuſionem, ſeu diarrhœam (ubi integræ ſunt ſiphunculorum pitiſſantium vires) oportere, ut hoſpitantis materiæ aucta ſit ad inteſtina celeritas, quæ quidem nunquam non adeſt, in omni purgatione leni, aut vehe-

vehementi, ab externis aut internis medicamentis, ab ipſius corporis temperatione ordinaria, aut inordinatis animi motibus, aut ſi quæ aliæ ſint purgationum cauſſæ. Deinde facile decerni, quando frequentiores eventuræ ſint alvi dejectiones, extra violentam inteſtinorum contractionem: nempe quoties ceſſat tubulorum pitiſſantium actio: tum enim dejectio colluvies quædam erit ex omnibus rebus ad inteſtina promiſcuè ruentibus; eademque torminibus atque violentiâ carens.

De affectu cœliaco, ſi ab inteſtinorum lævitate disjungitur, dubito, an inter morborum ſpecies nominatim debeat recenſeri; quippe qui multùm ſuſpicer, chyloſam non eſſe illam, quæ pro chyloſa vulgò habetur, materiem.

His ita expoſitis, ob oculos verſantur quatuor ſtimulantium genera, quæ, pro cujuſque gradu, effectus ſortiuntur longè diverſos.

Primum genus magnam complectitur venenorum partem, quorum aculei adeò ſunt acres & vehementes, ut è veſtigio fibras ſibi obvias carpant, pungant, vellicent: neque citiùs in ventriculo diſſolvantur, quàm omnia diſturbent & pervertant, pylorum juxtà & cardiam con- *Quæ quidem à venenis ſolo gradu differunt.*

 ſtringant

ſtringant, vehementiâque ſuâ extrema diſcluſaſque corporis partes in conſenſum rapiant, indeque uno quaſi ictu & contagione univerſas corporis vires feriant & proſternant, dum ipſum veneni corpus adhuc in ventriculi ſinu utrinque clauſo continetur. Quòd ſi venena non liquantur prius quàm ad inteſtina perveniant, iſthic demum ſuas excitant tragœdias.

ALTERUM genus conſtituunt vomitoria, quorum ſtimuli ita celeriter diſſolvuntur, atque ita acriter pungunt ventriculum, ut ejus conſtrictionem navent, prius quàm ad inteſtina perveniant. * Hoc autem intereſt, quod cardiam non occludant, verùm iſthac ſe exonerent. Quod etiam venena præſtant, ſi modò ocyùs magna hauriatur tenuioris cujuſpiam liquidi copia, ad frangendas & interrumpendas admiſſi hoſtis vires.

TERTIUM genus conſtat purgantibus, quæ, niſi nimiâ dantur copiâ, nunquam cient vomitum; verùm ad tres quatuorve horas placidè conquieſcunt, donec ad inteſtina tandem delata diſſolvantur; quo facto, cuncta iſthic ſtabulantia,

* Williſ. Pharm. Ration. S. 2. c. 1. Wepfer. de Cicut. aquat. c. 8.

lantia, calcaribus ſuis, quemadmodum expoſuimus, ad anum agunt, ruunt, deturbant.

Quartum genus eorum eſt, quæ neve ſtomachum, neve inteſtina ita permovent, ut inibi comprehenſa vel ſurſum vel deorſum pellant; ſed tamdiu circa vaſa lactea deſident, quoad ab iis penitùs abſorbeantur, priuſquam ad anum perveniant.

Hujus generis innumeræ ſunt ſpecies, quæ pro diverſa indole diverſos aortæ ramos afficiunt: qui quidem rami inter ſeſe mirum quantum differunt, ſive eorum ſpectes à corde diſtantiam, ſive ad truncum ſuum inclinandi rationem, ſive longitudinem, ſive latitudinem, ſeu flexus & anfractus, ſeu numerum & diſcrimen ramulorum perpetuò ſuboleſcentium: ne plura huc ſpectantia congeram: quorum tamen operâ fit, ut de medicamentis hoc duntaxat hunc, illum illud locum contingat, ſuoque quodam jure afficiat; utque potulentorum modo reſpondeat non occulta & inſenſilis corporis perſpiratio, ſed urina.

Ex eodem fonte ſolutiones habent ſexcenta alia problemata Statica & Hydraulica. Quod nemini facilè dubium eſſe poteſt, qui animo complectitur quàm multi-

multifariàm à ſimplici ſtimulo afficiatur via alimentaria.

Huc igitur in primis ſeſe ut convertant Medici, ſi quid apud alios mea valeret auctoritas, equidem auctor forem; ne ſolùm intenti, uti fit, humorum degenerum correctioni, præteritâ vaſorum labefactorum curâ, oleum operamque aliud agendo ludant.

FINIS.

Operarum Errata ſic corriget lector.

PAg. 1. *verſ.* 13. *lege* ſint. 11. 5. *l.* ſolicitis. *Ib. v.* 15. *l.* ſubjectum. 22. 11. *l. unum.* 25. 7. *dele* ----- 40. 3. *l.* permiſtas. 61. 20. *pro* 17. *l.* 6. *Ib. v.* 27. *pro* 8. *l.* 7. 73. 14. *pro* vulgaribus de, *l.* de vulgaribus. *Ib. v.* 28. *l.* judicium. 88. 23. *l.* illatum. 100. 6. *l.* καταςαγμὸς. 120. 8. *l.* longiùſve. 142. 7. *l.* exploratiùs. 150. 24. *pro* tam, *l.* tamen. 153. 3. *pro* aliquo, &, *l.* aliquot. 156. 2. *l.* reſoluti. 160. *v. ult. l.* id quod. 162. 20. *l.* incidentes. 164. 17. *l.* cùm. 179. 25. *l.* efficacitate. 186. 1. *l.* extremas.

Præterea, ubi erratum eſt in charactere diſtinguendo, illic quoque aderit medica lectoris manus.

B.18